

Vodič za pristup svežoj hrani

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ODRICANJE OD ODGOVORNOSTI

Ovaj vodič je razvijen u okviru projekta „RWSFF – Žene iz ruralnih sredina do održave hrane i poljoprivrede - sveža hrana od farme do stola“. Projekat RWSFF sufinansiran je kroz Erasmus+ program Evropske unije u okviru ključne akcije u oblasti obrazovanja odraslih (KA204).

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Podrška Evropske komisije proizvodnji ove publikacije ne predstavlja potporu sadržaju koji odražava samo stavove autora i Komisija ne može biti odgovorna za upotrebu sadržanih informacija.

AUTORI

Ovaj vodič je rezultat zajedničkog rada RWSFF partnera

Dizajn:

EDUFONS – Centar za celoživotno obrazovanje, Srbija
GRAMIGNA OdV, Italija

Fotografije sa: pixabay.com
pexels.com

CILJ OVOG VODIČA

Jedan od ciljeva ovog rada je dati uvid u glavne tipologije inicijativa LSH/KLSH (lokanih sistema hrane/kratkih lanaca snadbevanja hranom; engl. LFS/SFSC) i prodiskutovati o njihovim potencijalnim koristima. Drugi cilj ovog vodiča je da predstavi uspješne slučajeve prisutne u svim zemljama projektnih partnera, te da pruži ideje i predloge ženama u ruralnim područjima koje se bave poljoprivredom. Krajnji cilj je podizanje svesti o potencijalu inicijativa LSH i KLSH za postizanje lokalnog razvoja, bolji pristup tržištu malim poljoprivrednim gazdinstvima i bolji kvalitet hrane za potrošače, i da se razmotri kako se ove inicijative mogu održivo razvijati.

Serijski slajdovi i vebinari biće povezani sa ovim vodičem kako bi ga učinili interaktivnijim i sposobnijim da usmeri žene iz ruralnih područja prema novim idejama.

Ovaj vodič će sadržati informacije, vizuelne prikaze, primere uspješnih priča žena iz ruralnih sredina - malih lokalnih proizvođača u poljoprivrednom i prehrambenom sektoru, uspješnih inicijativa, preduzetništva i njihovog iskustva radi pomoći drugim ženama u ruralnim oblastima.

Vodič će takođe doprineti:

- jačanju razvoja ruralnih područja,
- stvaranju radnih mesta u ruralnim oblastima u skladu sa sposobnostima žena sa sela, i
- efikasnom korišćenju resursa u ovim oblastima

Foto: cottonbro / Pexels

CILJNE GRUPE

Žene iz ruralnih područja koje su uključene ili žele da se bave poljoprivredom ili lancima snadbevanja poljoprivrednim proizvodima. Takođe, vodič je namenjen širokoj publici koja je spremna da se uključi i podrži održiviju praksu proizvodnje i potrošnje hrane.

JEZICI

engleski, srpski, grčki, italijanski, hrvatski

PODRUČJE ISTRAŽIVANJA

Ruralni razvoj
Poljoprivredni i sistemi hrane
Ekonomija sveže hrane

KLJUČNE REČI

Ruralne oblasti, poljoprivreda, sveža hrana, poljoprivredni proizvodi, lanci snadbevanja hranom, direktna prodaja

Ovaj vodič je publikacija sa otvorenim pristupom koji se distribuira pod uslovima licence Creative Commons Attribution (CC BY) [<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>].

Upotreba, distribucija, reprodukcija i prevođenje u bilo koji medij u nekomercijalne svrhe su dozvoljeni pod uslovom da je naveden izvor.

Za sve osobe koje su zainteresovane vodič je otvoren i dostupan na onlajn platformi RWSFF projekta - Pristup zajednice svežoj hrani.

ruralwomen.eu

Komentari i sugestije na pitanja pokrenuta u ovom vodiču su dobrodošla i možete ih uputiti RWSFF projektnim partnerima na veb-sajtu projekta ruralwomen.eu.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ovaj vodič je realizovan u okviru projekta „Žene iz ruralnih sredina do održive hrane i poljoprivrede“ (RWSFF), Erasmus+ KA204 projekat u oblasti obrazovanja odraslih i rezultat je zajedničke saradnje između praktičara i pružalaca usluga obrazovanja odraslih koji su se pridružili Mreži žena iz ruralnih zajednica (NWRC), osnovanoj u okviru projekta RWSFF.

PROJEKTI PARTNERI

EDUFONS – Centar za celozivotno obrazovanje
(Srbija)
<https://www.facebook.com/edufons.centar/>
e-mail: edufons.centar@gmail.com

Udruga ISTARSKO-EKOMUZEJ IZ VODNJANA
(Hrvatska)
<http://www.istrian.org/hr/>
e-mail: info@istrian.org

Gramigna Associazione di Volontariato
(Italija)
<https://lentamente.wixsite.com/odvgramigna>
e-mail: gramignaodv@gmail.com

IED - Institute of Entrepreneurship
Development (Grčka)
www.ied.eu
e-mail: info@ied.eu

Doprinosi autora

Ivana Ćuk [EDUFONS – Centar za celozivotno obrazovanje, Srbija]

Donato De Marco [GRAMIGNA OdV, Italija]

Dina Ivas [ISTARSKO-EKOMUZEJ IZ VODNJANA, Hrvatska]

Eva Kokkora [IED – Institut za razvoj preduzetništva, Grčka]

Konceptualizacija, priprema originalnog nacrtu, pregled literature, pisanje i uređivanje na engleskom jeziku.

Svi autori su pročitali i složili se sa objavljenom verzijom rukopisa.

Konflikt interesa

Autori izjavljuju da nema sukoba interesa.

- Decembar, 2020 -

Spisak skraćenica:

AAFN - Alternativne poljoprivredno-prehrambene mreže (engl. Alternative agri-food networks)

CAP - Zajednička poljoprivredna politika (engl. Common Agricultural Policy)

CSA - Poljoprivreda koju podržava zajednica (engl. Community Supported Agriculture)

EAGF - Evropski poljoprivredno zagaranovani fond (engl. European Agricultural Guaranteed Fund)

EAFRD - Evropski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (engl. European Agricultural Fund for Rural Development)

EC - Evropska komisija (engl. European Commission)

EU - Evropska unija (engl. European Union)

FAP - sveži poljoprivredni proizvodi (engl. Fresh Agricultural Products)

FAO - Organizacija za hranu i poljoprivredu (engl. Food and Agriculture Organization)

HoCaRe - Hoteli, restorani, ugostiteljstvo (engl. Hotels, Restaurants, Catering)

LEADER program (franc. Liaison entre actions de développement de l'économie rurale)

- što znači veze između akcija za razvoj ruralne ekonomije

LFS - lokalni sistemi hrane (engl. Local Food Systems)

PYO - "Uzberite sami" - šeme za samostalan odabir (engl. Pick-Your-Own / "U-picks" schemes)

RDP - Program ruralnog razvoja (engl. Rural Development Programme)

SFSC - Kratki lanci snabdevanja hranom (engl. Short Food Supply Chains)

SPG - Grupe za kupovinu zasnovane na solidarnosti (engl. Solidarity Purchasing Groups ili Solidarity-based Purchase Groups)

SADRŽAJ

UVOD	7
Sveža hrana - odakle dolazi naša hrana?	9
Lokalni prehrambeni sistemi i kratki lanci snabdevanja hranom u EU	11
Lokalni prehrambeni sistemi (engl. Local Food Systems / LFSs).....	11
Kratki lanci snabdevanja hranom (engl. Short Food Supply Chains / SFSCs).....	11
Neke od karakteristika - kratak pregled	13
Održivost i zdravstveni aspekti	20
Koncept sistema hrane zajednice	24
Zakoračite u carstvo održive hrane i poljoprivrede	25
Održiva poljoprivreda	25
Šta je organska hrana, a šta hrana iz perioda konverzije?.....	26
Šta je održiva hrana?.....	26
Šta je farma do stola?	27
Društveni pokret farma do stola.....	27
Održiva hrana ili od farme do stola – Koje su sličnosti?	28
Povezivanje „od farme do škole“	28
Znajući odakle dolazi naša hrana	29
Marketinške mogućnosti	30
Žene ruralnih područja u pristupu svežoj hrani i održivoj poljoprivredi.....	34
Zaključci	36
Uspešne priče – inspirativne žene u hrani i poljoprivredi	40
Kratki primeri – reakcije žena kada pandemija ugrožava dostupnost i pristup hrani	110

APPENDIX	112
1. Poljoprivreda u Evropi	113
1.1. Kratka istorija CAP (ZPP) i ciljevi	113
2. Žene i EU poljoprivreda.....	114
3. Strategija od farme do viljuške (Farm to Fork Strategy).....	125
4. Trendovi sveže hrane u EU	127
LITERATURA	130

UVOD

Ovaj vodič je napisan da podstakne pristup svežoj hrani, pružajući slike raznolikosti lokalnih prehrambenih sistema i kratkih lanaca snabdevanja hranom u Evropi i njihovog doprinosa održivom ruralnom razvoju. Osnovna ideja ovog vodiča je da predstavi alternativne načine i alternativne poljoprivredno-prehrambene mreže koji omogućavaju zadovoljenje povećanog interesovanja potrošača za lokalnost hrane, za koju se smatra da ima i viši svojstveni kvalitet (zdravija, svežija, raznovrsnija) i potencijal da koristi lokalnoj zajednici i podstiče ruralni razvoj, očuvanje životne sredine, agrobiodiverzitet i socijalnu pravdu, omogućavajući učešće malih porodičnih farmi na tržište.

U literaturi postoje mnoge definicije i pogledi na takve inicijative i pokrete, kao i na uspostavljene i postojeće tržišne modele. Takođe se koriste razne definicije, fraze i izrazi u ovom značenju, koji opisuju sam koncept ili pojam hrane. U tom kontekstu pokušali smo da ih spojimo u jedan termin „sveža hrana“ ili tačnije kao pristup svežoj hrani.

Na toj osnovi tražili smo mogućnosti pristupa tržištima prodaje za žene iz ruralnih sredina, malih lokalnih proizvođača poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, uzimajući u obzir postojeće inicijative sadržane u kratkim lancima snabdevanja hranom, lokalnim prehrambenim sistemima i direktnoj prodaji koji se pojavljuju kao zapažene alternative globalizovanom poljoprivredno-prehrambenom modelu.

Vodič prikazuje glavne karakteristike alternativnih poljoprivredno-prehrambenih inicijativa, kao i opšti okvir i osnovne koncepte usmerene na promociju lokalne poljoprivrede i sveže hrane. U radu se posebno uzima u obzir da je koncept lokalne hrane prilično fleksibilan i da podrazumeva čitav niz definicija, počev od jednostavnog kriterijuma udaljenosti između mesta proizvodnje i potrošnje, do artikulisanijih koje uključuju i druge aspekte - ekonomske, socijalne, kulturne, ekološke. Vodič dalje opisuje glavne tipologije pomenutih inicijativa, krenuvši od onih koje promovisu poljoprivrednici (i pojedinačno i kolektivno), zatim analizirajući inicijative vođene od strane potrošača.

Takođe, vodič donosi neke zaključke i preporuke za podršku planiranju inicijativa koje su usmerene na promociju lokalne poljoprivrede i povezane sa trendovima rastućeg interesovanja za svežu hranu, uključujući specifične mere prilagođene ženama iz ruralnih područja.

Takođe, vodič uključuje uspešne priče poljoprivrednica iz četiri zemlje. **Smatramo da je predstavljanje različitih primera praksi koje sprovode žene iz ruralnih područja odličan izvor za učenje i da može poslužiti kao oblik vršnjačke edukacije. Isto tako verujemo da su poređenje i znanje neizostavno važni alati za osnaživanje ovih žena, pre svega, za poboljšanje njihovih uslova i prilika.**

Da bi se ove informacije stavile u dobro definisan kontekst, ovaj rad je podeljen na sledeća kratka poglavlja, koja se bave:

Poglavlje 1 pruža opšti okvir i osnovne koncepte o svežim, održivim i lokalnim prehrambenim proizvodima i posvećeno je uvođenju glavnih karakteristika alternativnih poljoprivredno-prehrambenih mreža i vrsta direktne prodaje. Opisuje glavne tipologije inicijativa lokalnog sistema hrane / kratkog lanca snabdevanja hranom u Evropi, zajedno sa nekim dimenzijama koje karakterišu ove inicijative i analizira moguće koristi za proizvođače, potrošače, društvo u celini i njihove potencijale kao pokretače održivosti. **Poglavlje 2** usredsređuje se na koncept sistema hrane zasnovan na zajednici, uvažavajući odlike ovih inicijativa i pristupe izgradnji sistema hrane koji su prigrlili održivost kao dugoročni cilj kojem teži zajednica. Razmatra aspekte održive poljoprivrede i pruža pregled sličnosti i razlika inicijativa i pokreta kao što su održiva hrana i farma do stola (Farm-to-Table). **Poglavlje 3** polazi od tačke da kupci sve više žele da znaju odakle dolazi hrana koju jedu, stoga ovaj odeljak razvija dalji uvid u marketinške mogućnosti sa posebnim osvrtom na opcije direktnog marketinga i distribucije, kao i na kolaborativni marketing i distribuciju. **Poglavlje 4** posvećeno je ulozi žena iz ruralnih područja u pristupu svežoj hrani i održivoj poljoprivredi i naglašava vrednost njihovog rada, njihov doprinos poljoprivredi i sigurnosti hrane, ne samo kao proizvođačica hrane već i kao čuvarica hrane, negovateljica bogate poljoprivredne tradicije i upravljačica zemljištem i biodiverzitetom. Takođe, ovo poglavlje donosi neke zaključke i preporuke, kao i studiju slučaja – priče o uspehu i primere dobre prakse iz četiri zemlje koje učestvuju u projektu (Srbija, Italija, Grčka i Hrvatska).

USPEŠNI SLUČAJEVI: svaki partner na projektu pružio je uspešne priče poljoprivrednica iz svojih zemalja – Inspirativne žene u hrani i poljoprivredi, kao i kratke primere reakcija žena kada pandemija ugrožava dostupnost i pristup hrani. Ovde želimo naglasiti viđenje da je učenje kroz pristup žena-ženama i dijeljenje priča najbolje seme znanja.

Okolnosti u Evropskoj uniji na ovu temu predstavljene su u **Dodatku**.

EVROPSKA POLJOPRIVREDA: ovaj odeljak se bavi poljoprivrednom politikom Evropske unije, njenom istorijom, finansijskim pitanjima CAP-a sa produblivanjem u pogledu položaja žena u njoj; završni deo ovog odeljka govori o budućnosti CAP-a za programiranje 2021-2027;

STRATEGIJA OD FARME DO VILJUŠKE (Farm to Fork Strategy): ovaj odeljak predstavlja novu strategiju EU o proizvodnji i potrošnji sveže hrane za poboljšanje zdravlja i životne sredine stanovnika EU;

TRENDOVI SVEŽE HRANE: ovaj odeljak analizira trend konzumiranja svežih prehrambenih proizvoda u EU i kako je to u svakoj zemlji povezano sa kulturnim sistemima, nivoom obrazovanja i prihodom po stanovniku.

Foto: Григорий Калужный / Pixabay

Sveža hrana – odakle dolazi naša hrana?

— o svežim, održivim i lokalnim namirnicama

Sveže voće, povrće, mleko, jaja i mesne prerađevine možemo da nabavimo lokalno. Lokalno uzgajani proizvodi su sveži i manje opterećujući za životnu sredinu i dobri su za naše zdravlje i blagostanje. Kupovinom lokalne hrane podržavamo male poljoprivrednike, a novac držimo blizu kuće u okviru lokalne ekonomije, gde ćemo videti da vraća najveću vrednost.

Šta znači 'lokalno uzgajan'?

Hrana je „lokalna“ ako se uzgaja i bere na kratkom rastojanju od mesta gde se konzumira, često u pratnji socijalne strukture i lanca snabdevanja koji se razlikuju od velikih komercijalnih farmi i sistema supermarketa¹.

Termin se takođe može proširiti tako da uključuje socijalne karakteristike i karakteristike lanca snabdevanja.

Lokalne prehrambene inicijative često podstiču održive i organske poljoprivredne prakse, mada one nisu izričito povezane sa geografskom blizinom proizvođača i potrošača.

Pokreti lokalne hrane promovišu:

- ✓ povezivanje proizvođača i potrošača hrane u istoj geografskoj regiji
- ✓ razvijanje samopouzdanijih i otpornijih mreža hrane, oslanjajući se na vlastite resurse
- ✓ poboljšanje lokalnih ekonomija
- ✓ unapređenje zdravlja, životne sredine, zajednice ili društva određenog mesta²

Lokalno uzgajana hrana se nalazi u prodavnicama poljoprivrednika, na pijacama, na štandovima uz put, na farmama sa šemom "uzberite sami" hranu (engl. Pick-Your-Own / PYO), kroz programe poljoprivrede koju podržava zajednica (engl. Community Supported Agriculture / CSA).

Neke prehrambene prodavnice na svojim odeljenjima takođe imaju svežu hranu lokalnih poljoprivrednika, ovo je verovatnije u regionalnim lancima prehrambenih prodavnica, a ne u mega-marketima.

"**Locavores**" je reč koja se često upotrebljava za opisivanje ljudi koji se zalažu za jedenje hrane koja se uzgaja ili proizvodi u njihovoj lokalnoj zajednici ili regiji. Oni traže poljoprivrednike blizu mesta gde žive, a to značajno smanjuje vreme putovanja koje je potrebno da hrana stigne od farme do stola.

¹ Waltz, Christopher L. (2011). Lokalni prehrambeni sistemi: pozadina i problemi (Local food systems: background and issues). Nova Science Publishers. ISBN 9781617615948. OCLC 899542944

² Feenstra, G. (2002). Stvaranje prostora za održive prehrambene sisteme: pouke sa terena (Creating space for sustainable food systems: lessons from the field). Agriculture and Human Values. 19(2). 99-106.

Lokalni prehrambeni sistemi i kratki lanci snabdevanja hranom u EU

Primetan je trend u svim zemljama EU da su u novije vreme procvetala lokalna tržišta i kratki lanci snabdevanja hranom, gde poljoprivrednici prodaju svoje proizvode direktno potrošačima ili sa najmanje posrednika.

**U proseku, 15%
farmi u EU više od
polovine svoje
proizvodnje
prodaje direktno
potrošačima.**

Lokalni prehrambeni sistemi (engl. Local Food Systems / LFSs)

Na nivou EU ne postoji precizna definicija, ali se može uzeti kao pogodno:

"Prehrambeni sistem u kojem se hrana proizvodi, prerađuje i prodaje na malo u određenom geografskom području"³, u zavisnosti od izvora, u radijusu od približno 20 do 100 km.

Prednost treba dati najbližem izvoru kad god je to moguće, međutim, percepcija „gde se lokalno područje završava“ je subjektivna i zavisi od konteksta (gustine naseljenosti, pristupačnosti i ruralnog ili urbanog karaktera).

U tom smislu, pojam „lokalni“ takođe se može odnositi na bliskost odnosa između proizvođača i potrošača, zasnovanog na uzajamnom poverenju i saradnji.

Kratki lanci snabdevanja hranom (engl. Short Food Supply Chains / SFSCs)

Na nivou EU, uobičajena definicija kratkih lanaca snabdevanja hranom je:

"Lanac snabdevanja koji uključuje ograničeni broj ekonomskih operatera, posvećenih saradnji, lokalnom ekonomskom razvoju i bliskim geografskim i socijalnim odnosima između proizvođača, prerađivača i potrošača"⁴

Ova definicija dopunjena je članom 11. Delegirane uredbe Evropske komisije (EU) br. 807/2014 o dopuni Uredbe o ruralnom razvoju, koja predviđa da „Podrška uspostavljanju i razvoju kratkih lanaca snabdevanja... pokriva samo lance snabdevanja koji ne uključuju više od jednog posrednika između poljoprivrednika i potrošača“.

³ Evropska komisija, Joint Research Centre (JRC) / Zajednički istraživački centar, Institute for Prospective Technological Studies, Scientific and Policy Report: "Short Food Supply Chains and Local Food Systems in the EU" („Kratki lanci snabdevanja hranom i lokalni prehrambeni sistemi u EU“). Izveštaj EUR 25911 EN; ISBN 978-92-79-29288-0 (pdf), ISSN 1831-9424 (onlajn); Luksemburg: Kancelarija za publikacije Evropske unije, 2013; [https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/final_ipts_jrc_80420_\(online\).pdf](https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/final_ipts_jrc_80420_(online).pdf)

⁴ Uredba (EU) br. 1305/2013 Evropskog parlamenta i Saveta od 17. decembra 2013. o podršci ruralnom razvoju od strane Evropskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EAFRD) i ukidanju Uredbe Saveta (EC) br. 1698/2005 (Trenutna konsolidovana verzija: 26/06/2020) <http://data.europa.eu/eli/reg/2013/1305/2020-06-26>

Značajna dimenzija inicijativa kratkih lanaca snadbevanja hranom povezana je sa konceptom „lokalne hrane“ – koji se obično doživljava kao jedan od njihovih stubova.

→ **Jedite tamo gde živite! (Eat where you live!) ←**

Često se prihvata da lokalna hrana znači da se ona uzgaja, sakuplja ili raste blizu mesta gde živimo.

Širom Evrope, sve veći broj ljudi odlučuje se za kupovinu hrane direktno od poljoprivrednika na lokalnim poljoprivrednim pijacama, na farmama, putem sistema za isporuku košara/kutija ili drugih poljoprivrednih šema koje podržava zajednica.

Nekoliko faktora dovelo je do rastućeg interesovanja potrošača za kupovinu direktno od poljoprivrednika.

Evropski kupci imaju tendenciju da povezuju lokalne proizvode sa:

- ✓ višim standardima kvaliteta (svežina, hranljiva vrednost)
- ✓ zdravom ishranom
- ✓ ekološki prihvatljivijim proizvodnim metodama
- ✓ nižim otiskom ugljenika (carbon footprint)

Foto: [PublicDomainPictures / Pixabay](#)

Kupci cene pogodnost da imaju direktan kontakt sa proizvođačima (mogućnosti lične interakcije sa poljoprivrednicima koji uzgajaju hranu i sticanja saznanja o poreklu hrane koju kupuju) i priliku da podrže mala lokalna gazdinstva i poljoprivredu pribavljanjem robe po poštenim cenama. Dostupnost informacija o proizvodima kao što su način uzgoja, uputstva o upotrebi, recepti i uzorci ukusa takođe privlače interesovanje potrošača za direktna tržišta.

4 od 5

evropskih građana smatra da je „jačanje uloge poljoprivrednika u prehrambenom lancu“ prilično ili veoma važno

Izvor: Istraživanje Eurobarometra (2016)

Foto: [MonikaP / Pixabay](#)

Neke od karakteristika - kratak pregled

Lokalni prehrambeni sistemi (LFS) i kratki lanci snabdevanja hranom (SFSC) neke od karakteristika

Alternativa konvencionalnim dužim lancima hrane i način za ponovno povezivanje proizvođača i potrošača i relokalizacije poljoprivredne proizvodnje.

U EU postoje vrlo raznolike prirode i prakse lokalnih sistema hrane i kratkih lanaca snabdevanja hranom koji igraju sve značajniju ulogu u mrežama snabdevanja hranom.

Foto: Ulrike Leone / Pixabay

Klasifikacija različitih oblika

- **Direktna prodaja od strane pojedinaca:** direktna transakcija između poljoprivrednika i potrošača
- **Kolektivna direktna prodaja:** proizvođači sarađuju kako bi zajednički prodali svoje proizvode pojedincima ili potrošačkim grupama
- **Partnerstva:** između proizvođača i potrošača, kada su vezana pisanim sporazumom

Postoji velika raznolikost i gotovo svi tipovi organizovanja mogu se pronaći u svakom delu Evrope. Varijacije se mogu uočiti u svakom organizacionom tipu: prodaja jedne vrste proizvoda ili niza proizvoda; zadruge, dobrovoljni sektor ili privatni biznis; prodaja na Internetu; dodavanje proizvoda sa drugih farmi u sopstvene zalihe, itd.

Lokalni prehrambeni sistemi pate od opšteg nedostatka vidljivosti.

Brojne su koristi za poljoprivrednike, kupce, društvo i ekonomiju.

Neki primeri njihovih prednosti uključuju:

- pravednija cena za poljoprivrednike
- pristup svežim i sezonskim proizvodima za potrošače
- hrana sledljiva do poznatog proizvođača
- kupci mogu ponovo povezati hranu koju jedu sa poljoprivrednim procesom
- sveži, zdravi i kvalitetni proizvodi po pristupačnim cenama
- direktan odnos između proizvođača i kupca
- smanjen uticaj na životnu sredinu
- veća socijalna kohezija i razvoj zajednice na lokalnom nivou
- pravičnost i poverenje
- potencijal za kreiranje/otvaranje radnih mesta

Foto: NatureFriend / Pixabay

Aktuelna EU politika ruralnog razvoja 2014-2020 po prvi put precizno definiše kratke lance snabdevanja hranom i na njih stavlja veći naglasak nego ranije.

Proizvođači koji žele da se uključe u lokalne prehrambene sisteme mogu imati koristi od nekoliko mera sufinansiranih od Evropskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EAFRD).

Lokalni sistemi hrane i kratki lanci snabdevanja hranom imaju posebne socijalne uticaje, ekonomske uticaje na regionalnom nivou i na nivou poljoprivrede, kao i uticaje na životnu sredinu prevodeći se u jasan interes potrošača.

Lokalni poljoprivrednici obično se zalažu za zdravlje tla i bezbedne prakse uzgoja, pre svega ako se bave organskom poljoprivredom. Kvalitetnije zemljište i održivije poljoprivredne prakse obično daju hranjivije proizvode boljeg ukusa. Kombinacija lokalnih metoda uzgoja i kraćih razdaljina putovanja dovodi do toga da je veća verovatnoća da je hrana sveža i da ima veću gustinu hranljivih sastojaka. Javni ciljevi se takođe mogu podržati kupovinom lokalne hrane. Podsticanje odnosa između poljoprivrednika i potrošača može dovesti do poboljšane interakcije u zajednici i pružiti prostor članovima zajednice da uzajamno povećaju svoj socijalni kapital u smislu mreža, inkluzije, znanja i socijalne kohezije. Kupci mogu da upoznaju ljude koji uzgajaju hranu i postavljaju im pitanja o njihovim načinima uzgoja i upotrebi pesticida (ako postoje)...

Interes za lokalno uzgajanu hranu raste zbog njenog potencijala da doprinese održivijim prehrambenim sistemima, ruralnom razvoju i zdravijim zajednicama. Lokalno uzgajana hrana često se oslanja na privrženost prirodi i sezonskim procesima u poljoprivredi, uz naklonost ekološki prihvatljivim praksama.

Stoga motivacija za kupovinu i jedenje lokalnih prehrambenih proizvoda uključuje zdravlje i dobrobit, kao i ekološke, društvene i ekonomske koristi.

SEZONSKE HRANE ima u izobilju u određeno doba godine, kao što rotkvice dospevaju na proleće, kajsije leti, grožđe u jesen, a kelj zimi.

KVALITETNI PROIZVODI za potrošače i **DIREKTNI KONTAKT** sa proizvođačem su vrednosti koje se obično ističu pre ekoloških ili ekonomskih vrednosti.

“POREKLO” ili **“TIPIČNI” PROIZVODI** - vezu sa mestom proizvodnje karakteriše specifičnost lokalnih resursa koji se koriste u procesu proizvodnje, istorija proizvoda i tradicija proizvodnje i potrošnje, kao i njihova kolektivna i nasledna dimenzija.

ZNANJE i PRAKSE se obično prenose tokom vremena sa generacije na generaciju, prilagođavajući se razvoju okoline i zajednice. Praktično znanje (uzgoj, rukovanje i postupci prerade, tehnike uzgoja, itd.) Znanje o tome kako i kada jesti proizvod, kako ga pripremiti i kuvati, kako ga probati/okusiti i kako proceniti njegov kvalitet.

ISTORIJSKO PAMĆENJE i KULTURNE TRADICIJE stvaraju se i prenose tokom vremena u zajednici na takav način da proizvod postaje deo zajedničkog lokalnog nasleđa, a „proizvod porekla“ je izraz celokupne lokalne zajednice, vrednosti, tradicije i navika.

Pregled tipova lokalnih sistema hrane / kratkih lanaca snabdevanja hranom u EU

Kratki lanci snabdevanja hranom (SFSC)

Podklasifikacija

Prodaja u blizini

- od strane poljoprivrednika koji deluju pojedinačno ili kolektivno
Proizvod mora biti sledljiv do imenovanog poljoprivrednika

Poljoprivreda koju podržava zajednica (CSA model)

Prodaja na farmi/poljoprivrednom gazdinstvu:

- prodavnice na farmi
- ugostiteljstvo na farmi (npr. table d'hôte, B&B/pansion)
- prodaja pored puta
- "uzaberite sami" šeme (engl. Pick-Your-Own / "U-picks")

Prodaja van farmi – komercijalni sektor:

- Pijace poljoprivrednika i druge vrste pijaca/vašara
- Maloprodaja u vlasništvu poljoprivrednika
- Festivali hrane / turistički događaji
- Prodaja direktno potrošačkim zadrugama / grupama za kupovinu
- Prodaja trgovcima na malo koji se snabdevaju od lokalnih farmera i koji jasno otkrivaju identitet poljoprivrednika
- Prodaja „HoCaRe“ (hoteli, restorani, ugostiteljstvo) sve dok je krajnjem potrošaču jasan identitet poljoprivrednika

Prodaja van farme - ugostiteljski sektor:

- Prodaja bolnicama, školama, narodnim kuhinjama itd.
- Institucija ugostiteljskog sektora u ovom slučaju se shvata kao 'potrošač'.

Direktne isporuke sa farme:

- šeme isporuke - šeme korpi ili kutija (npr. kutija povrća)

Prodaja na daljinu

- od strane poljoprivrednika koji deluju pojedinačno ili kolektivno
Proizvod mora biti sledljiv do imenovanog poljoprivrednika

Direktne isporuke sa farme:

- šeme isporuke (šema korpe ili kutije)
- internet prodaja
- specijalizovane maloprodaje

Tradicionalni

Teži da se zasniva na farmama, u ruralnim područjima
- njima obično upravljaju poljoprivredne porodice i često koriste tradicionalne i zanatske metode

Verovatnije je da će imati oblik prodaje na farmi putem prodavnica na farmama, prodaje pored puta i sistema „uzaberite sami“ ('Pick-Your-Own') ili prodaje na pijacama

Neo-tradicionalni

Složeniji oblici kao saradničke mreže proizvođača, potrošača i institucija
- obično su to pokreti lokalne hrane koje vode i podržavaju prvenstveno urbani stanovnici koji nastoje da održe tradicionalne poljoprivredne prakse kroz nove modele i socijalne inovacije

Primeri: šeme isporuke, prodavnice poljoprivrednika na gradskim lokacijama, poljoprivredni sistemi u zajedničkom vlasništvu koji se obično nalaze ili u gradu ili na gradskom obodu

Direktna prodaja od poljoprivrednika do potrošača

Direktna prodaja poljoprivredno-prehrambenih proizvoda na farmama i postupak kupovine direktno od proizvođača fenomen je koji se ponovo proširio u svim naprednim ekonomijama i doživeo procvat kao rezultat sposobnosti proizvođača da zadrže i ojačaju odnose sa kupcima, odgovarajući na njihova očekivanja autentičnosti i svežine.

Nekoliko prepoznatljivih tipova direktne prodaje od poljoprivrednika do potrošača:

“Uzberite sami” (PYO: Pick-Your-Own ili "U-Pick")

Ovo je vrsta strategije direktnog marketinga na farmi (od farme do stola), kao direktna prodaja potrošačima koja smanjuje troškove i donosi profit, čak iako su cene možda niže. To je opcija prodaje na farmi sa fokusom na ljude koji vole da biraju sveže, visokokvalitetne proizvode po nižim cenama i gde poljoprivrednik određuje cenu onoga što kupci mogu sami da uzberu.

Kupcima je dozvoljeno i često su podstaknuti da jedu dok beru, pa startna naknada obično pokriva bilo koji proizvod koji mogu pojesti. Kako su neki troškovi isključeni (angažovanje poljoprivrednika za berbu, transport, sezonski rad, pakovanje...), proizvodi su često jeftiniji nego inače.

U-pick opcije, zavisnosno od vrste proizvoda koje poljoprivrednik uzgaja i baze kupaca, mogu dopuniti druge marketinške strategije.

Foto: [Ian Wilson](#) / Pixabay

Štandovi pored puta pružaju pristup svežim proizvodima direktno od poljoprivrednika koji ih je uzgajao.

Poljoprivreda koju podržava zajednica

(CSA: Community-Supported Agriculture)

Model partnerstva između proizvođača i potrošača gde ih obavezuje pisani sporazum.

U CSA partnerstvu potrošači postaju članovi farme, kupujući udeo u predstojećoj berbi, tako da uz naknadu dobijaju nedeljnu porciju (kutiju proizvoda) tokom sezone rasta.

Uglavnom krajnji potrošači (obično zvani članovi) plaćaju unapred udeo žetve da bi pokrili godišnje operativne troškove farme. Zauzvrat dobijaju udeo lokalnih svežih i sezonskih proizvoda uzgajanih agroekološkim ili organskim poljoprivrednim metodama. Ponekad članovi obezbede i rad na farmi.

Potrošači su povezani sa odlukama i radom proizvođača, dele deo rizika i nagrade od proizvodnje. Stoga su oni direktno povezani sa farmom i proizvodnjom hrane. Prednosti za poljoprivrednika uključuju poštenu cenu, stabilniji i sigurniji prihod i bliži odnos sa zajednicom.

Prema različitim zemljama i regionima, postoje varijacije CSA, ali sve slede iste osnovne principe.

U EU postoje pod različitim imenima:

Community-Supported Agriculture (CSA) – na engleskom jeziku

Gruppi di Acquisto Solidale (GAS) u Italiji

Association pour le maintien d'une agriculture paysanne (AMAP) u Francuskoj

Relações de Cidadania entre Produtores e Consumidores (RECIPROCO) u Portugaliji

Solarische Landwirtschaft (SoLaWi) u Nemačkoj

Prodavnice poljoprivrednika (Farmers' shops), maloprodajna mesta koja neposredno vodi jedan ili više povezanih poljoprivrednika i prodaju proizvode direktno sa farme. Prodaja na farmi se može razviti i postati malo više „van farme“, što uključuje neke neposredne usluge potrošaču, kao što je otvaranje prodavnica izvan farme ili aktiviranje usluga dostave na kućni prag.

Foto: [photosforyou / Pixabay](#)

Box-šema (šema kutija ili košara) uključuje pretplatu od strane kupaca (ili grupe kupaca) na redovnu isporuku (nedeljno, dvonedeljno, mesečno) određene količine svežeg povrća i voća, a ponuda varira u zavisnosti od sezone i dostupnosti na farmi. Mnoge šeme kutija nude niz veličina kutija i omogućavaju da kupci zajedno sa kutijom povrća naruče i dodatne proizvode, kao što su džemovi, meso ili mlečni proizvodi. Obično se putem ovakvih šema isporučuje sezonska, lokalno uzgajana i organska ili održivo proizvedena hrana. U zavisnosti od slučaja, dostava se vrši na farmi, sabirnom mestu ili na kućnom pragu kupca. Takođe može pretpostaviti etički relevantne konotacije, kao u slučaju uključivanja radnika u nepovoljnom položaju ili ako se šema sprovodi u socijalno depresivnom kontekstu.

Foto: [969209 / Pixabay](#)

Inicijative koje pokreću potrošači:

Pored postizanja ekonomskih koristi (niže cene hrane), ove inicijative su obično inspirisane ekološkim, etičkim i socijalnim kriterijumima.

Grupe za kupovinu zasnovane na solidarnosti (engl. Solidarity Purchasing Groups ili Solidarity-based Purchase Groups – **SPG**) su grupe potrošača koje u skladu sa zajedničkim etičkim principima kolektivno kupuju u direktnom odnosu sa proizvođačima. Tipično, SPG je neformalna grupa između 30 i 80 domaćinstava (ukoliko se broj članova povećava, organizuje se nova grupa, često povezana sa prethodnom, tako da se održi ograničena veličina grupe koja omogućava članovima da međusobno grade lične odnose).

Prodavnice kojima upravljaju potrošači mogu se smatrati evolucijom SPG modela. Potrošači direktno osnivaju prodavnicu i upravljaju njome, obično je organizujući u formi zadruge, pri čemu se u pogledu kriterijuma za izbor proizvođača i kvaliteta proizvoda usvajaju isti principi kao kod SPG-a.

Foto: [liza W. / Pixabay](#)

Pojednostavljena šema: Dugi naspram kratkih lanca snabdevanja hranom

Lokalni sistemi hrane (LFSs) i kratki lanci snabdevanja hranom (SFSCs) kao pokretači održivosti

Mogu povećati elastičnost snabdenja hranom

- dopunjavanje dužih lanaca i diverzifikacija mreža za snabdevanje hranom
- širi spektar proizvođača
- lakša provera sledljivosti
- veća fleksibilnost i prilagodljivost novim situacijama i potrebama potrošača

Mogu delovati i kao pokretač promena za povećanje održivosti, poverenja, ravnopravnosti i rasta u poljoprivrednoj, prehrambenoj, poslovnoj, socijalnoj, zdravstvenoj i različitim oblastima politika

Mogu povećati održivost u svim njenim dimenzijama

Robusni lokalni sektor hrane može pojačati turizam podsticanjem kulturnog identiteta regije oko svojih prehrambenih proizvoda.

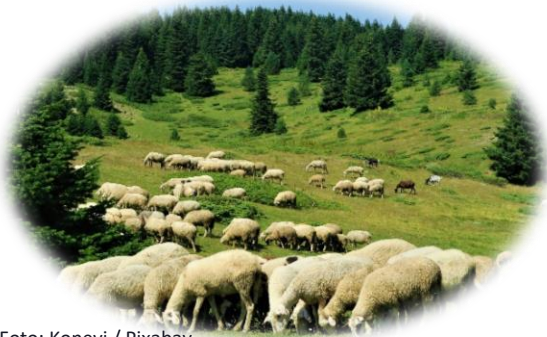

Foto: [Konevi](#) / [Pixabay](#)

Oblasti politike u kojima mogu biti korisno sredstvo: ruralni razvoj, integrisane prehrambene i poljoprivredne strategije, javne nabavke, poslovni razvoj i preduzetništvo itd.

Foto: [Vane Monte](#) / [Pixabay](#)

Mogući mehanizmi podrške politika

- Fleksibilna regulativa (npr. administrativna opterećenja, papirologija i troškovi povezani sa zakonodavstvom o higijeni hrane)
- Lokalni objekti (npr. skladištenje, prerada)
- Pristup bankarskim zajmovima
- Dodatni resursi za marketing i komunikaciju
- Institucionalna, finansijska i politička podrška
- Istraživanje, prenos znanja i akcije informisanja
- Znanje, veštine i obuka

Higijenski paket EU uključuje 'odredbe o fleksibilnosti' (razna izuzeća, odstupanja i prilagođavanja) koja malim proizvođačima olakšavaju poštovanje pravila bez ugrožavanja sigurnosti hrane.

Mere EU programa ruralnog razvoja (RDP)

Skup mera na raspolaganju državama članicama i regionima

Politika ruralnog razvoja EU, koju finansira Evropski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EAFRD), pruža mere za pomoć u uspostavljanju i razvoju lokalnih sistema hrane (LFS) i kratkih lanaca snabdevanja hranom (SFSC) kroz podršku investicijama, obuci, LEADER pristup i organizaciju proizvođača.

Održivost i zdravstveni aspekti

Nije lako dati generalni opis uticaja na održivost, jer postoje različite prakse uzgoja lokalne hrane i organizovanja kratkih lanaca snabdevanja (SFSC).

Složenosti doprinosi nepostojanje precizne definicije pojma SFSC, kao i dvosmislenost i različita tumačenja ideje o lokalnoj hrani i lokalnosti.

Takođe moguća su i preplitanja, komplementarnosti i

sukobi u okviru tri zajednička stuba održivosti (ekonomski, socijalni i ekološki).

Ipak, postoje dokazi da i fizička i socijalna neposredna blizina često imaju povoljne uticaje na povećanje održivosti u svim njenim dimenzijama. Na primer:

ZDRAVLJE I DOBROBIT: karakteristike koje pokazuju potencijal za kvalitetnije proizvode. Pouzdan pristup pristupačnoj, svežoj i hranljivoj hrani važan je za sigurnost hrane, zdravlje i dobrobit pojedinaca i zajednica.

SOCIJALNA ODRŽIVOST (i etika): odnosi se na sposobnost doprinosa jednakosti, pravičnosti i vitalnosti lokalnih zajednica. U velikoj meri je ukorenjena u odnosima između potrošača i proizvođača, solidarnosti i zajedničkim vrednostima.

ODRŽIVOST ŽIVOTNE SREDINE: obuhvata prednosti u nekim slučajevima, na primer, kada su usvojene metode proizvodnje koje su bez pesticida i/ili manje intenzivne, ili kada je upotreba fosilnih goriva ili ambalaže svedena na minimum.

EKONOMSKA ODRŽIVOST: uključuje pitanja kao što su konkurentnost i ekonomska vitalnost, bolji pristup tržištu za male poljoprivrednike, efikasno korišćenje i doprinos resursima (uključujući i ljudske), te dobrobiti za zajednice u smislu stvaranja radnih mesta i prihoda.

Ispod je tabela u kojoj su, na osnovu dokaza iz naučne literature, izveštaja, stručnog mišljenja i prakse, sistematski prikazani različiti aspekti koristi i održivosti. Ovi aspekti su podeljeni u grupe „zdravlje i dobrobit“, „društvene/socijalne“, „ekonomske“ i „ekološke“ koristi (benefiti).

Pregled se fokusira na lokalne sisteme hrane i kratke lance snabdevanja hranom (SFSC), te se upotrebljeni pojmovi lokalna hrana ili SFSC posmatraju jednoznačno.

Naravno, stepen dostignute održivosti i koristi varira između različitih vrsta metoda proizvodnje i prodaje, proizvoda, lokacija itd. Takođe, različiti poljoprivrednici i kupci mogu drugačije tumačiti održivost i iskusiti različite uticaje.

Pregled je dat kao skup potencijalnih koristi, pa se preporučuje da svaki poljoprivrednik ispita šta se od toga podudara sa njihovim proizvodima i praksama i tako kreira svoju ponudu ili poboljša kvalitet svojih proizvoda. Takođe, potrošačima može poslužiti kao model za razmišljanje – pri izboru hrane koju koriste.

Prednosti (benefiti) jedenja lokalnih proizvoda:**Zdravlje i dobrobit****Svežije i bolji ukus!**

Lokalno uzgajani proizvodi su mnogo svežiji, ukusniji i verovatno hranljiviji od proizvoda koji su dopremljeni iz daleka.

Viši sadržaj hranljivih sastojaka

Što je voće ili povrće svežije, imaće više hranljivih sastojaka.

Većina lokalnih proizvoda ubrana je u poslednja 24 sata, osiguravajući da su zreli i na vrhuncu u pogledu gustine hranljivih sastojaka.

Gušt sezonske hrane

Ciklus sezonskih proizvoda je najprirodniji način ishrane i savršeno dizajniran da podrži naše zdravlje. Jedenje proizvoda u vrhuncu sezone znači uživanje u ovoj hrani onda kada je ima najviše, što je zauzvrat čini pristupačnijom.

Vrhunska zrelost

Lokalni poljoprivrednici puštaju da njihovo voće i povrće u potpunosti sazri bez primene hemikalija ili gasa kako bi ubrzali ovaj proces. Lokalno uzgajana hrana se bere u vrhuncu zrelosti kada je najgušća hranjivim sastojcima.

Sigurnost hrane

Što je manje procesa između izvora proizvodnje hrane i tanjira, manje su šanse za kontaminaciju.

Blizina izvoru

Smanjivanje vremena putovanja omogućava prevoz hrane dok je još sveža, bez upotrebe hemijskih konzervansa, gasova ili voska koji se koriste za očuvanje hrane za transport na velike razdaljine.

Raznovrsna raznolikost proizvoda

Mali poljoprivrednici više vole da gaje veći broj sorti voća i povrća. To znači da ljudi umesto da jednostavno imaju „paradajz“, zapravo mogu da biraju iz raznolikog asortimana vrsta paradajza.

Kušanje nove hrane

Manji uzgajivači često nude proizvode nasleđenih osobina (uzgajane iz semena koje nije unakrsno oprašivano drugim biljkama) i druge sorte. Oni čak mogu kupcima da ponude i novi recept ili dva.

Veća povezanost sa hranom

Kupujući lokalno ljudi su više povezani sa hranom koju jedu; znajući ko ju je proizveo, sa koje farme je potekla i tačno kako je stigla od farme do viljuške.

Zdravija ishrana

Povećavanje znanja o hrani među potrošačima može dovesti do usvajanja zdravije ishrane.

Prilika za razgovor

Kupovina od lokalnih poljoprivrednika omogućava ljudima da postavljaju pitanja, da uče o njihovim poljoprivrednim praksama i steknu bolje razumevanje njihovih prehrambenih proizvoda.

Društveni benefiti (zajednica i etika)**Stvaranje osećaja zajedništva**

Kupovina lokalno uzgajanih proizvoda i saznanje odakle je hrana ujedinjuje ljude sa onima koji je uzgajaju. Umesto da imaju vezu sa korporativnim supermarketom, ljudi razvijaju manje veze sa više izvora hrane.

Razvoj ličnih odnosa

Razvijanje ličnih odnosa sa lokalnim poljoprivrednicima može biti korisno za ljude. Na primer, poljoprivrednici mogu lično da obaveste kupca o tome kada će dospeti njihova omiljena sorta krompira ili kada će malina koju vole biti dostupna za prodaju.

Socijalno-psihološki komfor i samopoštovanje poljoprivrednika

Direktna interakcija i povratne informacije od potrošača kao etičko priznanje i uvažavanje rada poljoprivrednika mogu uvećati uverenje poljoprivrednika da je njihov rad neophodan.

Opstanak i revitalizacija ruralnih područja

Kratki lanci snabdevanja hranom mogu pružiti nove mogućnosti za opstanak i revitalizaciju marginalnih ruralnih područja i poljoprivrede. Takođe, potencijalno mogu da prekonfiguriraju prigradske pejzaže (poljoprivredno zemljište na periferijama gradova).

Ponovna povezanost urbanih i ruralnih zajednica

Uticaj nekih kratkih lanaca snabdevanja hranom u urbanim sredinama (poput redovnih pijaca) može ići izvan pukog komercijalnog odnosa i do veće socijalne kohezije stanovništva tih oblasti (obrazovanje i senzibilizacija ljudi, stvarajući nove mogućnosti za zadovoljavanje prehrambenih, socijalnih i ekonomskih potreba)

Ojačana lokalna kultura i identitet

Unošenjem vrednosti (tradicionalnih) lokalnih proizvoda, proizvodnih i marketinških metoda i znanja i navika u potrošnji, poljoprivrednici i prerađivači hrane pomažu u održavanju tradicionalnih znanja i veština (posebno znanja o lokalnim sortama).

Osećaj pripadnosti

Vrednosti i značenja koja se pripisuju proizvodu i njegovom poreklu mogu razviti osećaj ponosa, socijalne kohezije i pripadnosti određenom području i zajednici.

Ekonomski benefiti**Podrška ekonomiji zajednice**

Nabavkom proizvoda od lokalnih poljoprivrednika, novac ostaje u okviru lokalne ekonomije (blizu kuće). To radi na izgradnji ekonomije u zajednici. Takođe, proizvod putuje kroz manje ruku, čime se više potrošenog novca zapravo vraća onima koji su ga uzgajali.

Podrška lokalnom poslovanju (biznisu)

Kupujući lokalno gajanu hranu, ljudi podržavaju lokalne proizvođače i pomažu rast lokalne ekonomije. Kada kupuju lokalno uzgajanu hranu, oni podržavaju svoju lokalnu zajednicu, a njihov novac se vraća u proizvodnju više lokalne hrane za njih. (Kada ljudi kupuju hranu u supermarketima, najveći deo nastalih troškova odlazi na prevoz, preradu, pakovanje, hlađenje i marketing te hrane, a ne nužno samim poljoprivrednicima).

Pravičan i dostojanstven prihod

Razumevanjem stvarnih troškova poljoprivrede i proizvodnje hrane, potrošači povećavaju svoju spremnost da plate za proizvode koje poznaju i kojima veruju. Zauzvrat, to omogućava proizvođačima da za svoj rad dobiju dostojanstven prihod.

(Re-)vitalnost lokalnih ekonomija

Kupovina lokalno uzgajane hrane može povećati ili pomoći ponovnu cirkulaciju prihoda zajednice, podstaći poljoprivredno-prehrambeni sektor i stvoriti nova radna mesta, kao i očuvati mala i srednja gazdinstva koja su srž lokalne ruralne ekonomije.

Pravedniji odnosi moći

Proizvođači i potrošači, od pasivnih ili podređenih aktera lanaca snabdevanja hranom, postaju aktivni i suvereni akteri koji uspostavljaju pravila, organizuju i kontrolišu svoje trgovinske odnose.

Benefiti za životnu sredinu**Pomoć u očuvanju poljoprivrednih i zelenih površina**

Kupovina lokalno uzgajane hrane pomaže održanju i očuvanju zelenih površina i obradivog zemljišta u lokalnoj zajednici.

Agro-biodiverzitet (raznovernost)

Mnogi mali lokalni poljoprivrednici doprinose agro-biodiverzitetu. Oduševljeni time da gaje raznolike sorte, oni smanjuju oslanjanje na monokulturu (pojedinačni usevi uzgajani na širokom području na štetu zemljišta), podstiču diverzifikaciju lokalne poljoprivrede i vrste useva, i gaje tradicionalne sorte.

Ohrabrenje održive poljoprivrede

Mnogi lokalni poljoprivrednici se bave multifunkcionalnom poljoprivredom, gaje organske proizvode i koriste metod rotacije useva (ovo pomaže smanjenju upotrebe pesticida i zagađivača i održava tlo u dobrom stanju, a ne iscrpljuje ga).

Organski i prirodni metodi

Poljoprivredna gazdinstva koje proizvode hranu za lokalna tržišta češće koriste organske i prirodne metode, smanjujući zagađenje vazduha, tla i vode.

Ekološki održiv način

Proizvodi koji se prodaju u lokalnim sistemima hrane uglavnom se proizvode na ekološki održiv način, koristeći manje inputa kao što su pesticidi, sintetička đubriva, stočna hrana, voda i energija.

Manje pakovanja i energije

Lokalno uzgajana hrana zahteva manje ambalaže nego ona u supermarketima i manje energije za skladištenje, jer je sveža i sezonska. Takođe, koriste se metode proizvodnje koje manje zagađuju, a smanjivanje transportnih razdaljina čuva fosilna goriva, verovatno smanjujući emisiju gasova koji izazivaju efekat staklene bašte.

Manje otpada

Budući da se lokalnom kupovinom skraćuje lanac distribucije, privodeći hranu direktno sa farme na viljušku, stvara se manje otpada u procesu. To može značiti manje pakovanja tokom prevoza i otpreme, ali takođe znači i manje otpada u životnu sredinu od zagađenja i manje i otpada od hrane.

Foto: [Kerstin Riemer](#) / [Pixabay](#)

Koncept sistema hrane zajednice

Pristup izgradnji sistema hrane koji održivost - ekonomsku, ekološku i socijalnu - smatra dugoročnim ciljem kojem teži zajednica.

Ponekad se koristi naizmenično sa „lokalnim“ ili „regionalnim“ sistemima hrane.

Na primer, poljoprivrednik uzgaja ovce, ovčje meso se prerađuje, a prerađeno ovčje meso kupuju lokalni potrošači, a zatim ga donose na svoj sto za večeru. Sve se to dešava na maloj razdaljini i stvara sistem prehrane u zajednici (sistem hrane u zajednici).

Četiri stuba sistema hrane u zajednici (prema Rutgers univerzitetu):

Blizina odnosi se na udaljenost između različitih delova sistema snabdevanja hranom. Što je farma bliža našem stolu i našem obroku, povećava se verovatnoća da će se stvoriti dugoročni odnosi između različitih strana u prehrambenom sistemu – poljoprivrednika, prerađivača, maloprodaja, ugostitelja, potrošača itd.

Sigurnost hrane znači da pojedinci, domaćinstva i zajednice imaju pristup kvalitetnoj hrani. Sigurnost hrane u zajednici bavi se pristupom hrani u kontekstu zajednice (posebno za domaćinstva sa niskim prihodima) i podsticanjem razvoja lokalnih sistema hrane.

Oslanjane na sebe (samopouzdanje) odnosi se na stepen do kojeg zajednica zadovoljava sopstvene potrebe kada je reč o proizvodnji, preradi i prodaji sopstvene hrane. Iako potpuna samodostatnost nije cilj sistema snabdevanja hranom u zajednici, bitan aspekt je povećanje stepena samostalnosti u hrani.

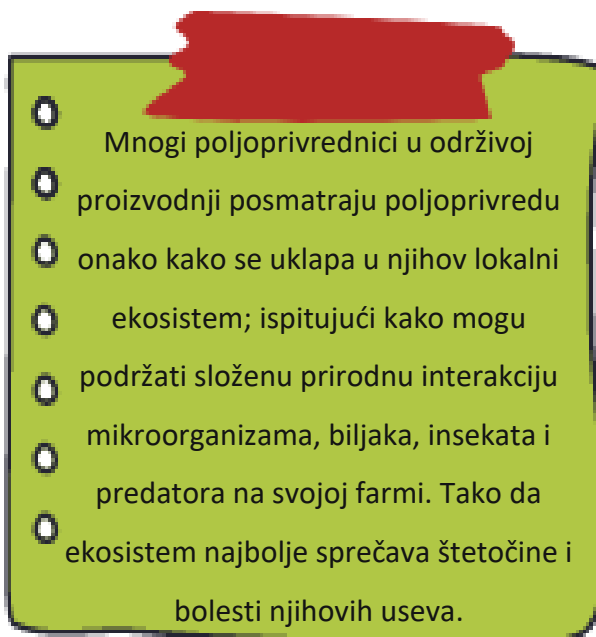
Održivost odnosi se na primenu praksi, u poljoprivredi i sistemu hrane, koje ne ugrožavaju sposobnost budućih generacija da zadovolje svoje potrebe za hranom. To znači da se tokom svakog koraka uzimaju u obzir okolina, životinje, ljudi i zajednice.

Zakoračite u carstvo održive hrane i poljoprivrede

Održiva poljoprivreda

— ukorenjena u organskim, agroekološkim, biodinamičkim i regenerativnim praksama

Interesovanje za održivom poljoprivredom postoji odavno, ali od sredine 2000-ih dobija na snazi.

- Mnogi poljoprivrednici u održivoj proizvodnji posmatraju poljoprivredu onako kako se uklapa u njihov lokalni ekosistem; ispitujući kako mogu podržati složenu prirodnu interakciju mikroorganizama, biljaka, insekata i predatora na svojoj farmi. Tako da ekosistem najbolje sprečava štetočine i bolesti njihovih useva.

Po principima održive poljoprivrede proizvođači uzgajaju raznolike useve, gaje životinje prvenstveno na pašnjacima i koriste tehnike kao što su pokrovni usevi/cover crop (kod nas je uobičajno da se koriste i termini siderat ili zelenišno đubrivo), plodored (rotacija useva), korisni insekti i druge prirodne metode suzbijanja štetočina i malčiranja. Oni koriste sopstvene impute (stajsko đubrivo od životinja, hranu za životinje uzgajanu na zemlji) i upravljaju svojim outputima (biljni otpad, stajsko đubrivo) u zatvorenom ciklusu. Ove prakse, umesto da ih iscrpljuju, doprinose plodnosti tla,

sistemima čistih voda, biodiverzitetu i drugim koristima za ekosisteme.

Šta je organska hrana, a šta hrana iz perioda konverzije?

Ako farma (poljoprivredno gazdinstvo) nije sertifikovana kao organska, to ne znači da nije održiva.

Organska hrana

Obuhvata povrće, voće, žitarice, meso, mleko i sireve proizvedene metodama usklađenim sa standardima organske poljoprivrede koju odlikuju prakse kruženja resursa, promovisanja ekološke ravnoteže i očuvanja biodiverziteta. Proizvedena je bez upotrebe hemijskih pesticida ili sintetičkih đubriva, ne sadrži genetski modifikovane organizme.

Hrana iz perioda konverzije ("prelazna")

Gajena je u skladu sa odredbama koje ispunjavaju standarde organske proizvodnje, ali još nije proteklo vreme potrebno da se zemljište oslobodi hemijskih sredstava ili postupak sertifikacije još nije završen. Ovi proizvodi ne smeju biti označeni kao organski, ali dozvoljeno je da budu obeleženi oznakom „proizvod iz perioda konverzije“, kao i mogućnost dobijanja podrške poljoprivrednicima u fazi sertifikacije.

Šta je održiva hrana?

U suštini, održiva hrana se odnosi na hranu (biljnu ili životinjsku) proizvedenu ekološki metodama koje nanose malo ili nimalo štete zemlji ili njenim stanovnicima – biljkama, životinjama ili ljudima. Obezbeđuje zaštitu životne sredine, zemljišta, zajednica i ljudi.

Održivi sistem hrane uključuje

- **Očuvanje životne sredine**

Poljoprivrednici koji se pridržavaju održivih praksi štite biodiverzitet i omogućavaju procvat zdravih ekosistema.

- **Dobrobit životinja**

Poljoprivrednici koji se pridržavaju održivih praksi štite dobrobit životinja i pažljivo se odnose prema njima.

- **Zaštitu javnog zdravlja**

Hrana treba da bude sigurna za one koji je jedu i da ne šteti zdravlju ljudi.

- **Pomaganje zajednicama**

Poljoprivrednici, proizvođači hrane i svi oni koji rade sa hranom koju jedemo ili pijemo – treba da imaju uslove za rad i platu koja je poštena. Radeći tako, ovo može podupreti i doneti korist lokalnoj ekonomiji i zajednici.

Održivi način uzgoja stoke omogućava životinjama da pasu ili traže hranu, slobodno kretanje na otvorenom i izražavanje prirodnog ponašanja.

Šta je farma do stola?

Farma do stola (engl. farm-to-table) je fraza koja za različite ljude može imati različito značenje. U osnovi, od farme do stola tj. farma do stola znači da hrana na sto dolazi direktno sa farmi (od poljoprivrednika).

Pogledajmo dublje definiciju:

Leksikon hrane⁵ navodi: “Pokret farma do stola zalaže se za hranu lokalnog porekla koja je sezonska, sveža i organski proizvedena. Takođe promovisan je i od poljoprivrednika i od kuvara kao način za povezivanje potrošača sa izvorom sastojaka u njihovim obrocima.”

Na engleskom slične fraze obuhvataju locally-sourced, farm-fresh, farm-to-plate and farm-to-fork.

Društveni pokret farma do stola

Restorani od farme do stola svoje kuhinje opskrbljuju direktno od lokalnih poljoprivrednika ili sa vlastite parcele.

Trpeza tamo gde je proizvedena hrana

U strogoj formi, od farme do stola odnosi se na hranu koja se priprema, kuva i služi direktno na farmama, što znači da je sto zapravo na farmi.

Često nude obilazak farme sa poljoprivrednikom, pokazujući i opisujući metode uzgoja mesa, živine, voća i povrća, i edukujući goste o koracima prehrambenog ciklusa i uticaju njihovih izbora na ljude, životinje, ekonomiju i planetu. Kao takvi, ovi obroci imaju edukativni karakter, kao i isticanje hrane koja je lokalna, sveža i sezonska.

Direktna povezanost farmi (poljoprivrednika) i restorana

Farma do stola promoviše služenje lokalne hrane u restoranima, direktnom nabavkom od proizvođača i naglašava direktnu vezu između farme i restorana. Restorani mogu da ponude lokalnu hranu kako bi privukli kupce, ističući lokalno poreklo i tipičnost pripremljene hrane, zajedno sa lokalnim receptima, vrednostima, tradicijom i navikama – kao deo baštine i istorijskog pamćenja lokalne zajednice.

Kupovina namirnica od farme do stola

Farma do stola takođe se odnosi na kupovinu hrane direktno od uzgajivača, pri čemu je sto u kući kupaca.

Farma do stola uključuje oblik **sledljivosti hrane** gde se potrošačima identifikuje poreklo hrane – što se slavi kao "**saznanje odakle dolazi vaša hrana**".

⁵ <https://www.lexiconoffood.com/definition/definition-farm-table>

Održiva hrana ili od farme do stola – Koje su sličnosti?

Ideje o održivoj hrani i o pokretu farma do stola su različite, ali dele mnoge sličnosti. U prvom planu je koncept dizajniranja pouzdanog sistema hrane koji je koristan za čovečanstvo (i sadašnje i buduće).

Fokus je na:

- ✓ Optimalnom zdravlju i hranljivim sastojcima za zajednice i umanjeњу rizika od bolesti povezanih sa ishranom
- ✓ Sezonski lokalno proizvedenoj hrani - zdravoj i svežoj hrani za sve članove zajednice
- ✓ Direktnoj vezi između onih koji proizvode hranu i onih koji je konzumiraju
- ✓ Očuvanju životne sredine i zajednica, uključujući ublažavanje potrebe za prevozom hrane
- ✓ Javnosti da učestvuje u promociji lokalne hrane i zajednice
- ✓ Podsticanju lokalnih farmi i preduzeća kako bi zajednice mogle da rastu u finansijskom pogledu i da novac cirkuliše u okviru lokalne zajednice

Povezivanje „od farme do škole“

Stvaranje veza „od farme do škole“ noviji su oblici gde poljoprivredni proizvođači kroz programe školskog obroka tokom školske godine i letnjih programa mogu direktno da prodaju svoje proizvode.

Škole, fakulteti i univerziteti predstavljaju uglavnom neiskorišćenu priliku za jačanje tržišta prodaje za poljoprivrednike i povećanje pristupa dece i mladih lokalno uzgajanoj visokokvalitetnoj hrani.

→ ili javne institucije čiji je cilj jačanje lokalne proizvodnje i lokalne gastronomske tradicije i kulture

Foto: [Jill Wellington](#) / [Pixabay](#)

Znajući odakle dolazi naša hrana

Polazna tačka je da kupci sve više žele da znaju odakle dolazi hrana koju jedu, da razumeju korake i metode proizvodnje i obrade; što je izvrsna šansa za male lokalne poljoprivredne proizvođače hrane koji dolaze u direktan kontakt sa svojim kupcima.

Pribavljanje hrane na farmi znači odlazak direktno do izvora.

Razgovarajući direktno sa poljoprivrednikom koji proizvodi stoku od koje su isečena jagnjeća rebra, koji uzgaja tikve ili proizvodi sir, sakuplja med ili jaja, pruža potrošaču direktnu vezu sa zemljom, samim zemljištem iz kojeg potiče njihova hrana.

Marketinške mogućnosti

Prednost je uspostaviti **brand** kao proizvođača i snabdevača zdrave i sveže hrane.

- ✓ izgraditi poverenje
- ✓ obezbediti autentične i verodostojne proizvode

Potrošači traže zdraviju hranu – sve veći broj njih obraća više pažnje na **etikete/oznake na namernicama**.

Koncept čiste etikete hrane i pića – nije ništa novo, ali je stavljen u centar pažnje tokom poslednjih nekoliko godina.

Innova Market Insights (innovami.com) – multinacionalna kompanija za istraživanje tržišta prati prehrambene trendove više od 25 godina i godišnje obelodanjuje izveštaj “*Top 10 Trends*”. Na osnovu svoje najnovije ankete o potrošačima 2020, objavili su top 10 trendova hrane i pića za ubrzavanje inovacija. Transparentnost je jasan pobednik i vodeći trend za 2021. godinu.

#1 TREND

TRANSPARENTNOST

TRIJUMFUJE

jasan pobednik

3 od 5

...globalnih potrošača kaže da ih zanima „saznavanje više o tome odakle dolazi njihova hrana i kako se proizvodi”

3 od 4

... globalnih potrošača kaže da očekuju da kompanije „ulažu u održivost”

Izvor: Innova Market Insights (2020)

ČISTA EIKETA/OZNAKA i **ODRŽIVOST** su deo tog trenda.

Informacije o proizvodu su od velike važnosti!

Zahtev za većom transparentnošću uključuje očekivanja potrošača vezano za informacije o celokupnom životnom ciklusu proizvoda i tokom čitavog lanca snabdevanja.

Čista etiketa je značajna norma kada su u pitanju prehrambeni proizvodi i pića.

Trend životnog stila ka čistijem životu podiže i proširuje očekivanja potrošača o

ČISTOJ ETIKETI: aspekti uključuju dobrobit ljudi/životinja, transparentnost lanca snabdevanja hranom, ishranu prema biljkama i održivo snabdevanje.

ODRŽIVOST je u središtu pozornosti – potrošači žele da njihove svakodnevne radnje pozitivno utiču na životnu sredinu.

Potrošači su spremni da plate veću cenu za hranu ili napitke koji su napravljeni od sastojaka koje prepoznaju i kojima veruju.

Potrošači žele da znaju

Odakle dolazi njihova hrana?

Kako je proizvedena?

Kako je nabavljena?

Šta proizvod sadrži?

Povežite se sa svojim kupcima. Ispričajte svoju priču. Prodajte hranu.

Proizvođači hrane sa kreativnim, **smislenim pričanjem priča (storytelling)** mogu se povezati sa potrošačima na nov i drugačiji način.

Postoje različiti načini za usmeravanje prehrambenih proizvoda na tržište. Sve metode se zasnivaju na **razvijanju odnosa sa krajnjim potrošačem**.

Direktni marketing i distribucija

Strategije direktnog marketinga: proizvođač prodaje robu direktno potrošaču ili krajnjem korisniku (bez posrednika), tako da se autentičnost i poverenje posreduju ličnom interakcijom

Prodaja licem u lice pruža mogućnost kupcima da se sretnu i razgovaraju direktno sa poljoprivrednicima koji uzgajaju hranu koju kupuju. Takođe, poljoprivrednici mogu direktno da saznaju više o tome šta je potrebno njihovim kupcima i šta oni žele da znaju o hrani sa njihovih farmi. Ovi odnosi daju ključne povratne informacije poljoprivrednicima prilikom donošenja odluka o sadnji, razvijanju edukacije kupaca i/ili marketinških strategija.

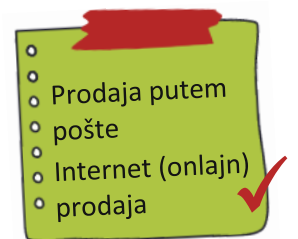
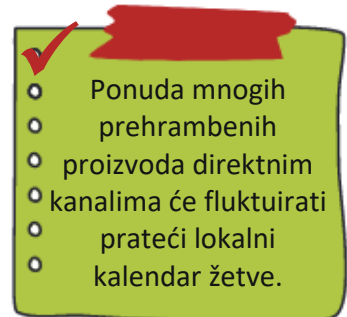
Primeri modela direktnog marketinga: prodaja na farmi, sami uzberite (PYO), prodavnice na farmama, pijace, prodaja (šandovi) pored puta, poljoprivreda podržana od zajednice, mobilni marketing i prodaja putem pošte

Pored prodaje svežih poljoprivrednih proizvoda, dodatne mogućnosti direktnog marketinga za proizvođače su da mogu pružiti usluge povezane sa poljoprivrednim proizvodima, poput degustacija i obezbeđivanja obroka.

Najrasprostranjeniji primer je **agroturizam**.

→ u svom strogom smislu podrazumeva ugostiteljske aktivnosti na farmi, pored redovne poljoprivredne proizvodnje

→ u širem smislu, omogućava pružanje širokog spektra usluga – od kampovanja, staza za hranu i vino, pa do radnih iskustava na farmi

Saradnički (zajednički) marketing i distribucija

Strategije saradničkog marketinga: više od jednog proizvođača radi zajedno na prodaji svojih proizvoda

Ovo su opcije u kojima proizvođači hrane rade zajedno kako bi efikasnije dopremili svoje proizvode do potrošača i proširili svoj doseg na nova tržišta, povećavaju popularnost.

Zajedničke marketinške strategije pomažu pojedinačnim poljoprivrednicima da budu konkurentniji i u potpunosti iskoriste tržišne mogućnosti.

Primeri modela zajedničkog marketinga: partnerstva, zajednički aranžmani, proizvođačke zadruge, prehrambene zadruge kao klub ili prodavnica u vlasništvu članova, CSA sa više farmi, hubovi za hranu

Žene ruralnih područja u pristupu svežoj hrani i održivoj poljoprivredi

“Kada bi žene u ruralnim područjima imale jednak pristup proizvodnim aktivnostima kao i muškarci, poljoprivredna proizvodnja bi se povećala i mogli bismo prehraniti približno 150 miliona ljudi više.” (FAO, 2011)

Žene ruralnih područja u pristupu svežoj hrani i održivoj poljoprivredi

Žene u ruralnim područjima igraju presudnu ulogu u životu svojih zajednica, ali njihov rad zadobija manje priznanja, a njihove aktivnosti se uglavnom pokazuju manje profitabilnim. Doprinosi žena ruralnih područja poljoprivredi uglavnom se ne vide ili se gotovo u potpunosti ignorišu.

Žene se i dalje suočavaju sa barijerama - postoji rodna razlika:

- manji pristup proizvodnim resursima kao što su zemlja, stoka, ljudski kapital, nova tehnologija
- manje uživaju u pristupu finansijskim uslugama, kreditima i zajmovima
- ograničeniji pristup obuci, informacijama, stručnim službama, javnim službama, socijalnoj zaštiti i tržištima

Poljoprivrednicama nedostaje znanje ili svest o važnosti rodne ravnopravnosti u upravljanju zemljištem i poljoprivrednim radovima, i imaju izazov da usklade svoj poljoprivredni rad sa porodičnom ulogom.

Prema FAO-u, ako bi poljoprivrednice imale jednak pristup resursima kao i muškarci, mogle bi povećati prinos i proizvodnju hrane za 20 do 30 procenata. (FAO, Jul 2011)

Nekoliko statističkih podataka – Nejednakosti u Evropi: Više od 80% žena koje žive na selu saraduju ili pomažu svojim muževima, 28,7% poljoprivrednih radnika su žene, a poljoprivredna gazdinstva kojima upravljaju žene je 40% manje od onih koja vode muškarci. (Eurostat)

Međutim, žene značajno doprinose poljoprivrednoj proizvodnji, sigurnosti hrane i ishrani, ruralnim ekonomijama, upravljanju zemljištem i prirodnim resursima.

Žene iz ruralnih područja brinu o kućnim poslovima, prehrambenim potrebama i obrazovanju članova svoje porodice i obavljaju poljoprivredne i stočarske poslove. Dakle, pored uloge primarne negovateljice svojih domaćinstava, aktivnosti ovih žena obično uključuju setvu, obradu i žetvu useva, brigu o stoci, izbor, preradu i pripremu hrane. Takođe, žene ruralnih područja se bave marketingom i trgovinom, posebno na lokalnim tržištima gde prodaju višak od svoje letine. Štaviše, one vode računa da svaki prihod koji mogu ostvariti od prodaje viška robe ulože nazad u porodicu u obliku hrane, zdravstvene brige ili obrazovanja.

Žene iz ruralnih područja igraju ključnu ulogu u sva 4 stuba koja se odnose na **sigurnost hrane**:

Vrednost rada žena u ruralnim područjima je značajna, ne samo kao poljoprivrednica i proizvođačica hrane, već i kao čuvarica prehrabnih proizvoda, negovateljica bogate poljoprivredne tradicije i upravljačica zemljom i biodiverzitetom.

Konvencija o biološkoj raznolikosti prepoznaje „vitalnu ulogu koju žene igraju u očuvanju i održivom korišćenju biološke raznolikosti“.

Poljoprivrednice, posebno one koje se bave malim uzgojem, poseduju odgovarajuće veštine potrebne kako za upravljanje, tako i za očuvanje biodiverziteta. Žene ruralnih područja su tradicionalno bile zadužene za skladištenje hrane i semena, odabir, poboljšanje i prilagođavanje različitih sorti useva spoljnim uslovima i prenošenje svog znanja sa generacije na generaciju.

Očigledno je da žene igraju zapaženu ulogu u očuvanju poljoprivredne raznolikosti, pa bi ovo znanje i veštine trebalo uzeti u obzir.

Stvaranje održivijeg sistema hrane uključuje ne samo prepoznavanje i priznavanje ženskog rada i uloge u poljoprivredi, već i pružanje snažne podrške ženama u njihovim trenutnim naporima i potencijalu da budu pioniri promena.

Zaključci

→ Potencijal inicijativa lokalnih sistema hrane (LFS) i kratkih lanaca snabdevanja hranom (SFSC)

Za mnoge male poljoprivrednike pristup tržištima prodaje je važan faktor da generišu prihod i povećaju produktivnost svojih gazdinstava.

Tekući trendovi koji se beleže u prehrambenoj sferi i preusmeravanje fokusa potrošača na svežu, zdravu, održivu i lokalnu hranu otvaraju nove mogućnosti za žene ruralnih područja i one svoju šansu mogu videti upravo u potrošačkoj niši ovih karakteristika. U tom kontekstu, ključno je naglasiti važnost društvenih inovacija, obrazovanja i akcija podizanja svesti da bi se došlo do promena (novi odnosi, novi mentaliteti).

Specifične mere skrojene za žene iz ruralnih područja

- osmisлити posebne mere i obrazovne programe za žene u ruralnim područjima kako bi se poboljšao njihov položaj i kako bi postale konkurentnije i sposobnije za promene i izazove na tržištu

- učiniti dostupnijim usluge unapređenja ljudskih resursa i posebne mere skrojene za žene u ruralnim područjima

Prilikom planiranja mera podrške i obrazovnih programa za žene u ruralnim područjima, potrebno je imati na umu da im veliko radno opterećenje na farmi i u domaćinstvu otežava aktivno uključivanje u programe.

Predlozi i preporuke za koordinisane akcije koje bi doprinele većem uključivanju žena iz ruralnih područja u uočene trendove rastućeg interesovanja za svežu hranu

SOCIJALNE INOVACIJE

- stvoriti mogućnosti za žene u ruralnim sredinama da preuzmu kormilo u pogledu promena u poljoprivrednom sektoru, vođenju i podsticanju procesa socijalnih inovacija koji razvijaju kratke (direktne) sisteme za dostavu i pristup hrani promenom odnosa, perspektiva i načina razmišljanja i delovanja uključenih aktera, što dovodi do postizanja, pre svega, društvenih ciljeva koji svima idu u korist
- razmotriti kako se inicijative LFS/SFSC mogu razvijati održivo, omogućavajući veću elastičnost pred poremećajem globalnog tržišta

EDUKACIJA – POVEĆANJE VEŠTINA

- proučiti one metode koje mogu omogućiti osnaživanje žena u ruralnim područjima i pristupe znanju i tehnologiji koji bi im omogućili postizanje većih učinaka
- pružiti dodatnu obuku, obrazovanje odraslih i druge programe, prateći potrebe žena iz ruralnih područja, uključujući obuku o preduzetništvu, inovacijama u poljoprivrednoj proizvodnji, marketingu i tržištima, kao i formiranju zadruga
- veća mobilizacija pružalaca obuke, koristeći odgovarajuće i inovativne alate, mehanizme i metode za obuku radi izgradnje veština potrebnih za razvoj kratkih (direktnih) sistema za isporuku i pristup svežoj hrani i veće performanse, uključujući snažnu podršku ženama iz ruralnih sredina
- podržati obrazovanje o ishrani koristeći kulturološki i socijalno odgovarajuće poruke o ishrani, što može stvoriti potražnju za lokalno uzgajanom hranom

UMREŽAVANJE I MOBILNOST

- Žene u ruralnim područjima bi trebalo da formiraju udruženja i mreže, jer na taj način lakše mogu da sprovedu svoje ideje i više su angažovane.
- podržati i podstaći umrežavanje žena u ruralnim područjima, razmenu znanja i iskustava, kako na lokalnom tako i na nacionalnom i evropskom nivou, uključujući mobilnost radi sticanja znanja i iskustva, kao i formiranje ženskih zadruga

PODIZANJE SVESTI

- podizati svest o potencijalu inicijativa (LFS/SFSC) za postizanje lokalnog razvoja, bolji pristup tržištu poljoprivrednicama na malim gazdinstvima i kvalitetnije hrane za potrošače
- kreirati kampanje podizanja svesti koje promovišu diverzifikaciju ishrane i nutritivne, ekološke i ekonomske prednosti lokalno uzgajane hrane

Priča o deljenju: najbolje seme znanja – učenje kroz pristup žena-ženama

Donosimo vam priču žene radoznalog duha koja svoje znanje nesebično deli putem YouTube kanala i društvenih mreža. Ovo je sjajan primer kako žene zaljubljenice u prirodu i selo mogu deliti svoje znanje i učiti jedna od drugih šireći svest o zdravoj svežoj hrani. Dakle, pred vama je priča o ženi koja je svoj YouTube kanal Alhemija – GardenIn pretvorila u edukativnu radionicu za proizvodnju sreće u koju su svi dobrodošli.

Svetlana Marjanović (GardenIn)

YouTube kanal: Alhemija - GardenIn
Zavidrug bb, 32300 Klatičevo (Srbija)

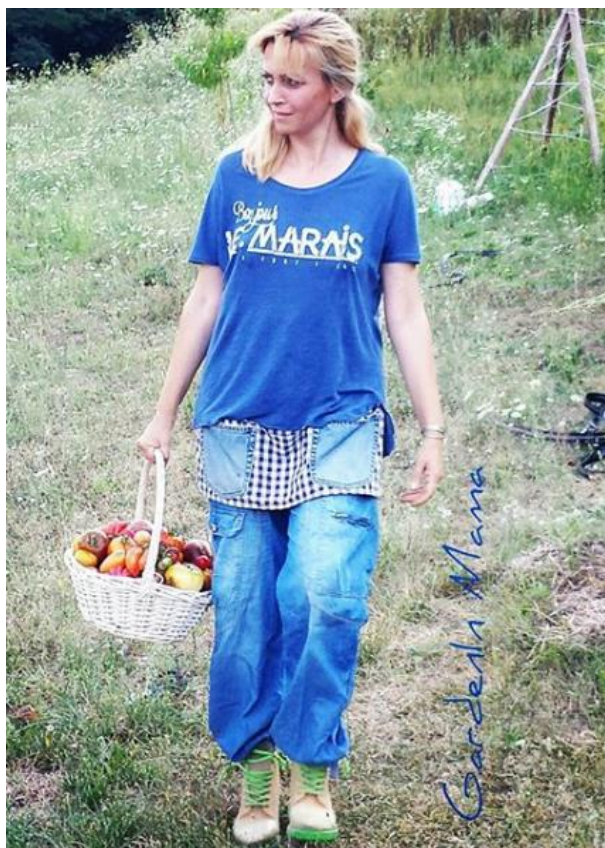
<https://gardeninmagazin.net/>
https://www.instagram.com/gardenin_magazin/
<https://www.facebook.com/gardeninmagazin>

Iako je Beograd moj rodni grad u kome živim i radim, otkako sam shvatila da mi je sin već veliki, a da se ni jednom nije popeo na drvo i da ne zna kakvog je ukusa plod duda... sve se promenilo. Rešila sam da uredim zapušteno porodično imanje i od njega napravim kutak koji će predstavljati detox oazu, mesto harmonizovanja i ravnoteže urbanoj užurbanosti. A kako su ljudi unapred odmahivali rukom na ideju da se ozbiljna proizvodnja hrane može raditi samo vikendom, to je bio okidač da

dokažem sebi i drugima da je svaka ideja potkrepljena ogromnom željom i ljubavlju na pola puta do realizacije. I da ne bi sve ostalo na nivou preporučavanja i teorije, krenula sam sa beleženjem koraka koje preduzimam, bilo da je reč o neobičnim biljnim vrstama koje gajim (momordika, kikiriki, jam, kurkuma, đumbir...), bilo da se radi o proizvodnji prirodne kozmetike (home made krema, melema, losiona, anti age seruma od smilja, lavande, ruže, nevena, meda...) ili pak usput smišljenih recepata iz kuhinje, o kojima sam, između ostalog, napisala i knjigu o jestivom cveću pod nazivom "Cvetni zalogaji". Ubrzo je YouTube kanal postao edukativna radionica za proizvodnju sreće u kojoj su dobrodošli svi.

U mom radu vodi me ogromna radoznalost i neprestano ushićenje Prirodom, neutaživa glad za sticanjem znanja, dugogodišnje investiranje i lična nadogradnja kroz tematske knjige i empirijsko istraživanje, pionirski duh i preduzirljivost, odvažnost, sklonost eksperimentisanju i istraživanje alternativnih izvora hrane, sinergija sa biljkama i posledično mnoštvo ideja koje žele da budu realizovane, jednostavnost i duboka misionarska potreba da svoja iskustva u druženju sa biljkama širim dalje...

Što se poteškoća tiče, najveći problem je fizička distanca između mesta stanovanja i bašte. Osim toga, tu su i loša putna infrastruktura, kao i često prekidanje internet konekcije... ali sve to je zanemarljivo u odnosu na osećaj koji bljesne kada mojom rukom posejano seme izraste u plodnosnu biljku...

Danas, zahvaljujući novim tehnologijama, bilo koja nedoumica ili pitanje lako pronađu odgovor, a izolovanost imanja, odnosno fizička udaljenost se ne oseća jer su prijatelji, kao i osobe sličnog senzibiliteta u svakom trenutku u prilici da ostvare kontakt i podele svoje emocije, impresije i vrlo često zahvalnost za ideje, savete i recepte koje plasiram na kanalu Alhemija.

Vrlo mi je teško da govorim/pišem o sebi jer to neminovno na kraju zaliči na neku vrstu hvalisanja. Umesto toga, volela bih da o meni govore moje priče, recepti, biljke koje sam "porodila" i kao dadilja odnegovala, bašta čiji sam kustos. Želja mi je da korisne, ukusne i lekovite biljke (kao što je na primer ruj od koga se pravi domaća "limunada" bogatija vitaminom C od originalne) koje su koristili naši preci, ali i stanovnici drugih meridijana, spasim od zaborava ugrađujući ih u moderne recepte koji odgovaraju ukusu savremene porodice i aktuelnom trenutku.

Mislim da je od saveta i teoretisanja mnogo važnije pružiti lični primer kojim se trudim da nadahnem žene koje bi želele da budu odgovorne prema svojoj porodici (u smislu brige o kvalitetu hrane koju obezbeđuju), koje bi da budu korisne i kreativne (jer je priroda neiscrpan izvor inspiracije i najbolje snabdeven bio market na planeti), koje nisu pasivne već imaju energije i dovoljno snage da budu lideri u bavljenju poljoprivredom, a da pri tome ne izgube osmeh sa lica. Svaka žena koja veruje u sebe i svoj trud, posle napornog dana u vrtu, zaslužuje da bude zadovoljna i drugim ulogama koje nosi (supruga, majka, šef kuhinje...). Zato, nema čekanja, niko to neće uraditi umesto nas, vreme za akciju je upravo sada!

Uspešne priče – inspirativne žene u hrani i poljoprivredi

Foto: Dominika Roseclay / Pexels

Uloga žena iz ruralnih područja je ključna za funkcionisanje zdravog i održivog sistema hrane. Izvan polja, žene se trude da svaki aspekt sistema hrane učine održivijim, pravičnijim i inovativnijim. Neprekidno smo inspirisani napornim radom i kreativnošću žena – poljoprivrednica, preduzetnica, malih proizvođača poljoprivrednih proizvoda i vlasnica farmi – žena iz ruralnih područja koje rade u poljoprivredi i grade bolji sistem hrane.

Iako nebrojeno žena iz ruralnih područja zaslužuje priznanje, ovaj vodič predstavlja 39 žena iz četiri evropske zemlje koje inspirišu druge i omogućavaju pristup svežoj hrani. Vodič će u slikama i rečima predstaviti žene iz ruralnih sredina koje vode inovativne projekte, porodične farme, poljoprivredna gazdinstva, zadruge ili inicijative – kako bismo pružili primere dobre prakse ili inovativne pristupe sa potencijalom da se primene u drugim oblastima/zemljama širom Evrope.

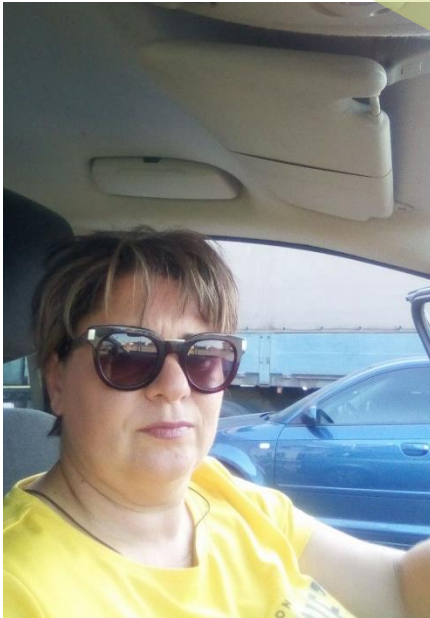

Katsi Eleni ('Ikotechnia')

Tirnavos, Larissa (Grčka)
"Ikotechnia" (Oikotechnia)

<https://www.facebook.com/profile.php?id=100016708896244>

Na ovom polju radim 4 godine. Moje preduzeće je "**Ikotechnia**", jer se postupak odvija kod kuće, a na grčkom „ikos“ znači kuća, a „technia“ umetnost. Sirovine, uglavnom voće, proizvodi moja porodica. Puter od kikirikija, bademov maslac, suvo grožđe, likereri, marmelade i lokalni deserti glavni su proizvodi mog poslovanja. Prodajem ih uglavnom na poljoprivrednim pijacama i putem usmene reči prijatelja i rođaka.

Za ovaj posao nije neophodno posedovanje posebne opreme, ali kada zatreba, pozajmljujem je od svojih kolega ili prijatelja. Na primer, specijalna oprema može biti sušara za voće.

Prednost posedovanja Ikotehnije je ta što mogu da radim od kuće i da se brinem o svojoj deci. Ujutru radim na poljoprivrednim pijacama prodajući svoje proizvode i vraćam se kući dok deca ne dođu iz škole ili nešto malo kasnije. Teži deo je to što ovo nije baš dobro plaćen posao, a da bi to postao neophodno je mnogo saradnika.

Ženama koje bi želele da osnuju svoju „Ikotehniju“, savetovala bih da budu strpljive i da vole ono što rade, jer to neće biti lako. Međutim, neverovatno je lep osećaj upoznati ljude, voleti svoj posao i uspostaviti prijateljstva i solidan tim klijenata.

Elisa Marena

 via Fabio Massimo 67
 82030 Faicchio, Kampanija, Italija
www.facebook.com/marennafarm
www.instagram.com/marena_farm/

Marena Farm je projekat zdrave i održive hrane za one koji žele da jedu sigurnu hranu dobijenu uz poštovanje životne sredine. Takođe i za one koji žele da ponovo otkriju kontakt sa prirodom i približe se hortikulturi. Svima koji to žele dajemo priliku da usvoje baštu – svoj vlastiti vrt – koji obrađujemo primenom principa prirodne poljoprivrede.

Dakle, mi ne koristimo pesticide i sintetička đubriva, već šemu kombinovanja "biljaka prijatelja" – asocijacije između povrća i cveća koje sejemo u svojim baštama u velikim količinama kako bismo privukli korisne insekte i oprašivače. Svako ko usvoji povrtnjak može da bira povrće koje će se u njemu uzgajati, da ga posećuje kad god poželi, da mu da ime, učestvuje u njegovoj obradi, da lično bere svoje povrće i time bude siguran u kvalitet onoga što jede. A ako neko od njih nema vremena da obavi berbu, mi se pobrinemo za to i svake nedelje isporučimo proizvode iz vrta u njihov dom.

Pored uzgoja povrća tipičnog za našu teritoriju, dodali smo u manjem obimu uzgoj mahunarki i paradajza za sos i u značajnijoj meri uzgoj paradajza Sanniti verneteco. Ovaj poslednji je iz programa "Slow Food Presidia" u dolini Telesina i ima svoju posebnost koja se ogleda u tome da se tokom zime čuva na otvorenom i jede sirov. Uzgajamo ga iz svog semena u lejama, potpuno ručno i na održiv način, sa namerom da povećamo proizvodnju u ovom području, kako ne bismo izgubili usev i tradiciju tako dragocenu za naš Sannio.

Naša farma ima dobar geografski položaj; mi smo, zapravo, u dolini Titerno, u podnožju Monterbana, u očuvanom području, bogatom biološkom raznolikošću životinja i biljaka i zaštićenom od izvora zagađenja bilo koje vrste.

U našim „povrtnjacima za usvajanje“ smanjujemo rasipanje vode i upotrebu plastike koja se ne može reciklirati. Trudimo se da dobrim poljoprivrednim praksama unapredimo plodnost tla, tako da biljke rastu jake i otporne na štetočine.

Na ovaj način, naši „usvojeni baštovani“ na trpezu mogu doneti sezonski proizvod, uvek svež, sa ukusima prošlosti i bogat hranljivim sastojcima. Pored toga, mogu pratiti čitav kratki lanac, od uzgoja do berbe, stičući tako veću svest o sezonalnosti onoga što jedu i kako ovaj izbor pozitivno utiče na životnu sredinu oko nas.

Naš projekat, pre oko dve godine rođen kao hobi, u ovom momentu razvijen je na oko tridesetak vrtova.

Nadamo se da ćemo ga u bliskoj budućnosti moći bolje strukturirati kako bismo ispunili sve zahteve za usvajanje koji nam pristižu.

U početku smo smatrali da je vrlo korisno koristiti društvene medije za širenje vesti o našem projektu. Čak i danas, oni su nam od velike pomoći da naše usvojitelje u realnom vremenu obaveštavamo o razvoju njihove bašte.

Pored toga, razvijamo sistem monitoringa životne sredine u baštama, kako bismo smanjili potrošnju vode i učinili našu malu poljoprivrednu stvarnost još održivijom.

*Natural Gardens
in Sannio*

PPG Božac Sandra - Obrt GURANIS

 St. Guran 21, Vodnjan 52215, Hrvatska
 Telefon / fax: +385(0)52511039
 Mobile tel.: +385(0)917881390 (Sandra)
 E-mail: sabozac@net.hr; guranisusluge@gmail.com
<http://www.guranis-usluge.hr/>

Na stanciji Guran, nedaleko od Vodnjana, na cesti prema Barbanu, nalazi se porodično gazdinstvo i seoski turizam Casa Rustica. Osim toga na imaju se nalazi Kuća za odmor i sobe.

Porodica Božac na ovom ruralnom porodičnom gazdinstvu živi od 1992. godine, odnosno od kada je došla na ideju da obnovi staro imanje. Ja sam vlasnica ovog porodičnog posla i rođena sam na ovom imanju.

Cela porodica marljivo radi, uživajući u dolasku svakog novog gosta i radujući se svakom novom susretu sa njima. Svi namerni gosti ili slučajni prolaznici, kao i svi korisnici usluga Gurana, dobrodošli su na imanje Guran, u naš turistički smeštaj i objekte seoskog turizma.

Tokom dana gosti se mogu okrepiti osvežavajućim pićima ili kafom. Za doručak nudimo autentične lokalne istarske delikatese, pretežno iz vlastite proizvodnje (razni džemovi, hleb, hladni naresci, sirevi, jogurt, voće, slatka peciva), kao i organski doručak i doručak prema posebnim potrebama. Za ručak ili večeru pripremamo tipična istarska jela (razne testenine poput fusili, rigatoni, njoki, ravioli, paste s raznim umacima i gulašima, te razne mesne plate s našim proizvodima – sirom, pršutom, i sl.)

Objekti za seoski turizam imaju prekrasan kamin u velikoj sobi, gde možete uživati sa prijateljima i opustiti se, a svi su posebno atraktivni zimi, čineći da se osećate toplo i dobrodošlo. Osim gostiju koji borave u našem smeštaju, prihvatamo i najavljene grupe do 30 ljudi, a sa kvalifikovanim stručnjakom možemo organizovati razne vrste radionica: kuvanje, priprema zimnice, izrada kolača, bojenje, obrada kamena, gajenje biljaka itd.

Guran Estate

Seoski turizam – Domaći proizvodi

Gosti i posetioci mogu da probaju i kupe naše lokalne proizvode i jedinstvene suvenire i da učestvuju u izradi vlastitih proizvoda.

Dugo smo razmišljali o ljudima koji imaju razne zdravstvene probleme i ne mogu da jedu uobičajnu hranu, zbog čega sebi uskraćuju putovanja i moraju da ostanu kod kuće.

Razmišljala sam, i osmislili smo nešto novo i dobro za sve one koji moraju biti na bezglutenskoj ishrani, ili su na vegetarijanskoj djeti, ili žele započeti novi način života zbog zdravstvenih problema ili zato što jednostavno žele novi način života, pun zdravlja i energije – za sve njih smo pripremili veoma bogate menije sa potpuno sirovom hranom (Raw Food).

Pored bogatog jelovnika sirove hrane, nudimo i aktivan odmor uz biciklizam, jahanje, quad avanture, jedriličarenje, vožnju kanuom, plivanje, spa wellness, make up, šetnju, izlete u prirodi, radionice, predavanja, večernje zabave i mnoštvo drugih zanimljivih stvari, važnih za dobro zdravlje.

Sladana Radović

Porodično polj. gazdinstvo Radović
37251 selo Globoder bb, Kruševac
(Srbija)

www.facebook.com/sladzano.radovic

Moja porodica se već dugi niz godina bavi tržišno orijentisanom primarnom povrtarskom poljoprivrednom proizvodnjom (skoro 40 godina). Obrađujemo oko 80 ari, od čega je 35 ari pod plastenicima. Glavni poljoprivredni proizvodi u našem poslu su paprika, paradajz i zelena salata. Imamo i zimsku i jesenju proizvodnju, tako da zelenu salatu uzgajamo zimi, dok druge navedene kulture gajamo u leto i jesen. Nemamo dodatnu radnu snagu. Moje dve sestre i ja rukovodimo poljoprivrednom proizvodnjom uz podršku i pomoć roditelja.

Verujem da naša snaga leži u iskustvu, kvalifikovanim članovima poljoprivrednog gazdinstva, primeni novih tehnologija (navodnjavanje i protivgradna mreža, plastenici) i upotrebi kvalitetnih i dokazanih inputa. Slabosti su visoki troškovi proizvodnje po jedinici proizvoda i niska cena proizvoda zbog distribucije preko preprodavaca, a ne direktno krajnjim potrošačima.

U ovoj traumatičnoj godini pod COVID-om radili smo sa gubitkom zbog izuzetno niskih cena naših proizvoda, iako smo imali dostupno tržište. Rešenje smo videli u diverzifikaciji proizvodne linije. U plodored smo dodali dve dodatne kulture (krastavac i čeri paradajz). Nove tehnologije koje primenjujemo odnose se na mogućnost ublažavanja posledica vremenskih nepogoda (različite vrste protivgradnih mreža i mreža za senčenje, staklenici, plastenici) i suše (navodnjavanje).

Dopuštamo da naši proizvodi govore sami za sebe i šire glas o svom kvalitetu.

Smatram da je dobra prilika i šansa za žene da usmere pažnju na preradu poljoprivrednih proizvoda, jer su to proizvodi sa većom dodatom vrednošću, te su isplativiji za razliku od primarnih. Takođe, ključ konkurentne i održive poljoprivrede leži u različitim oblicima udruženja (kao što su organizacije, udruženja, zadruge). Moj savet je da se okrenu ka primeni metoda organske proizvodnje, ili da sertifikuju svoje proizvode (standard G.L.O.B.A.L .G.A.P). Takođe, bilo bi poželjno usmeriti pažnju na marketing. Pre svega mislim na ambalažu i izgled, a zatim na kanale distribucije (direktna ili onlajn prodaja).

Christina Dalavika

Skretas Fruits

Larissa, Tesalija (Grčka)

<https://www.facebook.com/skretasfruit>

Posao je 2005. godine pokrenuo moj suprug. Kompanija trguje voćem sopstvene proizvodnje. Pre nekoliko godina, zbog zdravstvenih problema, moj suprug nije mogao da bude na vrhu posla, a samim tim i upravljanje je prešlo u moje ruke.

Celokupna naša porodica i rođaci takođe su deo posla kako bi se osigurala njegova održivost.

Tokom godina razvili smo mehaničku opremu i koristimo frižidere i materijale za pakovanje uz podršku savremenih tehnoloških sredstava.

Ukoliko posmatramo snage ovog posla one su u tome što mi pruža priliku da radim sa porodicom, dok je profit dovoljan svima nama, nudeći dobar kvalitet života.

Kao nedostatak navela bih činjenicu da ovo nije idealno radno mesto za ženu, s obzirom na to da je reč o području u kojem dominiraju muškarci. U početku sam se suočavala sa ozbiljnim preprekama zbog svog pola i nepoštovanja mojih radnih veština. Posle nekoliko godina situacija se poboljšava, ali ponekad je i dalje prisutno. Uzimajući u obzir pandemiju, hvala Bogu, nema negativnog uticaja na naše poslovanje u ovom momentu. Međutim, prvi znaci se pojavljuju iz dana u dan. Postoji opšti duh neizvesnosti i suočavamo se sa dilemama zbog pritiska kupaca da još više snizimo cene.

Predložio bih ženama koje žele da slede ovaj put karijere, da se dobro pripreme bilo sa iskustvom ili srodnim studijama, jer konkurencija se neprekidno povećava, a posebno ovde u Tesaliji.

Naravno, treba da volite svoj posao i da imate puno strpljenja.

Sveže & Rano

VOĆE

Franca Norelli

AgriBottega Fontana Stella

 Via rotabile Solopaca, 82030 Frasso
 Telesino, Kampanija (Italija)
 Instagram: [agri_fontanastella](#)
 Facebook: [AgriBottega-Fontana-Stella](#)

Ja sam Franca Morelli i vlasnica sam farme Fontana Stella, smeštene u Kampaniji na obroncima regionalnog parka Taburno Camposauro, nekoliko kilometara od banjskog grada Teleso Terme.

Nalazimo se na 365 metara nadmorske visine, a kao poslovno proširenje imamo oko 7 hektara kultivisanih maslinjacima (sa isključivo sekularnim biljkama) i žitaricama.

U 2014. godini počinje sa radom naš mlin. Nastavljajući drevnu tehniku mlevenja, onu pomoću kamena, koja za glavni cilj ima očuvanje celovitosti pšeničnih klica i svih njenih hranljivih i organoleptičkih svojstava.

U isto vreme, stvorena je zanatska laboratorija za svežu testeninu, kao i furuna za proizvodnju raznih vrsta hleba i drugih pekarskih proizvoda, kao ploda tradicije i seljačkog pamćenja.

Mali deo farme koristi se kao eksperimentalno polje za reprodukciju i selekciju semena drevnih sorti žitarica kao što je Saragolla (starinska sorta tvrde ili durum pšenice); Risciola (starinska sorta meke pšenice); Farro (najstarija pšenica na svetu), Marzellina (drevna sorta tvrde pšenice) i raž (zvana „iermano“, uvek gajena na ravnicima Prata).

Oporavak i ponovno gajenje nastavljeno je i sa nekim sortama povrća, kao što je paradajz konzistentne ljuske – verneteco sannita – koji se sakuplja krajem leta, a zatim skladišti pod tremovima kuća, zaštićeno od vremenskih prilika, kako bi se sačuvao tokom zime, zatim paprike beneventano, paradajza guardiolo...

Ove proizvodnje su umetnute u celinu projekta lanca snabdevanja, koji pripada krugu Slow Food.

Snage

- direktna prodaja
- proizvodnja i prerada
- porodični biznis

Slabosti

- proizvodi koji nisu dostupni svima (zbog troškova i količina)
- lokacija kompanije pomalo je neudobna za doseganje krajnjeg korisnika

PPG Milena Predan

1. Maja 14, 52215 Vodnjan, Hrvatska

Telefon: +385(0)52511452

E-mail: milenapredan@yahoo.com

lekovitog bilja (krema za lice, mleko za telo, ulje, piling, balzam za usne, sapun).

Proizvodnju kozmetičkih proizvoda započeli smo 2011. godine. U početku sa proizvodnjom sapuna na bazi maslinovog ulja, a ubrzo se proizvodnja proširila i na hidratantne kreme, mleka za telo, balzame za usne i dr.

Svi naši proizvodi su potpuno prirodni i zasnivaju se na sirovinama uzgajanim na sopstvenoj farmi, bez dodavanja parabena i konzervansa. Danas iz našeg asortimana možemo da ponudimo različite proizvode na bazi maslinovog ulja.

Takođe, tokom globalne pandemije ove godine, organizovali smo se i dopunili našu veb stranicu jednim novim projektom: "Domaća web tržnica"

Registrowanjem na „Domaća web tržnica“ dobijamo priliku da:

→ kvalitetno, efikasno i jeftino predstavimo proizvodne resurse, sopstvene proizvode, tehnologiju proizvodnje, lokaciju delatnosti, da na jednostavan i ekonomičan način izgradimo vidljivost – „imidž“ svojih proizvoda i poslovanja u celini, uz odabir najpovoljnijih načina prodaje i plana plaćanja i dobro upravljanje vremenom

Julijana Kiževska

Poljoprivredno gazdinstvo
Julijana Kiževska
Biserno ostrvo BB, Novi Bečej
(Srbija)

Poljoprivrednom proizvodnjom se bavim poslednjih 5 godina. U početku sam se bavila isključivo ratarskom proizvodnjom, ali od pre dve godine svoju poljoprivrednu delatnost sam proširila na vinogradarstvo i gajenje vinove loze. Vlasnica sam vinograda koji se prostire na 2 ha od čega se na jednom delu nalaze čokoti grožđa visokokvalitetne autohtone vinske sorte Muskant Krokan. Iako je ovo vinograd mahom negovan "ženskom rukom", naravno, značajnu pomoć i podršku imam od svoje porodice.

Poljoprivredno gazdinstvo je još uvek u početnoj fazi i upravo gajenje visokokvalitetne sorte grožđa Muskant Krokan smatram svojom značajnom prednošću. Reč je o vrsti grožđa

jedinstvenoj u svetu koja uspeva samo ovde na Bisernom ostrvu. Brend vina od ovog grožđa bio je veoma poznat i cenjen, nešto po čemu je Novi Bečej bio prepoznatljiv i moja želja je da ponovo pokrenem njegovu proizvodnju i obnovim staru slavu. S druge strane, ovo je prilično osetljiva zahtevna sorta grožđa i iziskuje mnogo pažnje i nege.

Savremene mašine znatno olakšavaju rad u vinogradu, ali ova poljoprivredna delatnost i dalje zahteva značajan ljudski rad i angažovanje tokom čitave godine. Takođe, internet otvara velike mogućnosti za izlazak na tržište kako u pogledu promocije, tako i prodaje. Za sada sam zadovoljna svojim plasmanom grožđa na tržištu, a u planu je da narednih godina zasad podignem na dodatna 3 ha, kao i razvoj vlastite vinarije.

Podržavam i ohrabrujem žene koje se bave poljoprivredom ili bi želele da se uključe u poljoprivrednu proizvodnju. Iako je teško baviti se poljoprivredom, to ima svoje lepote i prednosti kao što je rad u prirodi. Poručila bih drugim ženama da sve što rade rade sa ljubavlju i onda će biti i

nagrađene. Žena ukoliko se dobro organizuje i razvije strategiju dobija priliku da se osamostali, zaradi svoj novac i poboljša kućni budžet.

Palatou Mairi

Trikala (Grčka)

www.facebook.com/profile.php?id=100011003507379

Posao je pokrenuo moj suprug pre 25 godina. Nakon njegove smrti, moja ćerka i ja preuzele smo maslinjake i nastavile organsku proizvodnju maslinovog ulja. Nedavno smo podnele zahtev za sertifikaciju njegovog organskog porekla.

Snage ovog posla su u tome što naš proizvod poboljšava zdravlje i dobrobit ljudi. Takođe, zadovoljstvo nam je da radimo na svojoj zemlji i da budemo nezavisne. Međutim, posao nije dovoljno profitabilan da bi postao naša glavna profesija. Kao rezultat toga, radimo kao zaposlene u drugim profesijama i u slobodno vreme brinemo o stablima maslina. Pandemija je posebno uticala na naše klijente i kao rezultat toga prihod je eliminisan.

U proizvodnom delu ne koristimo nikakvu posebnu tehnologiju. Što se tiče promocije našeg rada, to se uglavnom radi od usta do usta. Lično ne znam kako da koristim tehnologiju i kao rezultat toga ne mogu da promovišem svoj rad putem društvenih mreža. Moja ćerka je odgovorna za ovaj deo.

Moj savet svakoj ženi koja želi da ide ovim putem u karijeri je da voli prirodu i drveće. Ako nisu u stanju da se nose sa teškim radom i nemaju drugi izvor prihoda, posebno u početku, trebalo bi da izbegavaju da postanu poljoprivrednice. Veoma je teško i ne plaća se. Ovo zanimanje zahteva puno strpljenja i strasti, jer novac nije podsticaj.

Simona Zerbinati
TERREVIVE

Terrevive farm je rođena 2008. godine u zaseoku Gargallo di Carpi, provincija Modena, od ideje Gianluca i Simone, a nakon studija poljoprivrednih nauka i njihovog ponovnog zanimanja za selo i prirodnu poljoprivredu.

 Via Paganelle Guerri 15
 41012 Gargallo di Carpi (MO), Italija
www.terrevive.net
www.facebook.com/Terrevive
www.instagram.com/bergianti_vino

Od samog početka kompanija je usvojila biodinamičku metodu kao agronomsku tehniku; tehniku uzgoja koja, pored poštovanja prirode, poštuje i osetljivost ljudi koji rade na farmi, koji su stvorili sopstvene principe kao što su poštovanje životne sredine, biodiverziteta i ljudske dobrobiti, a sve u ravnoteži sa snagama Prirode.

Poljoprivredna aktivnost se fokusira na vino od grožđa Lambrusco, sezonsko povrće, aromatično bilje, žitarice i drevne sorte voćaka. Proizvodi se prodaju direktno na farmi ili na lokalnoj poljoprivrednoj pijaci, kako bi se podržali i promovisali kratak lanac i direktan kontakt između proizvođača i potrošača.

Terrevive je deo udruženja WWOOF Italija „koje povezuje volontere i prirodne ruralne projekte promovišući obrazovna i kulturna iskustva zasnovana na neprofitnoj razmeni poverenja, pomažući u izgradnji održive globalne zajednice“.

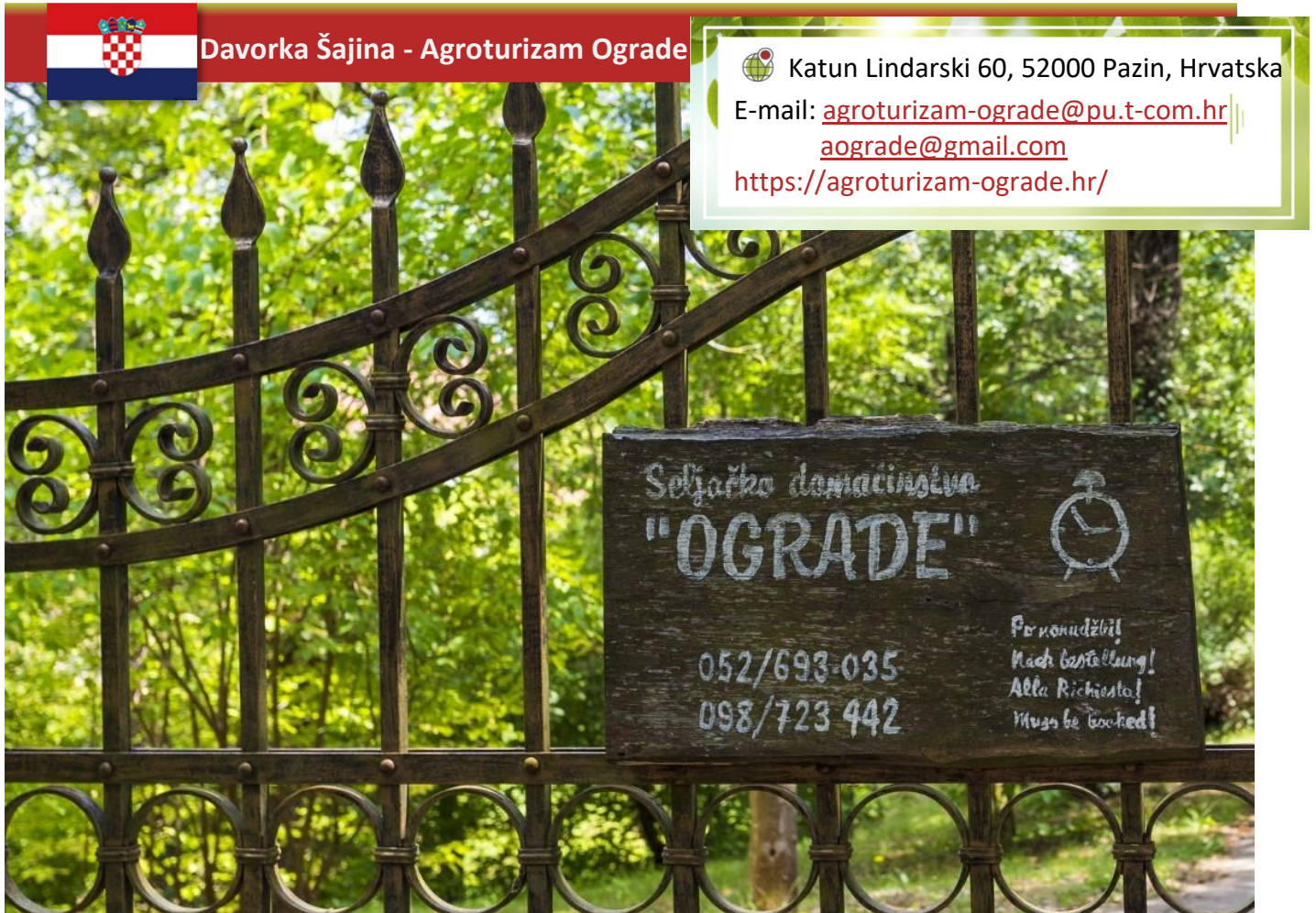
Sve poljoprivredne aktivnosti koje se sprovode, zajedno sa vinskim turizmom, obrazovnom farmom, socijalnom farmom i prisustvom životinja, stvaraju složeni poljoprivredni organizam koji je osnova biodinamike, kao i tradicionalne poljoprivrede.

Snage: biodinamička poljoprivreda kao zaštita životne sredine i kvalitet proizvoda; transparentnost u proizvodnim procesima i sertifikacija procesa (organska i Demeter); klima familijarnosti/prisnosti i sposobnost dobrodošlice; snažna sklonost saradnji i otvorenost prema teritoriji.

Slabosti: poteškoće u postizanju ekonomske održivosti, teškoće u upravljanju birokratijom.

COVID je uticao na naš rad, prodaja vina, našeg glavnog proizvoda, drastično je opala, jer uglavnom prodajemo vinotekama i restoranima koji su, zauzvrat, uveliko kažnjeni nemogućnošću redovnog rada. Čak je i bašta znatno smanjena, jer u periodu mart-april 2020. godine nismo imali radnu snagu (socijalni projekti naukovanja ili woofers). Aktiviranjem PayPal-a i ugovor sa GLS pokušali smo da ojačamo lokalnu i nacionalnu prodaju i isporuku vina pojedincima.

Imanje Agroturizam Ograde nalazi se u srcu Istre, u selu Lindarski Katun, blizu Žminja, na području grada Pazin.

Zanimljiva je istorija sela. Reč katun je rimskog porekla i znači privremeno pastirsko naselje. Zbog svojih povoljnih uslova, takva naselja su ponekad prerastala u selo. To se dogodilo i sa Lindarskim katunom. U 15. veku ovo područje su naseljavali pastiri, a kako je mesto bilo povoljno za ispašu stoke, u njemu su boravili i pastiri. Svoje livade su ograničili suhozidom. Suhozid je ograda nastala slaganjem kamenja, bez ikakvog veziva. Brojni suhozidi su i dan danas vidljivi u celoj Istri, ali i male, kamene pastirske kućice, koje su postale prepoznatljiv istarski suvenir.

Naše imanje je smešteno na rubu sela na površini od 18.000 m². U prošlosti je celo imanje bilo okruženo pastirskim suhozidom - ogradom, te su ga pastiri oduvek zvali „Ograde“. To ime smo zadržali do dan danas.

Naša najveća ljubav su životinje, priroda i poljoprivreda. Podelite tu ljubav sa nama i budite naši gosti. Najveći ponos našeg domaćinstva su konji, ali istu pažnju poklanjamo i našim patkama i guskama, pilićima, golubovima, psima i mačkama. Budući da za potrebe svoga domaćinstva na tradicionalan i prirodan način proizvodimo razne vrste proizvoda, odlučili smo da ove pomalo zaboravljene 'stare ukuse' ponudimo u za to prikladnom ambijentu: u kamenoj konobi – uz ognjište.

Osmislili smo nove aktivnosti za sve koji žele iskusiti radionice testenine i izrade poslastice pazinski cukerančić (na listi nematrijalne kulturne baštine RH), kuvanja tradicionalnih jela, spremanja zimnice, predenja vune i pletenja košara – eko imanje Ograde, nedaleko od Žminja pravi je izbor. Zanimljivo je da ne morate sve da platite, ali možete nešto da „zaradite“.

Ako se, na primer, uključite u sezonske poljoprivredne radove poput sadnje, setve, branja i sakupljanja plodova, okopavanja, košenja i ubiranja sena vlasnici

imanja će vas nagraditi ručakom ili večerom.

Tako smo pokušali da ostanemo u kontaktu sa ljudima na svežem vazduhu, jer je pandemija COVID imala veliki uticaj na naš rad. Nadamo se da će se uskoro sve vratiti u normalu.

Nevena Popov

Prodavnica zdrave hrane

Poljoprivredno gazdinstvo
Nevena Popov, Novi Bečej (Srbija)

<https://www.facebook.com/mbiotika>

2018. godine suprug i ja smo kupili stari voćnjak koji smo uredili i podmladili. Ovaj proces završavanja i dalje traje, tako da svake sadne sezone obnavljamo stara stabla i sadimo nove voćke. Odlučili smo se za "mešoviti voćnjak" u kom gajimo više biljnih vrsta koje rastu zajedno i koje u međudejstvu čine voćnjak stabilnim i plodonosnim ekosistemom. Trudimo se da o voćnjaku brinemo uz primenu principa održivosti poštujući životnu sredinu i ljude, pa je u našem voćnjaku dobrodošla svaka voćna i biljna vrsta ukoliko je korisna za voćnjak. Bitno je da voćnjak kao takav bude zdrav, stabilan i raznolik, a samim tim i rodan, uz očuvanje biodiverziteta i ravnoteže sa prirodom. Od voćnih vrsta gajimo višnju, kajsiju, krušku, kupinu, a najzastupljenija su stabla jabuke. Naša delatnost je pre svega usmerena na uzgoj i direktnu prodaju svežeg voća kroz prodavnicu zdrave hrane u vlasništvu mog supruga. Na ovaj način smo kroz porodični biznis objedinili proizvodnju i prodaju, a lokalno tržište snabdevamo uvek svežim i zdravim plodovima voća pri čemu podržavamo i promoviramo kratki lanac snabdevanja i direktan kontakt između proizvođača i potrošača.

U tom pogledu kao svoju glavnu prednost smatram upravo ovu mogućnost da proizvedeno voće plasiram direktno na tržište kroz već razrađenu trgovinu. Svakako ovde bih dodala posvećenost, fleksibilnost i timski rad, što znatno olakšava sve dnevne poteškoće. Slabosti su trenutni nedostatak skladištenog prostora i samim tim skraćeno vreme svežine voća, pa time i veći gubici, odnosno nedostatak pogona za preradu čime bi se proširila paleta proizvoda koje nudimo.

Nove tehnologije i internet nude prednost u brzom oglašavanju i lakšem pristupu kupcima i tržištu, tako da se otvaraju nekada nezamislive mogućnosti posebno u pogledu pozicioniranja na tržište i efikasnije prodaje. Konkretno u našem slučaju, putem društvene mreže Facebook redovno obavještavamo potencijalne kupce o novitetima i aktuelnostima.

I za žene, kao i za muškarce, kako u poslu tako i u poljoprivredi, za uspeh je potrebna strpljivost i upornost. Važno je ne dozvoliti društvu da omalovažava vaš trud na osnovu pola tako što ćete znati da ste dali sve od sebe i stati rame uz rame sa ostalim članovima vašeg gazdinstva.

Timski rad uvek daje najbolje rezultate, bez obzira ko je na čelu tima.

Tourtouni Georgia

Trikala (Grčka)

www.facebook.com/tzortzina.tzortzinakos

Posao je pokrenuo moj otac pre 25 godina. Nakon njegove smrti, majka i ja smo preuzele upravljanje maslinjakom. Proizvodimo organsko maslinovo ulje, bez medicinskih intervencija i đubriva. S obzirom na to da je to zahtevan posao, razvila sam partnerstva kako bih svoje proizvode sertifikovala kao organske. Pored toga, pohađam obuku i seminare da bih mogla da odgovorim na ovaj poduhvat.

Prednosti posla su što je proizvedeno maslinovo ulje čisto i visokokvalitetno, uz sve blagodati za ljudsko zdravlje. Slaba tačka je nedostatak podrške vlade i visoki porezi. Takođe, Covid-19 je ozbiljno uticao na naše poslovanje. Došlo je do promene navika kupaca tokom pandemije, a posebno tokom zaključavanja. Ljudi nisu kupovali, jer su se plašili da svoj novac ulože u skup, ali kvalitetan proizvod poput organskog maslinovog ulja.

Da bih promovisala naše proizvode, koristim platforme društvenih medija. Međutim, nisam razvila određenu strategiju promocije.

Moj savet ženama koje žele da rade u ovoj oblasti je sledeći: "Ne bi trebalo da se oslanjate na grantove i podršku države. Preporučljivo je da tražite druge proizvođača i da radite u timu, jer će se svaki proizvođač sam suočiti sa ozbiljnim poteškoćama da očuva održivo poslovanje."

Alice Liguori

Colle Berardino

Località Pontorio 8

02026 Rocca Sinibalda, Lacio, (Italia)

www.colleberardino.itFacebook: [Azienda-Agricola-Colle-Berardino](https://www.facebook.com/Azienda-Agricola-Colle-Berardino)Instagram: [colle_berardino](https://www.instagram.com/colle_berardino)

Naša farma Colle Berardino nalazi se u srcu Apenina Latiuma, u gradu Rocca Sinibalda, naseljenom selu sa prelepim starim gradom i zamkom među najvećim i najnepoznatijim u Italiji. Prvo je ovde bilo samo maslina, a zatim je izbila strast prema pčelarstvu i medu.

Već nekoliko godina brinemo o našem malom parčetu plodne zemlje Apenina, eksperimentišući sa održivom poljoprivredom i poštujući životnu sredinu koja nas okružuje.

Na našim poljima gajimo mahunarke i žitarice. Brinemo o malom voćnjaku koji se sastoji od sorti koje su sada zaboravljene: šljiva verdacchia, jabuka francesca, ravenska trešnja, visciole i mnoge druge, kao i o vinogradu sa grožđem tipičnim za ovo područje (Malvasia del Lacio i Cesanese). Zajedno sa našim pčelama proizvodimo odličan millefiori med (med sa hiljadu cvetova, moglo bi kod nas značiti livadski med).

Glavna snaga Colle Berardina leži u osobenostima teritorije na kojoj se kompanija nalazi... mi smo usred zaštićenog rezervata prirode i to nam omogućava da se obrađujemo zemlju u riznici biodiverziteta. Ova snaga, međutim, često može biti tačka slabosti, jer svaki dan moramo da se borimo protiv štete koju nanese divlje životinje... ali samo budite pronicljiviji i koristite ad hoc ograde!

Druga tačka slabosti je izostanak dugoročnog planiranja, što je često teško postići zbog ograničenih resursa kompanije u pogledu zaposlenih.

Blizina metropole poput Rima omogućava nam da eksperimentišemo sa širokim spektrom alternativnih metoda prodaje kao što su GAS (ital. Gruppi di Acquisto Solidale / poljoprivreda koju podržava zajednica), poljoprivredne pijace i isporuke svih vrsta putem onlajn rezervacija.

COVID period je bio zadugo period obnove s obzirom na klasične vrste prodaje koje smo obično sprovodili. U roku od nekoliko dana primili smo mnogo zahteva za pošiljke širom Italije i u neke evropske zemlje, pa smo se

okušali u organizovanju porudžbina i raznih pošiljki. Što se tiče kućnih dostava, pokušavamo da grupišemo nekoliko kompanija koje imaju istu etiku kao i mi, trudeći se da isporuke organizujemo smenski kako bismo optimizirali kretanje.

Colle Berardino

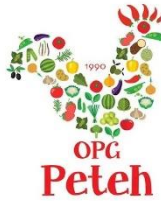

Vesna Peteh (PPG Peteh)

 Moncierlongo bb, 52210 Rovinj, Hrvatska
 Telefon: +385 (0)912511093
 E-mail: emil@peteh.eu
<https://www.facebook.com/OPG-PETEH>
<http://www.peteh.eu/>

Sedište porodične farme "Peteh" je u Rovinju, Moncierlongo bb (put Rovinj-Rovinjsko selo). Na našim poljima bavimo se proizvodnjom sezonskog povrća i voća.

Obnovljeni maslinik prostire se uz jugozapadnu padinu brda Monte Cavalle, duž kojeg iz godine u godinu podižemo nove zasade, isključivo autohtonih sorti maslina. Masline se uzgajaju organski bez upotrebe pesticida i đubriva. Plodovi se beru ručno, početkom oktobra i prerađuju se istog dana.

Proizvodimo tri ekološka ekstra devičanska maslinova ulja „Monte Cavalle“, i to dve sorte Bužu i Rošinjolu, te i mešavinu Buže, Rošinjole i Karbonaca, u pakovanjima od 250 i 500 ml. Ulja su vrhunskog kvaliteta, o čemu svedoče brojne osvojene medalje poslednjih godina. Odlučili smo se za tri ulja jer verujemo da smo time omogućili primenu naših ulja na/uz sva jela, od blage Buže preko srednje mešavine Buže, Rošinjole i Karbonace do gorke i pikantne Rošinjole.

Ova godina je bila posebno teška jer svoja ulja plasiramo na tržište kroz razne događaje i u restoranima. Bilo je znatno manje saobraćaja i nisu održavane brojne manifestacije, zbog ograničenja COVID-a, restorani su bili zatvoreni. Jedini način je bio pojačati internet promocije i onlajn prodaju. Zaista smo zahvalni našim redovnim kupcima koji su obaljali kupovinu preko Interneta.

Tijana Marković

Proizvode možete pronaći na:

www.zenskapijaca.rs

Poljoprivredno gazdinstvo "Marković"
selo Suvodanje, opština Valjevo (Srbija) ||
Facebook: [tijana.jovanovic](https://www.facebook.com/tijana.jovanovic)

Naše poljoprivredno gazdinstvo Marković bavi se pretežno stočarstvom, mada imamo i zasađene parcele maline, kupine i nešto šljive (koja je za kućnu upotrebu). Ovim poslom aktivno je počeo da se bavi moj svekar pre otprilike 15 godina, zatim je nastavio suprug, a ja sam im se priključila pre 5 godina.

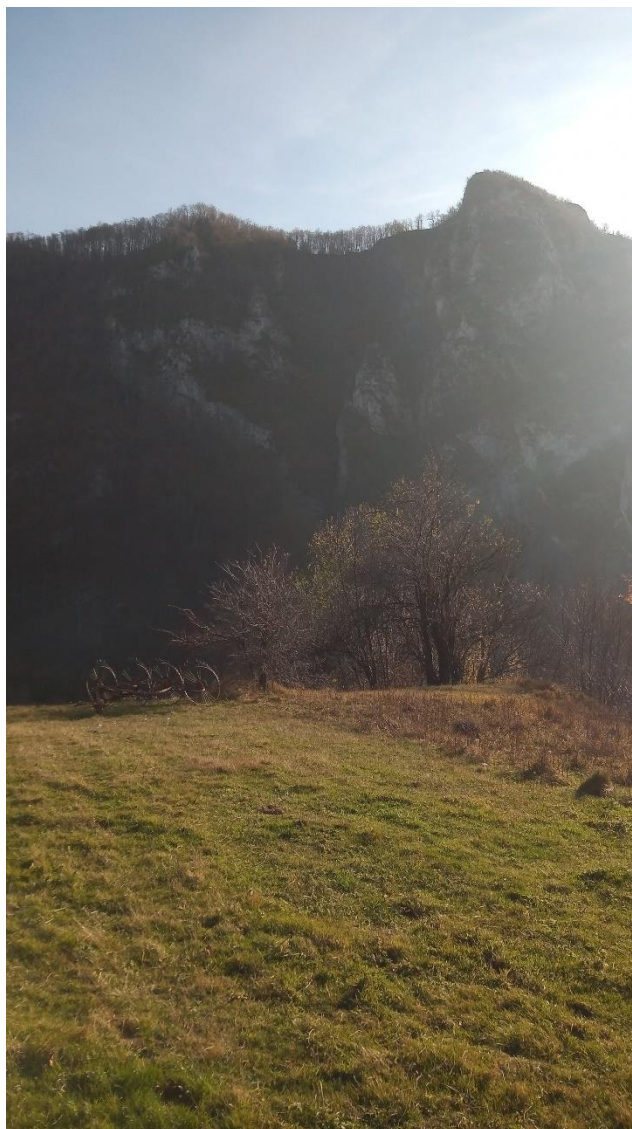
Polako, korak po korak razvili smo multifunkcionalno poljoprivredno gazdinstvo koje tokom čitave godine ima kvalitetne i zdrave proizvode u svojoj ponudi, pri čemu je uglavnom zastupljena direktna prodaja.

Ozbiljni problemi sa kojima se poljoprivrednice na selu suočavaju su loša infrastruktura i nepostojanje zagarantovanih cena poljoprivrednih proizvoda. S druge strane, lepota i prednost su u tome što radimo na svom imanju, udišemo svež vazduh bez aerozagađenja i proizvodimo zdrave domaće proizvode.

Smatram da nove tehnologije mogu mnogo da pomognu poljoprivrednicama. Danas živimo u vremenu u kom se sve zasniva na internetu i značajna je uloga

društvenih mreža. To pruža mogućnost da promoviramo svoje proizvode i da putem društvenih mreža širimo svoju marketinšku kampanju, te da dopremo do više ljudi. Istovremeno, korišćenje interneta nam omogućava da se informišemo o različitim olakšicama i pogodnostima koje nude država i strani fondovi.

Duboko verujem da zdravlje leži u prirodi. Nema ništa lepše nego živeti na selu, baviti se poljoprivredom, udisati planinski vazduh i konzumirati čistu vodu i hranu. Stoga težim da svoju poljoprivrednu delatnost uskladim sa prirodom i poštovanjem životne sredine, tako da na tržište ponudim sveže i zdrave proizvode.

Preporučila bih svakome da što češće posećuje selo, time se pomaže seljanima da opstanu i žive od svog rada, a oni zauzvrat daju zdravu i kvalitetnu hranu.

Vreme koronavirusa uticalo je na sve nas i svima pomerilo planove. Mi kao poljoprivrednice smo prepele dosta štete, budući da je stao izvoz i otkup stoke i da pijace nisu radile. Stoga smo mi, kao udruženje Poljoprivrednice kolubarskog okruga, čiji sam i ja član, malo olakšale prodaju naših proizvoda. U prvom talasu pandemije, uz pomoć udruženja ŽUKO otvorile smo onlajn žensku pijacu preko koje smo prodavale naše domaće proizvode dostavljajući ih na kućne adrese.

Avra Panousopoulou

Agia Larissa, Tesalija, Grčka

www.facebook.com/Yiam.Avra

<https://yiam.gr/>

Ljubav prema kuvanju i potreba da pronađem način da se upotrebe naši poljoprivredni proizvodi, razlozi su zbog kojih sam od 1999. godine počela da ih prerađujem, a na ideju da ih i prodajem sam došla kasnije. Radionicu sam prvo otvorila u Frantzi-u u Lamiji, a proizvodi Yiam su počeli da se prodaju u najboljim prodavnicama delikatesa u Atini i širom Grčke, a sada sam u Agiji (Agia) u okrugu Larisa, malenom gradu u blizini planine Kissavos. Moji proizvodi (Yiam) prešli su granice Grčke i dostupni su u prodavnicama delikatesne robe u Evropi i Americi.

Imam veliku sreću da radim ono što volim, i želim da verujem da ću kroz svoj rad uspeti da očuvam neke tradicionalne recepte, oni koji jedu Yiam biće zadovoljni i postaviću kamen da nauče tradicionalnu grčku kuhinju, da je vole i evoluiraju, i da je vratimo sadašnjoj domaćici na jedan savremen način, pomažući joj da se, s nedostatkom slobodnog vremena, uda za dobru hranu.

U Yiam teglama pronaći ćete čiste prirodne ukuse spravljene sa puno zabave, puno pažnje, puno slasti i izvornih originalnih aroma za sva vaša traganja u pogledu dobre hrane.

Vrhunac produktivnosti dostigala sam 2009. godine sa 170 različitih kodova, od slatkih do slanih delicija, skrivenih u prelepim teglama – teglama koje, kombinovano sa ljubavlju i maštom, hvataju proizvode grčke zemlje.

U ovim teglama su džemovi, predjela, peciva, čokoladni kolači, susamove pite, jogurt, sirevi, karamelizovani luk sa pečurkama, slatka paprika Florin i ljuta, zeleni kečap, zeleni paradajz – svi voljeni istaknuti ukusi grčkih proizvoda.

Glavna prepreka u planovima je situacija. Osećam se kao da sam u neprijateljskom okruženju, a to je Grčka. Jedne godine porez iznosi 2500 evra, sledeće godine se izmeni način oporezivanja i morate da date 7500 evra. Ali tada je prekasno da nešto promenite da biste redefinisali strategiju i primorani ste na nasilne korake, smanjivanje kodova ili osoblja i povlačenje poteza koji nisu strateški ispravni.

U Grčkoj su prepreke ogromne. Kao i svaki pokušaj poduhvata – i zato morate to mnogo voleti da biste mogli da se borite protiv toga.

Ako bih mogla da dam ikakav savet ženama koje žele da slede ovu karijeru, glasilo bi: radite to, ako to volite. Ovo je vrlo težak posao, jer ima mnogo područja u kojima morate biti dobri, a takođe morate se suočiti i savladati grčku birokratiju...

Društveni mediji su mi u velikoj meri pomogli u promociji mog rada, posebno u inostranstvu. Putem mrežnih platformi postoje brojne mogućnosti da vas ljudi upoznaju i pre nego što kupe vaš proizvod, ali i da saslušaju komentare drugih i da budu podstaknti na kupovinu.

U početku činilo se da COVID situacije nije uticala na nas, međutim, ljudi su postali oprezniji prema svojim finansijama, pa je broj porudžbina opao.

Nadam se da ćemo uspeti da se izborimo sa ovom situacijom i ostanemo živi, zdravi i produktivni, jer je strah najveći neprijatelj.

Agitu Ideo Gudeta

Prelepa priča o integraciji sa tragičnim završetkom

 Azienda Agricola La Capra Felice (Italija)
 Maso Villata 79, 38050 Frassilongo TN
www.lacaprafelice.com
www.facebook.com/lacaprafelice

Farma "Sretna koza" (La Capra Felice)

Agitu Ideo Gudeta poreklom iz Etiopije već nekoliko godina živi u Trentinu kako bi sledila svoju strast i izazov – živeći u harmoniji sa prirodom i oporavljajući od izumiranja divnu rasu Mochena koza.

Sa radošću i odlučnošću Agitu je oporavila i privela nameni 11 hektara napuštenog zemljišta i razvila ga u nezagađeni pašnjak za svoje stado koza.

Zahvaljujući strasti i znanju koje je dobila od svoje bake po majci, Agitu uzgaja koze i primenom tradicionalnih metoda proizvodi sir, što je danas sve neophodnije za održivu i kvalitetnu poljoprivredu.

Izazova u poljoprivredi za preduzetnicu je uvek mnogo, ali Agitu ne dopušta da je zaplaši čak ni rizik da bi medvedi mogli da napadnu njeno stado. Kako bi zaštitila svoje koze od napada medveda, odlučila je da preduzme neke 'originalne' kontramere: „Kad vidim otiske stopala ili znake njegovog prisustva“, kaže ona, „sa petardama se zaključam u svoj automobil. Dovoljno je da napravim malo buke i moj 'komšija' zna da je bolje da ode negde drugde“

Agituina posvećenost je takođe da zaštiti teritoriju i predloži model održive organske farme koja može da deluje kao podsticaj i ohrabrenje onima koji žele da stvore nove načine života, radeći i živeći zajedno.

Kompanija je rođena iz projekta oporavka napuštenih zemljišta i lokalnih autohtonih pasmina. Bavi se uzgojem koza po biološkim metodama, preradom sirovina – kozjeg mleka i direktnom prodajom svojih proizvoda. Organski proizvodi – sirevi i jogurt, kao i kozmetički proizvodi, prave se od mleka koza koje su na ispaši i napasaju se pašnjačkim travama u predelima netaknute prirode. Kompanija je osnovana 2010. godine i trenutno, nakon nekoliko preseljenja, posluje u opštini Frassilongo, u Valle dei Mòcheni, gajeći pasminu koza Pezzato Mòchena, rasu u opasnosti od izumiranja, i alpsku divokozu.

Sada kompanija radi na oporavku neiskorišćenih struktura kako bi stvorila planinsku ekonomiju generisanu napuštenim zgradama i zemljištem. Namera je da se promoviše lokalna mikroekonomija koja može da poboljša teritoriju. Na farmi se uzgaja stado od 180 koza pasamine Pezzata Mòchena i Camosciata delle Alpi, 50 koka nosilja i povrće. Nezagađeni pašnjak, oporavljen usled napuštenosti, prostire se na nekoliko hektara zemlje. Tamo, u tom uglu planine, postoji i mala zanatska mlekara i agroturizam ustrojeni po principima socijalnog preduzetništva.

Gudeta je postala nacionalni simbol ekologije i uspešne integracije izbeglica u Italiji nakon što ju je političarka Emma Bonino pohvalila. 2019. godine bila je nominovana za nagradu povezanu sa brigom o ekologiji (godišnja nagrada Luisa Minazzi-Environmentalist od strane Legambiente). Mediji su je ponekad nazivali da je „Kraljica srećnih koza“ („La Regina delle Capre Felici“).

Gudeta je 29. decembra 2020. godine umrla u 42. godini u svom stanu od udaraca čekićem u glavu. Objavljeno je da je pretrpela i seksualno nasilje. Njeno telo su otkrile komšije nakon što je propustila poslovni sastanak. Adams Suleiman iz Gane kojeg je angažovala kao sezonskog radnika, uhapšen je i optužen za ubistvo.

PPG Marija Komić

S. Matrin 5, Vodnjan, Hrvatska

Telefon: +385 (0)923490790

E-mail: opg.comic@gmail.com

www.facebook.com/opg.komic

PPG Komić se bavi proizvodnjom lekovitog bilja, maslinovog ulja, meda i sakupljanjem samoniklog bilja, kao i proizvodnjom proizvoda za kozmetičke i prehrambene svrhe. Sve svoje plantaže (masline, lavandu, ruzmarin, žalfiju) tretiramo na ekološki način i ove godine smo upisani u Registar subjekata u organskoj proizvodnji za uzgoj i preradu biljaka do finalnog proizvoda. Svoj koncept proizvodnje zasnivamo na tradicionalnoj upotrebi biljaka istarskog poluostrva s naglaskom na naučni pristup i pravilno korišćenje resursa.

Veoma smo aktivni u edukativnim i praktičnim radionicama kojima delujemo na svest ljudi o boljem izboru i upotrebi proizvoda za ishranu i kozmetiku, ističući hranljiva i lekovita svojstva.

Posebno ističemo edukativni deo za mlađu populaciju koji se odvija na nivou osnovnih škola, tako da smo u poslednje četiri godine kroz projekat „Samoniklo bilje u ishrani – nauka i tradicija“ edukovanim i praktičnim radionicama ukazali na vrednost samoniklog bilja kroz istoriju našeg regiona, naučnu dimenziju pravilne potrošnje, prepoznavanja i potencijalne opasnosti od neadekvatnog pristupa temi.

Naravno, osetili smo težak udarac usled situacije sa COVID 19, teško se izvlačimo, ali ne odustajemo od proizvodnje.

Naš asortiman je sledeći: kreme za lice, balzami za usne, različiti melemi, ulja za telo, hidrolat, esencijalno ulje, soli za kupanje, vrećice sa suvim cvetom lavande. Sledeći proizvodi su u fazi razvoja: krema za ruke, sapuni - tečni i čvrsti, ulje za sunčanje, dezodorans u stiku.

Danijela Marković

 Poljoprivredno gazdinstvo
 Oglađenovac, Valjevo (Srbija)
<https://zenskapijaca.rs/>
www.facebook.com/gazdinstvomarkovic014

Danijela Marković je mlada poljoprivrednica iz okoline Valjeva. Na svom imanju u selu Oglađenovac od voća pravi ukusne džemove, slatka i sokove.

Proizvode možete pronaći na: www.zenskapijaca.rs

Daleko od buke i zagađenja, na 340 m nadmorske visine nalazi se selo Oglađenovac. U njegovim lepotama ušušcano je naše porodično poljoprivredno gazdinstvo „Marković“, okruženo šumama, livadama i izvorima. Gazdinstvo se tradicionalno bavi voćarstvom, najvećim delom uzgojem šljive i kupine. Takođe, prerađujemo naše voće i povrće u ukusnu i zdravu ručno rađenu zimnicu, čuvajući tradiciju naših baka.

Osnovna odlika i ono što s ponosom ističemo je da težimo ka kvalitetu, a ne kvantitetu. Smatram da glavna snaga i prednost našeg gazdinstva leži u očuvanosti prirode i posebnosti terena na kom uzgajimo naše voće, kao i u brižljivoj preradi korišćenjem tradicionalne recepture, ali i u spremnosti da se usvajaju nova znanja i veštine. Ono što bih ocenila kao slabost i ono na čemu bi trebalo da poradim je nedovoljna vidljivost proizvoda koje pripremam sa pažnjom i ljubavlju. Svesne ovog nedostatka, koji je kamen spoticanja za većinu žena uključenih u poljoprivredu i proizvodnju sveže i zdrave hrane, rešenje pokušavamo da pronađemo u e-trgovini. Stoga, u želji da zajedničkim snagama postanemo zanimljivije tržištu, nekolicina nas je osnovalo neformalnu grupu koja je preko platforme www.zenskapijaca.rs započela onlajn prodaju proizvoda.

Ženama koje su poljoprivrednice ili koje bi želele da se bave poljoprivredom i proizvodnjom sveže i zdrave hrane bih poručila da su kvalitet i strpljenje ključ uspeha.

Georgia Giannarou

Ostrvo Astipaleja, Dodekanez,
Grčka

Lokalni slatkiši i proizvodi

Moje poslovanje je pokrenuto pre 20 godina na Astipaleji.

Bila sam sposobna da stvorim ukusne lokalne poslastice i imala sam svoja polja i životinje, pa sam odlučila da zarađujem sama kako ne bih zavisila od supruga.

Naša porodica poseduje hotel u kojem radimo uglavnom u letnjoj sezoni, pa su tada, zbog uklapanja oba zanimanja istovremeno, stvari za mene stresnije. Srećom, moje sestre su bile voljne da mi pomognu u ovom kombinovanju, što je i olakšalo održavanje posla kroz sve ove godine.

Proizvodim lokalne slatkiše, takozvane *kserotigane*, koji se nude kao svadbene poslastice. Turisti ih takođe vole, tako da su veoma traženi leti. Pored njih pripremam i druge lokalne kolačiće, sveže mleko, dvopek, pastele i konzerve. Većina proizvoda pokriva potrebe građana na našem ostrvu, ali preko prijatelja i poznanika neke od njih promovisem i u ostele delove Grčke. Moje poslovanje nije formalno jer ne mogu da održavam troškove zbog visokog oporezivanja. U slučaju da moj rad postane profitabilniji i mogu da pokrijem troškove, možda će se ovo promeniti.

Prednost ovog posla je u tome što mi nudi finansijsku nezavisnost, a istovremeno radim sa porodicom i održavam lokalnu tradiciju. Loša strana je ta što mnogo puta nisam u stanju da se izborim sa velikom potražnjom, posebno leti, zbog činjenice da

radim i u hotelu mog supruga. S druge strane, zimi su primanja veoma niska i jedva su dovoljna.

U tehnološkom smislu ne koristim ništa posebno izuzev mašine za brašno. Ćerka mi predlaže da proizvode stavim na Fejsbuk i promovisem ih u inostranstvu. Nekoliko fotografija smo stavile na njenu Fejsbuk stranicu, ali bojim se da bih mogla imati problema sa poreskom upravom jer preduzeće nije registrovano.

Sada, sa COVID situacijom, mogu reći da sam, iako su mi prihodi bili skromni, mnogo pomogla svojoj porodici tokom ovog perioda. U Grčkoj je ove godine bilo manje naših turista i porodični prihod od suprugovog posla dramatično se smanjio. Takođe, ljudi na ostrvu su radije pokrivali svoje potrebe interno, na ostrvu, umesto da kupuju iz Atine, tako da se moja zimska klijentela nekako povećala.

Žene koje razmišljaju da slede moj put, dobrodošle su da to učine. Predlažem im da to primene zvanično, da svoj rad promovišu putem Fejsbuka i da pridobiju kupce i iz inostranstva. To je veoma lep posao kada ga volite, a još je bolji kada vas finansijski izdržava.

Angela Maria Zeoli

Oro del Sannio

San Croce del Sannio, Kampanija, Italija

www.orodelsannio.itwww.facebook.com/OroDelSannio/www.instagram.com/orodelsannio/www.pinterest.it/orodelsannio/twitter.com/orodelsannio

"Svoj" projekat nasledila sam od majke koja ga je, pak, nasledila od moje bake. Farmu, zapravo 10 hektara u selu Santa Croce del Sannio u provinciji Benevento, uvek su vodile žene. Kao dete pratila sam baku u potrazi za lekovitim biljem i čekala transhumance pastire (vrsta pastirstva ili nomadstva, sezonsko kretanje stoke) koji su, dva puta godišnje, prelazili kraljevsku stazu za ovce Pescasseroli-Candela, zaustavljali se u dolini ispod moje kuće, pleli rogoz da bi napravili "fascère" (zavežljaje tj. kutije za transport), te davali sir i rikotu, nama, deci iz okruza. Fascinirana ravnicom i životinjama, mom univerzitetskom pravcu na Fakultetu poljoprivrednih nauka prethodio je zaključak kojim sam se nadala da ću ovim studijama unaprediti posao. Paradoksalno, moje univerzitetske studije zadale su težak udarac mom romantičnom zamišljanju ruralnog života. Naučila sam da savremena poljoprivreda mora biti produktivna, intenzivna, mora da eksploatiše zemlju i životinje, da koristi hemijska đubriva, pesticide i fungicide kako bi se dobila najveća moguća količina proizvoda. Nakon diplomiranja, ubeđena da „pečat“ zemlje moje porodice ne može da mi garantuje budućnost, posao sam potražila negde drugde.

Trebalo mi je skoro trideset godina da se vratim tačno odakle sam krenula, sa novootkrivenom svešču da zemlju ne treba eksploatisati već čuvati kao zlato. Tako sam od majke preuzela farmu i dala joj novo ime Oro del Sannio i novi život. To više nije samo tradicionalna poljoprivreda, već multifunkcionalna organska agro-herbal farma za uzgoj lekovitog bilja, proizvodnju povrća oporavljenih istorijskih sorti uzgajanih u sinergijskim vrtovima, seoski turizam, sa obrazovnom farmom, proizvodnjom prirodne kozmetike od prehrambenih sirovina, malim stadom ovaca za proizvodnju vune i domaćim životinjama.

Snage su brojne, od blizine farme milenijumskoj ruti "staze kraljevskih ovaca Pescasseroli-Candela", istorijske rute "la transhumance" i autentičnog bogatog izvora biodiverziteta, odakle potiču semena lekovitih biljaka uzgajanih na farmi, do postojanja izvora nizvodno od farme koji omogućava stalno snabdevanje vodom za navodnjavanje, prirodne plodnosti zemljišta, koje nikada nije korišćeno za intenzivnu poljoprivredu, prisustva šuma koje pružaju lagane pešačke staze.

Veličina farme (svega 7 hektara obradivog zemljišta) i usitnjenost, svakako su tačke slabosti, kao i nadmorska visina (visoka brda, 700 m nadmorske visine) i surova klima koja ograničava proizvodne cikluse i izlete.

Nove tehnologije nude mogućnosti koje su nekada bile nezamislive čak i za kompanije poput moje, udaljene od velikih urbanih područja i tradicionalnih turističkih ruta. Kompanija je dobavljač Rainbow GAS-u (etička potrošačka grupa / u Italiji oblik poljoprivrede podržane od zajednice) iz Beneventa i koristi e-trgovinu uglavnom za prodaju maslinovog ulja, količinski najvažnijeg

proizvoda. S obzirom na svoju malu veličinu, kompanija ima nišnu proizvodnju i prodaju uglavnom Rainbow GAS-u i lokalnim kupcima. Takođe relevantna je aktivnost uspostavljena kao obrazovna farma.

COVID je drastično ograničio prodaju i smanjio posete škola na nulu. Da bismo školama ponudili isplativu i sigurnu posetu, pored centra farme, razvili smo didaktičku površinu od oko 1000 kvadratnih metara sa officinalis biljkama (aromatične, alimurške, biljke za bojenje, biljke za tinkture, lekovite), malim voćnjakom zaboravljenih voćki i „stazom čula“ - puteljak omeđen officinalis biljkama i popločan različitim prirodnim materijalima, kojim se hoda bosonog.

Ester Geissa Đurić

Vlasnici uljare Baioco su Ester Geissa Đurić sa suprugom Andrejom.

Inženjer sam agronomije sa specijalizacijom za mediteransko bilje i maslinarstvo. Tokom svog iskustva utvrdila sam problematičnost hemijskih postupaka u poljoprivredi, njihov nepopravljivi štetni uticaj na biljke, životinje, tlo, celokupni ekosistem, a time i na ljude.

Uljara Baioco d.o.o.
Michele della Vedova 55
52216 Galižana, Hrvatska
Telefon: +385 52 511 473
Email: info@baioco.eu

Uljara Baioco posluje od 1918. godine, a 1996. prelazi u vlasništvo porodice Đurić, održavajući tradiciju zemlje i isporučujući vrhunsko ekstra devičansko maslinovo ulje. 2003. godine počeli smo s uvođenjem modernih mašina i danas nastavljamo tehnološko inoviranje kako bismo poboljšali kvalitet proizvoda i zadržali proizvodnju jednih od najboljih ekstra devičanskih maslinovih ulja na svetu.

Zanimljiva je anegdota da meštani u šali govore kako u venama Andreja Đurića, glave porodice, umesto krvi teče maslinovo ulje, jer uvek sa strašću i žarom priča o maslinarstvu. Andrej ima sposobnost da prenese svoju strast na druge, tako je učinio i sa mnom Ester Geissa Đurić koja sam mu supruga. Danas našu porodičnu proizvodnju vodimo zajedno, a ja sam na poziciji direktora. Za nas je ovaj posao više od strasti, to je naša prirodna predispozicija. Rođeni smo i odrasli okruženi maslinama, dišemo s njima, živimo s njima, radujemo se i patimo s njima, a maslinovo ulje konzumiramo od najranije dobi.

Garancija smo za kupce. Osim što proizvodimo visokokvalitetno ekstra devičansko maslinovo ulje, kako bismo imali BIO certifikat moramo proći rigorozne provjere na svim poljima proizvodnje – od maslinika, berbe, dolaska maslina u mlin pa do kontrole ukupnog proizvodnog procesa. To je dug i skup postupak, ali ga se mi sa ponosom držimo.

Primenjujemo proces u 2 faze, masline beremo ručno, a vodu koristimo minimalno, čime postižemo veoma visok kvalitet ulja.

U posljednjoj fazi proizvodnje, odvajanjem pulpe od koštice, dobijamo takozvani "nocciolino", čist, suv i vrhunskog kvaliteta koji je 100% organski i odmah spreman za upotrebu. Prvi smo u Hrvatskoj koji su počeli sa proizvodnjom ovog energenta, znatno čistijeg, jeftinijeg i kaloričnijeg od peleta i ogrevnog drveta, te ga koristimo i za grejanje uljare i naše kuće.

Biološka proizvodnja je budućnost, zaštita čovečanstva i borba za opstanak planete. Ulaganjem u znanje, tehnologiju i ekologiju postali smo moderna uljara koja proizvodi jedno od najkvalitetnijih i nagrađivanih ulja. Ponosni smo što pripadamo onom malom krugu poljoprivrednika koji odgovornom poljoprivredom doprinose dobrobiti i budućnosti naše dece i cele Zemlje.

Suočeni sa padom poseta našoj trgovini u Vodnjanu (usled limitiranog kretanja zbog koronakrize), a kako bismo prodaju učinili pristupačnijom, poboljšali smo našu web stranicu sa webshop-om www.baioco.eu. Ohrabruje nas osećaj da se ljudi sve više okreću kvalitetnoj, zdravoj i biološkoj ishrani.

PPG Jasmina Milivojević

Vrelo, 14210 Ub (Srbija)

Aktivno se bavim povrtarstvom od 2013. godine, a domaćinstvo sam nasledila od oca. Rođena sam u Austriji, ali me je rodni kraj privukao svojom lepotom, podnebljem i plodnom zemljom. Tako su se rodile nove ideje i želja da se oprobam u vlastitom poslu. Razmišljajući o tome šta bih mogla da uzgajam na nasleđenih 2 hektara plodne zemlje, odlučila sam da svoje ideje pretočim u proizvodnju povrtarskih kultura. Vratila sam se u svoj zavičaj, u selo Vrelo u opštini Ub u Kolubarskom okrugu, i otpočela proizvodnju sezonskog povrća. Razvila sam proizvodnju povrća na 4 hektara, od kojih su 2 ha u mom vlasništvu, a 2 ha su pod zakupom. Na poljima, pod otvorenim nebom, proizvodim sezonsko povrće. Kako bih produžila sezonu tokom cele godine na 60 ari je postavljeno 17 plastenika, svaki dužine 30 m, za plasteničku proizvodnju povrća. Od biljnih kultura uzgajam tikvice, papriku i kupus, a u ponudi imam različite vrste. Tako da su moja polja šarena kada žuta, zelena i crvena paprika sazri, kada crveni i zeleni kupus prekriva zemlju ili kada tikvice cvetaju i donose plod.

Kako bih produžila sezonu tokom cele godine na 60 ari je postavljeno 17 plastenika, svaki dužine 30 m, za plasteničku proizvodnju povrća. Od biljnih kultura uzgajam tikvice, papriku i kupus, a u ponudi imam različite vrste. Tako da su moja polja šarena kada žuta, zelena i crvena paprika sazri, kada crveni i zeleni kupus prekriva zemlju ili kada tikvice cvetaju i donose plod.

Snage

- motivacija, harmonija, odlučnost i istrajnost
- znanje i iskustvo
- plastenička proizvodnja povrća
- bez kreditnog opterećenja
- visokokvalitetno sveže povrće

Slabosti

- nedostatak radne snage, mašina za obradu i adekvatnih vozila za distribuciju
- nerazvijena prodajna mreža

Rad u poljoprivredi je težak i rizičan. Ženama bih poručila da prvenstveno proizvode zdrave i kvalitetne proizvode jer opstanak na planeti zavisi od nas samih. Rekla bih im i to, da se ne plaše da uđu u ovaj vid proizvodnje i da nemaju strah od izazova. Savetujem im da diverzifikuju svoju poljoprivrednu proizvodnju i da se opredele za više različitih biljnih kultura, jer ako na jednoj žetvi izgubite, to možete pokriti profitom od drugih biljnih kultura.

Derveni Vasiliki

Ampelakia Larissa, Grčka

Proizvodnja kestena

Moja porodica je 1935. godine dobila nešto zemljišta od Šumarske službe, otprilike 50 hektara. Zasadili smo kestene i tokom proteklih 45 godina, koliko sam preuzela vođstvo, brinuli smo se o njima.

Proteklih godina nije bila velika potražnja za kestenom. Teško je bilo sačuvati ga i zaštititi, a osim toga ozbiljna dodatna poteškoća za nas bilo je to što je zasad u nepristupačnom području. Međutim, u poslednjih 10 godina potražnja za kestenjem brzo raste. Kao rezultat toga, vlasnici zasada kestena postali su više zainteresovani, te su počeli da brinu o svojoj zemlji, donoseći mašinu za navodnjavanje. Budući da je zasad na planini nijedan traktor ne može da uđe, a najveći problem s kojim smo suočeni je taj što kesten kao materijal lako truli.

Kesten se deli u kategorije. Kategoriju A je teško proizvesti u našoj oblasti (Ampelakia) zbog mikroklimne područja. Kao rezultat toga, veliki supermarketi ga ne kupuju. Neophodni su povoljni vremenski uslovi da bi se takva proizvodnja mogla odvijati. Kategorija B, koja je ovde najčešća, se izvozi u Italiju gde je velika potražnja.

Snaga ovog posla je nezavisnost koju nudi. Omogućava vam da radite na svojoj zemlji i mestu, a istovremeno u ostatku godine da se bavite drugim usevima, jer je kesten sezonska kultura. Inače, poljoprivredni poslovi su uvek mnogo teži, možete raditi i ne biti plaćeni. Ranije je bilo teže, a poslednjih godina, zahvaljujući lokalnoj zadruzi, stvari su se poboljšale. Teškoća sa kojom sam se ove godine susrela bila je izazov u pronalaženju osoblja. Usled ograničenja prevoza zbog COVID-a, radnici iz drugih područja nisu mogli da dođu na posao u Ampelakiju. Kesten zahteva berbu u pravo vreme kako se ne bi pokvario. Rezultat je da je zbog ove situacije deo proizvodnje izgubljen.

Savetovala bih ženi koja želi da sledi ovaj put karijere da voli zemlju, nauči što više može i usudi se da započne, čak i ako od prvog dana ne zna da radi. I da zna da će raditi u nepovoljnim uslovima, posebno kada ne može da koristi alate.

Il Fuco e L'Operaia

 Via dell'Ovile 10, Cerveteri (Rim)

Italija

www.ilfucoeloperaia.it
www.facebook.com/ilfucoeloperaia

Il Fuco e L'Operaia je porodični poljoprivredni projekat, rođen iz moje (Federica) i Valeriove strasti za prirodom i ekološki prihvatljivom zemljoradnjom i poljoprivredom. Projekat je rođen 2014. godine, a 2016. se pretvorio u pravu kompaniju u kojoj sam ja vlasnik, a Valerio je zaposlen. Danas, na teritoriji Červeterije (ital. Cerveteri), trajnom metodom uzgajamo više od 200 porodica italijanske pčele *Apis Mellifera Ligustica* i gajimo maslinjak sa više od 350 stabala sorte Frantoio, Leccino i Pendolino. Proizvodimo mešani cvetni med, propolis, pčelinji vosak i rojeve; nudimo usluge kao što su oprašivanje useva (u staklenicima i na otvorenom) i oporavak rojeva. Bavimo se i organizovanjem iskustvenih radionica za decu i odrasle na temu pčelarstva (ApiDidattica), a za posebne događaje i venčanja nudimo Bombomiele napravljene od meda.

Dugoročnim planiranjem, započeli smo poslovanje i odmerili investicije čineći male korake i prilagođavajući razvojni put našim potrebama i mogućnostima. Obuka je bila i biće osnova na kojoj temeljimo naše buduće planove i dizajn, kao i neophodan činilac za unapređenje vrednosti proizvoda i njihovo pozicioniranje na tržište radi efikasne prodaje. Svesni smo da je pravi izbor proizvodnje veoma teško postići.

Naše snage su strast i timski rad, bez kojih bi sve dnevne poteškoće bile nepremostive. U pogledu veličine, naša kompanija je mala, te je jednostavna za upravljanje i vrlo fleksibilna.

Slabost naše kompanije je prekomerna kastomizacija aktivnosti (engl. customization) – prilagođavanje u skladu sa zahtevima pojedinačnih kupaca – što može dovesti do kratkovidnog donošenja odluka i rizika u upravljanju. Dok sa druge strane, to je dobar način da osiguramo konkurentnost proizvoda.

Društvene vitrine (social showcases), pijace i e-trgovina su velike mogućnosti. Direktna prodaja je jedan od naših glavnih prodajnih kanala, a budući da sada nema prometnih tržišta, odlučili smo se da uložimo u e-trgovinu i marketinšku kampanju na društvenim mrežama.

Mali dodatak – sveže ideje

Bombomiele – medne zahvalnice kao "poklon uspomena" koje domaćini daju gostima na bilo kojem prigodnom događaju ili proslavi.

Bombomiere (ital.) ili **Bonbonniere** (franc.) poznate i kao "favors" (naklonost ili zahvalnost), pokloni su domaćina svojim gostima u posebnim prilikama. To su mali pokloni koje nevesta i mladoženja tokom venčanja ili svadbenog veselja daju gostima kao gest zahvalnosti za njihovo prisustvo ili kao uspomenu na događaj. U nekim zapadnim kulturama ovakvo darivanje je tradicionalno i primenjuje se stotinama godina. Ova praksa se proširila na mnoge druge zabave, prigode ili formalne događaje poput rođendana, krštenja, proslava veridbe, proslava penzionisanja, korporativnih proslava, godišnjica i prazničnih druženja.

Dakle, **bombomiele** su ovakvi prigodni pokloni čiji je sastojak med. Med je upakovan u male ukrasne, teglice sa personalizovanom etiketom (npr. ime neveste i mladoženje, datum venčanja ili kratka zahvalnica), a mogu sadržati i prikačenu mazalicu za med. Obično su ukrašene satenskom vrpcom raznih boja, tilom, veštačkim cvećem od svile ili papira, ili mogu biti dekorisane u natur varijanti (juta, rafija, kudolja, suvo prirodno cveće).

Ovakvi pokloni se mogu prilagoditi i personalizovati, te pored svog osnovnog, mogu dobiti i drugo važno značenje, kao što je teritorijalnost i suštinska vrednost proizvoda odabranog sa lokalnog područja i, prema tome, ljubav prema svom zavičaju ili regionu. Odabirom lokalnih proizvoda poput organskog meda (ali i nekih drugih tradicionalnih lokalnih proizvoda kao što je vino, maslinovo ulje, kolačić i sl.) dodaju se tradicionalne vrednosti i značenja - i doprinosi tome da svaki od ovih poklončića ima svoju priču kroz svoje boje, mirise i ukuse.

Više ideja možete pronaći na:

[900+ Bomboniere ideas | italian wedding favors, bomboniere...](#)

[320 Wedding Bomboniere Ideas – Pinterest](#)

PPG Ana Sarvan

Mohoroviđićeva 1, 52000 Pula,
Hrvatska

Telefon: +385(0)953556089

E-mail: ana.servan@gmail.com

Vlasnica sam i jedina zaposlena na porodičnom gazdinstvu Sarvan. Početkom godine prijavila sam se kod sertifikacionog tela AgriBioCert, koje vrši prvi nadzor za organsku poljoprivredu, pridružila se udruženju Istarski eko proizvod, a svoje proizvode nudim na eko pijacama.

- Od malena sam svaki slobodni trenutak provodila kod bake i deke na njihovom imanju u blizini Lobarika na kom su nekada, pored bavljenja zemljoradnjom, hranili i svinje, da bi s godinama nastavili samo sa obradom zemlje i uzgojem povrća. Naravno, tada nisam ni pomišljala, a kamoli maštala, o tome da mi obrada zemlje i uzgajanje povrća budu zanimanje. Međutim, rad u istočnoj Evropi, povratak u Pulu, svakodnevni odlasci u Koromačna i nazad, rođenje moje ćerke, rastrzanost između posla, deteta, vrtića i brige oko sve starijih i umornijih bake Marije i deda Velje, naterali su me na intenzivnije razmišljanje o prioritetima i željama.

I, rekla sam - dosta! Tri hektara zemlje nedaleko od Lobarika stajalo je poluobrađeno, prilično zapušteno, a sve sa prizvukom „eko“ mi je bilo zanimljivo, sledio je razgovor sa mojim roditeljima, koji su me, začudo, bezrezervno podržali, baka i deka su bili oduševljeni čak iako nisu bili baš sigurni šta ja to zapravo hoću, brat Nadan je obećao svu pomoć... i evo me gde jesam. obrađujem skoro jedan hektar zemlje, intenzivno učim i upijam znanja, prva godina je iza mene, još uvek proizvodim isključivo sveže proizvode, ali nadam se da ću se dovoljno razviti i započeti preradu.

Za sada se oslanjam samo na direktnu prodaju, na svom imanju, a prisutna sam i na solidarnim ekološkim pijacama u Puli, Rovinju i Novigradu, a preko solidarnih ekoloških grupa proizvode plasiram i po poručbini. Moram naglasiti da je nama, malim sertifikovanim organskim proizvođačima, o kojima se sistem baš i ne brine previše, ujedinjavanje u udruženju Istarski eko proizvod, prodaja na Solidarnim eko pijacama, te međusobno druženje i razmena iskustava, otvorilo mogućnosti i kvalitetnijeg rada i napretka, kao i marketinga, plasiranja proizvoda i održavanja proizvodnje. Tokom pandemije podržavali smo se i pomagali jedni drugima.

Vesna Milić

Moje poljoprivredno gazdinstvo se bavi obradom zemlje i uzgojem krava. Imanje sam nasledila od svog dede, a inače farma postoji više od 100 godina. U početku je bilo 9,5 ha, nasledeno, a kasnije se vidno proširilo sa kupljenih 5 ha. Zbog proširivanja stočnog fonda dodatno smo uzeli u zakup veliki deo obradive zemlje. Tako da danas gazdinstvo obrađujemo ukupno 60 hektara. Suprug Aleksandar i ja svakodnevno obavljamo poslove na imanju, pri čemu starija ćerka pomaže oko muže krava i drugih kućnih obaveza, a mlađe ćerke pomažu u sakupljanju sena. Trenutno sejemo kukuruz, soju, pšenicu i suncokret. Od krmnog bilja proizvodimo lucerku, a imamo i livade sa travama za ispašu stoke. Manji deo godišnjeg prinosa prodajemo, dok veći deo žetve koristimo za ishranu tovne stoke i krava. Prihod od prodaje mleka izdržava celu porodicu i obezbeđuje obrtna sredstva za

investicije. Tako da nam krave i junice donose i prihod i radost i slavu. Na stočarskoj izložbi naše domaćinstvo je proglašeno za najboljeg proizvođača stoke u Kolubarskom okrugu, a dobili smo i nagradu za najbolju junicu.

Snage gazdinstva su ljubav prema radu u poljoprivredi i ravničarsko podneblje u kom se imanje nalazi. Slabe strane su što je mehanizacija zastarela i potrebno ju je obnoviti savremenijim traktorom i priključnim mašinama.

Ženama poljoprivrednicama bih poručila – da se ne stide rada u poljoprivredi jer je to najlepši posao, čak i ako je jedan od najtežih. Da bi se sve postiglo potrebno je ustajanje sa rađanjem sunca. Ali, vi ste svoj gazda... Žena mora biti vešta u tome da sve dobro organizuje. Takođe su važni sloga, uzajamno poštovanje svih članova porodice i upućivanje dece da prihvataju svakodnevne poslove u domaćinstvu. Godinama se razvija velika ljubav i prema životinjama i prema rodnim poljima. Zaista, čudesno je divan osećaj kada vam je srce puno jer posmatrate kako bujaju njive.

Poljoprivredno gazdinstvo

14226 Jabučje, Lajkovac (Srbija)

<https://zenskapijaca.rs/>

Eliza Ntoulis – Marmeliza

Njeguš (Naousa), Grčka

<https://marmeliza.gr/>

www.facebook.com/Marmelizagr

Moj poslovni poduhvat je kompanija Marmeliza, koja je osnovana 2012. godine u Njegušu (Grčka). Ideja je potekla od toga da se ogromna količina voća koja se proizvede u mom području preradi u proizvode koji su usko povezani sa lokalnom tradicijom. Cilj je proizvodnja prirodnih, ukusnih i aromatičnih džemova sa ili bez šećera, deserta, suvog voća i pestila bez šećera na bazi tradicionalnog načina pripreme.

Jedna od snaga posla je neposredni pristup obilnim sirovinama koje su dostupne u regionu Njeguša (Naousa u Grčkoj). Druga je ta da su proizvodi rezultat inspirativne mešavine lokalne tradicije - običaja i tradicije. Ambalaža je takođe inspirisana ovom oblašću, a posebno vezano za tradicije zvanu janjičari i bule (Jenitsarosi i Boule). Slabosti kompanije su velika konkurencija.

Nove tehnologije značajno doprinose upravljanju i razvoju poslovanja. Savremena tehnološka oprema za proizvodnju omogućava kompaniji da ima otvoreni karakter i izvozi proizvode u evropske zemlje i ostatak sveta.

Nažalost, efekat Covid-19 bio je značajan jer je zbog ove situacije opala prodaja. Otkazivanje velikih izložbi odigralo je posebno bitnu ulogu jer je to onemogućilo kompaniji da razvija partnerstva i prodaju, uglavnom na inostrana tržišta.

Jedini savet koji bih mogla da dam je taj da ništa nije tako lako kako se čini, a za postizanje ciljeva potrebna je istrajnost i strpljenje!

Armanda Sirotić Buzet

PPG Armanda, Hrvatska

Phone: +385(0)915769576

Organski med

Naše PPG se bavi proizvodnjom i prodajom meda i pčelinjih proizvoda sa sopstvenih pčelinjaka. Iako smo smešteni u samom središtu Istre, raznolikost - klime i vegetacije - pogoduju tome da na ovom relativno malom području uživamo u blagodetima različitih medonosnih biljaka, odnosno pčelinjih pašnjaka. Počevši od severa Istre, Ćićarije, bogate vresom, do središta Istre gde caruje na hiljade bagremovih stabala. Nakon završetka njihovog cvatnja, po kršnim krajevima odmah zažuti drača, a nakon nje pitomi kesten, dok se plavetnilo lekovite kadulje širi duž južne i istočne obale Istre. Smanjenje poljoprivredne obrađenosti središnje Istre pogoduje raznovrsnom cveću, što daje prepoznatljiv ukus livadskom medu. Ova

raznolikost biljnog sveta daje nam mogućnost da okusimo prirodu u njenom izvornom obliku. Kako se pčelarstvom bavimo od 1980. godine naš cilj je da med i pčelinje proizvode proizvedemo i sačuvamo u što prirodnijem obliku, te da tako očuvani dospiju do stola potrošača. Trudimo se da naše košnice kao i tretiranje samih pčela budu što više usklađeno sa prirodom, pa smo stoga odlučili da započnemo sa organskom proizvodnjom meda. Od 2002. godine pod stručnim smo nadzorom AgriBioCert-a Omišalj (u Registar organskih proizvođača upisani smo od decembra 2004. godine), što dokazuje da sa naših pčelinjaka na sto potrošača dolazi sertifikovani organski med. Kroz sve ove godine na tržištu smo prepoznatljivi kao A&Z med iz Buzeta. Trenutno smo jedini sertifikovani proizvođači organskog meda u Istri. Pored meda, u ponudi imamo cvetni prah, propolis i medni kompleks, med sa sušenim voćem, med sa cejlonskim cimetom, kao i pčelinju kremu.

Tokom pandemije COVID-19, sve svoje napore usredsredili smo na onlajn prodaju i uključivanje na internet portale za prodaju. Tako smo uspeli nekako da dođemo do kraja ove godine u nadi da će sledeća biti bolja. Sigurno smo pretrpeli ekonomske gubitke i strah i neizvesnost.

Liana Agostinelli

Agostinelli Liana Farm
 Contrada Campanaro n. 2,
 82018 San Bartolomeo in Galdo BN (Italija)

Farma Agostinelli Liana rođena je iz promene generacija 2009. godine. Smeštena je na brdima Fortore, u provinciji Benevento, u selu San Bartolomeo u Galdu, gde uzgajamo žitarice, mahunarke i povrće. U pripremi je nekoliko projekata, uključujući preradu proizvoda kroz mini laboratoriju, jer verujemo da u ovoj aktivnosti može da se ostvari veliki deo marži što nam je potrebno za rast farme. Moja farma je takođe bila instrument za započinjanje bavljenja poljoprivrednom politikom, tako što sam za regiju Kampanije postala predsednik mladih poljoprivrednika CIA-e (Confederazione Italiana Agricoltori / Italijanska konfederacija poljoprivrednika). Na ovaj način uspevala sam da se upoznam sa mnogim realnostima i zamislim kakva bi mogla biti budućnost moje farme. Farma

ostvaruje brojne prednosti od direktne prodaje proizvoda. Budući da su proizvodi izvrsnosti koji se gaje bez navodnjavanja, bilo je lako pridobiti kupce koji su usmenom predajom omogućili povećanje prodaje.

Nažalost, danas još uvek moramo da poboljšamo infrastrukturu kako bismo bili fizički dostupniji, poznatljiviji preko veb-a i zatvorili lanac snabdevanja unutar kompanije. Veb svakodnevno nudi mogućnosti ulaska na različite prodajne lokacije. Do danas smo prisutni i na prodajnom portalu CIA-e, ali još uvek ne koristimo u potpunosti sve mogućnosti koje nam modernost i tehnologija nude.

Covid je imao snažan uticaj na agrobiznis uopšte, a takođe i na našu kompaniju, posebno zbog nedostatka radnika za berbu poljoprivrednih proizvoda, upravo u vreme kada je sam Covid doveo do više zahteva za kupovinu.

Marija Đurić

Marin špajz & Tasty corner d.o.o.

Maršala Tita 87, Ruski Krstur
(Srbija)

<https://marinspajz.rs/>
www.facebook.com/marinspajz

Kako je nastao Marin špajz? Za aroniju sam prvi put čula pre par godina kada sam prema preporuci doktorice počela da je konzumiram radi oporavka imuniteta. Bilo mi je teško da je jedem u svežem stanju, jer je opora, pa sam je uklapala u svoje mix voćne detoxi salate sa đumbirom i medom. Veoma brzo sam došla na ideju kako bi bilo sjajno da nešto zdravo bude i ukusno, pa

sam iskoristila svoje iskustvo diplomiranog inženjera tehnologije i kreirala proizvode. Zasadili smo bobičasto voće na porodičnom imanju u Ruskom Krsturu i otpočeli proizvodnju. Tako se rodila ideja o Marinom špajzu... Zaokružila sam postupak – od polja do tegle. Sa polja, gde sa puno ljubavi i pažnje uzgajam aroniju i druge bobice, voće završava u tegle ukusnih slatkiša – džemova, voćnih namaza i sokova. Moja misao vodilja je da stvaram spoj savremenih i tradicionalnih proizvoda. Pravim spoj zdravog i ukusnog. Moja misija je da stvaram zdrave i ukusne proizvode. Zdrava hrana, zdrav život. Potrebno je imati jasan cilj i razrađen plan razvoja.

Tasty corner d.o.o. osnovala sam u decembru 2018 god. da bih plasirala proizvode.

Prednosti – sirovine uzgajane na ekološki način uz ličnu kontrolu, proizvodi originalnih receptura, kvalitet na prvom mestu

Slabosti – ulazak na tržište jer mali preduzetnici u razvoju često ne mogu da se izbore sa velikom konkurencijom i finansijskim preduslovima da svoj proizvod izlože na police velikih marketa (veliki trgovinski lanci za uvrštavanje proizvoda traže izvesna finansijska sredstva po artiklu, ali to nije kraj finansiranju samo da biste se našli u njihovoj ponudi; sve ovo menja cenu proizvoda na polici, koja često bude nerealno visoka za krajnjeg potrošača, pa firma bez velikog obrtnog kapitala ne može dugo da posluje, pogotovo što je valuta plaćanja često i do 360 dana...)

Zbog pandemije COVID ovo je izuzetno težak period za male preduzetnike i poljoprivrednike. Izgubili smo priliku da komuniciramo sa kupcima tokom ovogodišnjeg poljoprivrednog sajma. Svi sajmovi i pregovori su otkazani. Tako da razvijam veb prodavnicu i povezujem se sa malim proizvođačima. Digitalni marketing, interakcija sa kupcima putem društvenih mreža, prodaja putem veb prodavnice, dostupnost informacija relevantnih za razvoj proizvoda i proširenje asortimana proizvoda – sve je to od velikog značaja za uspešno poslovanje.

Kada nešto pripremite, obavezan začin je ljubav. Volim da kažem: „Ne berite jabuke dok su zelene, jer kasnije će biti slatke i lepe“. Ovaj posao zahteva vreme, predanost i strpljenje. Budite informisani i pratite savremene trendove jer samo tako možete uspeti.

Doudounaki Eleni

The Family Farm

Varipetro, ostrvo Krit (Grčka)

www.facebook.com/doueleniwww.facebook.com/The-Family-Farm

Farma je postala vlasništvo moje porodice pre jednog i po veka. U početku sastojala se od maslina, vinove loze, kruški, smokvi, citrusa. Kada sam zasnovala sopstvenu porodicu, postala sam svesna kvaliteta hrane i razmišljala sam o tome kako svi roditelji žele da svojoj deci pruže najbolji kvalitet u zdravstvenom smislu. Tako sam pomislila da im ponudim sopstvenu proizvodnju bez pesticida i drugih agrohemičalija.

Pre sedam godina svoje useve sam preobrtila u „organske“ strogo poštujući uputstva „stručnjaka“. Konverzija farme iz konvencionalne u organsku uključuje vremenski period u kom se proizvodi ne smatraju ni konvencionalnim, ali ni organskim i kao rezultat toga ne mogu se tako prodavati. To za sobom povlači finansijski gubitak. Uz to, organski proizvodi nisu uvek dobrog izgleda i zbog toga se možda neće prodati.

Pomisao na organske poslastice nastala je u pokušaju da stvorim nešto ručno rađeno kako sam naučila od svoje majke. Tako se rodila ideja o pravljenju organskih džemova.

Inovacija koju sam ja uvela bila je proizvodnja organskog džema bez šećera za ljude na dijeti ili one koji pate od dijabetesa.

Sirovine koje obrađujem su dobra sa mog organskog imanja; pomorandža, limun, grejp, klementina, despola, avokado, u desertu, džemu i relišu (čatni) bez dodatka šećera. Za zaslađivač koristim sok od grožđa. Za ovu inovaciju dodeljena mi je nagrada Inovagro.

U polju standardizacije organske hrane zabranjena je upotreba bilo kakvih dodatnih konzervansa, pojačivača

boja ili obogaćivača ukusa. Takođe, sve ono što je napisano na etiketi tegle mora biti organsko poput cimeta, anisa, bibera i još mnogo toga. Voće obrađujem „od polja do tegle“ odmah i to u maloj količini domaćinstva od po jedne i po kile voća odjednom. Većina mojih proizvoda su proizvodi sa „0 kilometara“, što znači da poštuju životnu sredinu nuliranjem tereta transporta ekološkim otiskom. A oko otkrivanja kritskih lokalnih sirovina grade se posebni lični odnosi i saradnja i jača lokalna ekonomija.

Snažna strana posla je činjenica da je ovo porodični biznis i svi smo u njega uronjeni sa strašću da ponudimo najkvalitetnije moguće proizvode. Slabi delovi uključuju to da je organskim usevima potreban pristojan kapital na koji će se finansijski osloniti tokom perioda konverzije, ali i u slučaju neočekivanih vremenskih uslova koji mogu ugroziti proizvode. Drugim rečima, izuzetno je teško započeti ovakav posao bez kapitala koji će vam omogućiti da preživite kada je gubitak veći od profita. Sa visokim oporezivanjem koje je na snazi u Grčkoj, gotovo je nemoguće da takva kompanija preživi bez podrške države, sponzora ili evropskog programa. Tehnologija nam je sigurno pomogla da se promovišemo budući da koristimo društvene medije za promociju naših proizvoda.

Ženama koje žele da se pozabave ovom temom savetovala bih da budu voljne da žrtvuju puno ličnog vremena i da budu spremne na bilo koju mogućnost jer je situacija teška. Da biste bile organske poljoprivrednice, to morate poželeti! Budite osetljive na životnu sredinu, integritet tla, vode, vazduha... bolećive na pčele izgubljene zbog profita. Ostajete senzitivne čak i kada se proizvodnja drastično smanjuje, što otežava ekonomsku održivost. Održavajte poštovanje prema onome što ste odabrale nastavljajući da nudite zdrave proizvode bogatijeg ukusa i uz poštovanje društva, okoline i tradicionalne kulture.

PPG Zvijezdana Križmanić

Veli Ježinj 17, 52000 Pazin, Hrvatska

Telefon: +385(0)916881155

E-mail: zvijezdanakrizmanic@gmail.com

Naše poljoprivredno gazdinstvo osnovano je 2003. godine i od tada smo svake godine sve intenzivnije posvećeni poljoprivredi. Nalazimo se u okolini Pazina, selo Veli Ježenj, 8 km udaljeno od Pule. Istorijski gledano, naše selo je poznato po velikanu biskupu Jurju Dobrili, čije je rodno mesto Ježenj. Mesto ima bogatu ponudu apartmanskog turističkog smještaja, što daje prednost da i turisti mogu uživati u lokalnim domaćim proizvodima iz srca Istre. Želimo da kupci prepoznaju domaću proizvodnju i da uz proizvode sa našeg PPG budu sigurni u kvalitet domaćih proizvoda izvorno sa polja na sto.

Od starine poljoprivreda je u našoj porodici bila osnovna delatnost koja je hranila mnoge generacije, tako smo i mi nastavili. Bavimo se uzgojem sezonskog povrća za potrebe pijaca i stalnih kupaca. Od povrća gajimo luk, beli luk i krompir (sorte Mona lisa, Marabel i Red scarlet). U sezonskoj ponudi možete pronaći i crveni radič i razne salate, spanać, mladi luk i drugo razno sezonsko povrće.

Nedavno smo zasadili breskve vinogradarke i, u zavisnosti od plasmata i prodaje, nameravamo da proširimo proizvodnju. Novitet je i uzgoj tajberije (tayberry), vrlo zahvalne bobičaste voćne vrste koja nas svojim plodovima počasti početkom leta. Specifične arome i ukusa, ovo voće je pogodno za svežu konzumaciju, ali i za proizvodnju džemova, namaza i sokova. Za sada ga proizvodimo za sopstvene potrebe, a uskoro i za potrebe kupaca.

Od 2018. godine započeli smo plasteničku proizvodnju zelenog povrća kako bismo produžili sezonu tokom cele godine.

Pandemija Covid 19 zaista je promenila način na koji plasiramo svoje proizvode, sa sezonskim povrćem i nekim od našeg voća pridružili smo se onlajn tržištima, a takođe smo aktivirali prodaju i isporuku košara koje kupcima dostavljamo po narudžbi. Kriza se sigurno oseća, ali mi pozitivno gledamo na budućnost.

Rosita Mastrota

Radica Farm

87070 Cerchiara di Calabria

San Lorenzo Bellizzi (Italija)

www.facebook.com/leMeleDiRosita

Ja sam Rosita Mastrota, a moja farma „Radica“ rođena je iz želje da ne napustim zemlju - tako lepu, ali tako tešku kao što je Kalabrija. Nakon dobijanja u nasleđstvo zemlje u planinama, u San Lorenzo Bellizzi i Cerchiara di Calabria, gde ponekad nema ni puteva, porodično smo odlučili da, nastavljajući sa uzgojem pšenice i mahunarki, načinimo jedan revolucionarni preokret i posadimo jabuke i bobičasto voće - lud izbor na početku, ali se tada pokazao uspešnim. Počeli smo sa 100 stabala jabuka i 25 bobica,

danas imamo 1500 stabala jabuka i preko 3000 bobica. Mala stvarnost da ne bi bilo zabune, to je poljoprivreda koju volim da definišem ne kao organsku, već poštujući životnu sredinu i ljude.

Prema mom mišljenju, snage su brojne. Budući da je kompanija mala, lako je njome upravljati samo uz pomoć porodice, čime uspevam da sledim istu nit. Mi inoviramo, uvek uzimajući u obzir tradiciju, ciljamo na kvalitet a ne na količinu! Slaba tačka je nedostatak infrastrukture. Zahvaljujući sajmovima, festivalima i lokalnim pijacama dali smo se na znanje, iliti obznanili, ali veliku pomoć pružile su nam i društvene mreže... jer da, ako znate kako da ih koristite, mnogo pomažu!

U kompaniji sam svake godine organizovala dan otvorenih vrata, bio je to divan trenutak - obično dočekujemo porodice i škole da ispričamo o našoj teritoriji - što ove godine zbog covid-a nisam mogla da ponovim, pored činjenice da uglavnom vršimo direktnu prodaju, i u ovome smo ograničeni... Stoga sam, tokom berbe, morala da se odreknem zaposlenog u kompaniji. Za direktnu prodaju sa kupcima smo morali da odredimo dan i vreme, drugačiji sastanak od uobičajenog, ali to osigurava da svoje proizvode možemo nositi u domove, a da izbegavamo okupljanja.

Dragana Antonović

PPG Antonović, Novi Bečej (Srbija)

PPG Antonović se bavi proizvodnjom i prodajom voća i povrća.

www.facebook.com/dragananikola.antonovic
www.facebook.com/groups/225590969015860

Porodično, poljoprivredom se bavimo već nekoliko godina i uvek smo orjentisani ka direktnoj prodaji, prvenstveno kupcima u lokalnoj zajednici. Ja imam registrovano poljoprivredno gazdinstvo za proizvodnju jagoda, a pored ovog bobičastog voća na porodičnom imanju zajedno sa suprugom Nikolom gajimo sezonsko povrće – krompir, kupus, luk, paradajz...

U svom radu imala sam više pokušaja. Najpre sam počela sa uzgojem malina. Međutim, to se pokazalo kao loš izbor. Otežan plasman i niska otkupna cena naterali su me da odustanem od malinjaka, tako da sam se preorjentisala i na parceli koja je bila pod malinom zasadila sam jagode. Ova proizvodnja za sada daje zadovoljavajuće rezultate. Na samom početku sam postavila visoke standarde i uvek se trudim da ih održim uprkos problemima na koje nailazim. Uz to, jagoda je jedan od najukusnijih zalogaja, pa je u vreme kada dospeva česta i rado viđena voćka na gotovo svakoj trpezi. U izazovnoj i teškoj prvoj godini uzgoja jagoda uspeli smo da postavimo čvrste osnove i odskočnu dasku za dalji rad. Jagode su dobrog kvaliteta, slatke su i ukusne. Veliku pažnju posvećujemo malim lokalnim kupcima, koji iz prve ruke mogu da pohvale naše proizvode. Pored toga, kupcima su bitni svežina, slatkoća i miris, a koji se poprilično izgube prodajom voća na pijacama i u prodavnicama. Oni koji jednom kupe vraćaju se redovno da bi kupili naše jagode...

Kao što sam već spomenula, mi smo posvećeni direktnoj prodaji, a u tome nam u velikoj meri pomažu društvene mreže putem kojih promoviramo naše proizvode i informiramo kupce. Pored toga, 2020. godine smo pokrenuli prodaju sa imanja, na štandu od kuće. Na našim tezgama prodajemo svoje poljoprivredne proizvode, ali i proizvode drugih lokalnih poljoprivrednika. Tako da sveže voće i povrće našeg kraja sa naših policca stiže u kuhinje i domove u našoj lokalnoj zajednici. Polako ova tezga prerasta u malu prodavnicu poljoprivrednih proizvoda – svežeg voća i povrća, ali i prerađevina kao što su slatka i kisela zimnica.

Poljoprivreda zahteva mnogo rada i strpljenja, a mnogo zavisi i od vremenskih prilika... Bavljenje poljoprivredom je lepo, iako podrazumeva dosta odricanja jer se radi od jutra do sutra, po vrućinama i po kiši. Ženama bih poručila da veruju u sebe i svoje snage da se nose sa izazovima u poljoprivrednoj proizvodnji - da se ne obeshrabruju i ne odustaju.

Zotou Aikaterini Eleni

Organsko i divlje

Kalives 63100 Halkidiki, Grčka

www.goldentree.eu

Instagram: [eleni_zotou_golden_tree](https://www.instagram.com/eleni_zotou_golden_tree)

www.facebook.com/goldentreepdobioorganicoliveoil
[KalyvesChalkidikis](https://www.facebook.com/KalyvesChalkidikis)

Eleni Zotou je samostalna preduzetnica („one-woman business“), vlasnica organski uzgajanog maslinjaka i proizvođač maslinovog ulja i nusproizvoda od masline brenda Golden Tree.

Golden Tree je stvoren sa vizijom prodaje poljoprivrednih proizvoda direktno od proizvođača do potrošača. Naši proizvodi i nusproizvodi od masline izrađuju se odgovorno uz poštovanje svih potrebnih zdravstvenih i sigurnosnih postupka, dok se distribucija naših proizvoda, koliko god je to moguće, vrši bez posrednika.

Mi ubiramo letinu sa malog organskog gaja starih maslina, smeštenom u planinskom delu Halkidikija na severu Grčke, proizvodeći visoko fenolno ekstra devičansko maslinovo ulje (extra virgin olive oil - EVOO) vrhunskog kvaliteta. Maslinjaci su neuobičajeni: nalaze se u zaštićenim prirodnim područjima i sadrže divlja i poludivlja stabla maslina starih najmanje 350 godina. Za pripremu maslinovog ulja i drugih proizvoda od masline koriste se autentični, tradicionalni grčki recepti koji pružaju jedinstveno iskustvo ukusa.

Čisti i izvrsni sastojci, u kombinaciji sa tajnama naše tradicije, daju najukusnije, zdrave i prirodne rezultate.

Maslina je za sve nas dragocena i blagoslovena, i mi ništa ne prepuštamo slučaju i ništa ne rasipamo. Ljudski resursi kompanije dolaze isključivo iz poljoprivrednog sektora i sa dugogodišnjim su iskustvom u gajenju maslina. Primenom ažurirane verzije tradicionalnog proizvodnog procesa, pažljivo i s poštovanjem izbegavamo nanošenje štete prirodi, proizvodeći tako EVOO bez ostataka pesticida. Dragocena zlatna tečnost drveta dolazi direktno od uzgajivača, bez konzervansa, upotrebe toksina ili drugih intervencija. Plodovi se beru dok su još na drveću, proizvodeći maslinovo ulje idealno za decu i odrasle kao deo zdrave ishrane. Upotreba najnovijih tehnologija i savremenih metoda proizvodnje i pakovanja ključna je za naš način poslovanja i odražava naš osećaj odgovornosti prema potrošaču. Sa fokusom na zadovoljstvo kupaca i pružanje besprekorne usluge, stekli smo sertifikate o osiguranju kvaliteta.

Aktivnosti kompanije nisu ograničene samo na grčko tržište već se šire i u inostranstvo. Na ovaj način doprinosimo promociji grčke ishrane i njenih blagodati za zdravlje i dugovečnost publici širom sveta.

Eleniin fokus na proizvodnju visokokvalitetnih i zdravih proizvoda doveo je do brojnih nagrada na međunarodnim takmičenjima. Proizvod Golden Tree-a, ekstra devičansko maslinovo ulje „WILD ATHOS“ (Divlji Atos), nagrađen je zlatnom medaljom dve godine zaredom (2016. i 2017.) tokom Olimpia nagrade za zdravlje i ishranu („Olympia Health & Nutrition Awards“) za maslinovo ulje koje ispunjava ili premašuje uslove zvaničnog zdravstvenog zahteva EU (više od 250 mg polifenola po kg maslinovog ulja). Zapravo, vrhunski proizvod zeleno maslinovo ulje „WILD ATHOS“, za svoje koristi za zdravlje, nagrađeno je sa više od 17 međunarodnih nagrada tokom 2016-2017., budući da je zabeleženo da sadrži više od 1000 mg polifenola po kg maslinovog ulja.

Aleksija Farina (PPG Farina)

Nalazimo se u opštini Višnjan u mestu Farini.

Farini 16, 52463 Višnjan, Hrvatska

Telefon: +385(0)52449624

E-mail: opg.farina@gmail.com

Poljoprivreda je privredna grana koja se tradicionalno već nekoliko generacija u našoj porodici prenosi sa kolena na koleno. Vlasnik poljoprivrednog gazdinstva je Alessandro Farina sa suprugom Aleksijom. Osnovna delatnost kojom se bavimo je pčelarstvo, voćarstvo, povrtarstvo i uzgoj maslina.

Pčelarstvo na našem gazdinstvu datira još od 1986. godine. Od tada pa sve do 2008. za nas je to bio samo usputni hobi sa nekoliko košnica. Zbog porasta interesovanja za med i ostale pčelinje proizvode povećali smo broj košnica na 15 i osnovali naše poljoprivredno gazdinstvo. Danas brojimo oko 50 košnica smeštenih na dva stacionirana pčelinjaka, a glavne paše su bagrem i livada.

Podstaknuti činjenicom da imamo na raspolaganju slobodne zemlje sa mogućnošću navodnjavanja, iste godine (2009.) krenuli smo sa probnom sadnjom kupina i malina.

Uvidevši da im tlo i klima odgovaraju, svake godine smo polako proširivali zasade jer je i interesovanje za ovu vrstu voća poraslo, pogotovo pošto je uzgoj u potpunosti prilagođen eko principima. Danas maline i kupine pokrivaju površinu od 0,4 ha. Maline su u većem delu sorte koje rađaju više puta godišnje, dok kupine donose plod jednom u godini i njihova berba traje

oko 40 dana tokom jula i avgusta. U narednih nekoliko godina nameravamo da proširimo zasade na 1ha, a ulaskom u eko nadzor od 06-2015 želimo da našim kupcima dodatno garantujemo da jedu zdravo i ekološki uzgajano voće i povrće.

Iako se stariji deo porodice (roditelji) već dugu niz godina bavi uzgajanjem povrća, usled povećane potražnje za ekološki uzgajanom hranom započeli smo proizvodnju različitih vrsta organski uzgajanog povrća na otvorenom. Najčešće kulture su krompir, luk, razno začinsko bilje, paradajz, paprika, mahunarke, lisnato povrće, tikve i drugo sezonsko povrće.

Uz pčele, voće i povrće uzgajamo i masline koje su zasađene pre nekoliko godina. Imamo približno 200 stabala maslina, od kojih su većina sorte leccino, pendolino i nešto manje istarske sorte bilica.

Situacija vezano za COVID pandemiju dovela nas je do toga da sve svoje proizvode prodajemo isključivo na kućnom pragu, specijaliziranim sajmovima autohtonih proizvoda širom Istre i putem onlajn trgovine.

Preporuka:

➡ Pogledajte video snimak na **Fejsbuk stranici RWSFF projekta** → **video "Farina"**

Giulia Antonuccio

Ja sam Giulia Antonuccio i imam organsku farmu u gradu San Martino Valle Caudina. Ime farme je Masseria della Contessa. Proizvodim povrće i retki pasulj. Zajedno sa suprugom imam uslugu dostave od vrata do vrata, a radimo i u maloj laboratoriji za preradu proizvoda koje gajimo.

Masseria della Contessa

Via Torre s.n.c. - 83018 San Martino
Valle Caudina (AV) – Italija

<https://masseriadellacontessa.com>

www.facebook.com/lamasseriadellacontessa

Masseria della Contessa je mlada kompanija koja u potpunosti reprezentuje čuveni „povratak u poljoprivredu“. Poštovanje životne sredine i prirode su smernice koje sledimo. Iz tog razloga opredelili smo se za organsku

poljoprivredu, mali obim proizvodnje i diverzifikaciju useva. Takođe odabrali smo da uzgajamo biljke korisne za tlo (mahunarke) jer daju hranljive materije i korisne za ekosistem (aromatične i lekovite biljke) jer privlače insekte oprašivače poput pčela i bumbara. Naša namera je da „učinimo svoj deo posla“ pokušavajući da zaštitimo životnu sredinu i vratimo dostojanstvo poljoprivrednoj profesiji, i tako dobijemo proizvode odličnog kvaliteta.

Naše snage su: kuća smeštena u blizini zemlje koju obrađujemo; blizina Napulja što nam omogućava gotovo svakodnevni odnos sa tržištem i našim kupcima; zemljište pogodno za uzgoj povrća i mahunarki

Naše slabosti su jednako raznolike: teritorija na kojoj boravimo nije jednostavna za život, a dobijamo malu podršku. Naša socijalna izolacija takođe nije stimulativna u ovoj oblasti. Takođe malo je interesovanje lokalnog stanovništva, klima je zimi vlažna i hladna

E-trgovina nam omogućava da lakše radimo na organizaciji i logistici naše usluge isporuke povrća od vrata do vrata. Takođe, ona olakšava nabavke našim kupcima i definitivno se broj naših kupaca povećao. Što se prodaje tiče, ona je tokom zaključavanja porasla budući da pružamo isporuke od vrata do vrata. Usporavanje smo imali vezano za dobavljače, procedure u laboratoriji za preradu, kao i u vezi nekih poziva

za podnošenje projektnih predloga u kojima smo učestvovali a koji su zaustavljeni.

Kratki primeri – reakcije žena kada pandemija ugrožava dostupnost i pristup hrani

Pandemija COVID 19, uzimajući u obzir policijski čas / zaključavanje, dovela je do mnogih problema i prepreka i najviše uticala na organizaciju proizvodnog procesa i plasman proizvoda na tržište. Žene iz ruralnih područja angažovane u poljoprivredi suočile su se sa dodatnim izazovima prilikom prodaje i marketinga svojih proizvoda. Imale su ozbiljne finansijske gubitke jer su ljudi imali poteškoća da obavljaju kupovinu. Takođe, otkazani su svi poljoprivredni sajmovi i pregovori, što je bila velika prepreka za mnoge od ovih poljoprivrednica. Među svim poteškoćama sa COVID-om i nemogućnošću direktne prodaje u prisustvu, mnogim ženama ovo je bila prilika da kreiraju marketinšku kampanju na društvenim mrežama, dodaju nove proizvode, useve ili usluge. Takođe, neke od njih su kupcima ponudile mogućnost e-trgovine, naručivanja putem Facebook-a i kućnu dostavu.

Ispod su neki primeri kako se poljoprivrednice suočavaju sa ovim problemima i pokušavaju da ih prevaziđu.

Svetlana Marjanović

Novonastalu "covid situaciju" sam doživela kao izazov. Kako se trudim da u svakom zlu otkrijem nešto dobro, tako je pandemija, paradoksalno, prilika da se vratimo sebi i prirodi od koje smo se na mnogim nivoima otuđili. Nakon suočavanja i prilagođavanja novonastaloj stvarnosti, duboke introspekcije, usledilo je pitanje šta mogu da uradim za svoje voljene, kao i za sve ljude sličnog senzibiliteta. Krenula sam u druženje sa biljkama koje imaju snažno antivirusno dejstvo, a istovremeno se o njima nigde ne piše i uopšte se ne koriste. Tako su nastali recepti u kojima koristim forziciju (biljku koja je čest stanovnik naših vrtova), plućnjak, kao i hrizantemu. Naravno, sve recepture najpre isprobam lično, a onda testiram mišljenje porodice i prijatelja, pa tek onda ih podelim preko svog YouTube kanala „Alhemija - GardenIn“.

Katsi Eleni

COVID-19 nas je najviše pogodio tokom drugog zaključavanja novembra 2020. godine, a ne marta 2020. godine. Trenutno nisam u mogućnosti da radim svake nedelje kao nekada, jer nam ograničenja dozvoljavaju rad na svake dve nedelje kako bismo izbegli gužvu na poljoprivrednim pijacama. Ova situacija dovela nas je do siromaštva.

Il Fucò e L'Operaia

Za nas je najveća promena u organizaciji radnog vremena. Imamo malog sina koji nije mogao da ide u školu, pa smo morali da se reorganizujemo. Jedan od naših primarnih kanala prodaje je direktna prodaja, budući da nema prometnih tržišta, odlučili smo se da investiramo u e-trgovinu i marketinšku kampanju na društvenim mrežama.

Nevena Popov

Kao i na sve aspekte društva, situacija sa COVID-om je delimično uticala i na naš rad. Sama činjenica da je radno vreme bilo skraćeno i da je vikendom (kada bismo inače radili) bio uveden policijski čas, u manjoj meri je uticala na prodaju. Na sreću, proizvodnja i rad u voćnjaku nisu trpeli jer zahtevaju mali broj ljudi i uključuju rad na otvorenom. Kako bismo nadoknadili skraćeno radno vreme naše prodavnice, kupcima smo ponudili opciju poručivanja putem Facebook-a i dostavu na kućnu adresu. Istovremeno, na ovaj način smo smanjili nepotrebne gužve u prodajnom objektu.

Warena Farm

U poslednjih godinu dana, zbog pandemije, povezanih uredbi i propisa koji ograničavaju putovanja, neki od naših "usvojitelja povrtnjaka" nisu uspeli da dođu do svojih bašta. Međutim, mnogi ljudi su nas kontaktirali, posebno stanovnici gradova, željni da dođu i vide naše bašte izbliza. COVID je, zapravo, osvestio ljude o važnosti zaštite životne sredine u kojoj živimo, kao i o donošenju održivih izbora hrane, koji utiču ne samo na životnu sredinu već i na naše zdravlje. Nadamo se da ćemo, kako bismo zadovoljili potrebe onih koji žive u velikim gradovima, u bliskoj budućnosti moći da aktiviramo usluge isporuke čak i na većim udaljenostima nego sada.

ST Guran 21

U ovoj stresnoj godini sa situacijom COVID, naporno smo radili na poboljšanju svoje ponude i predstavljali svoje ideje u digitalnim oblicima.

Nadamo se da će se ova situacija uskoro završiti.

Udruženje poljoprivrednica Kolubarskog okruga

Zbog nemogućnosti plasiranja robe na pijaci, okupile smo veliki broj poljoprivrednica sa teritorije Kolubarskog okruga. U prvom talasu pandemije, uz pomoć udruženja ŽUKO, otvorile smo onlajn prodavnicu „ženska pijaca“ preko koje smo mogle da prodajemo svoje domaće proizvode, sa dostavom na kućnu adresu. Dakle, upravo je pandemija bila okidač za početak onlajn prodaje na platformi www.zenskapijaca.rs, gde zainteresovani mogu kupovati sveže i zdrave proizvode direktno od poljoprivrednica.

Pogledajte više o sektoru poljoprivredne hrane i koronavirusu u Centralnoj i Istočnoj Evropi (CEE)

OPŠIRNIJE

[Food Foresight report](#)

- CEE region (Centralna i Istočna Evropa)

EUROPEAN AGRICULTURE

APPENDIX

1. Poljoprivreda u Evropi

1.1. Kratka istorija CAP (ZPP) i ciljevi

Među zajedničkim evropskim politikama, zajednička poljoprivredna politika EU (Common Agricultural Policy - CAP), partnerstvo između poljoprivrede i društva i između Evrope i njenih poljoprivrednika, postoji od 1962⁶. CAP je jedna od retkih zajedničkih politika za sve zemlje Evropske unije kojima se upravlja i finansira na evropskom nivou iz sredstava budžeta EU. Zajedničko tržište se od početka zasnivalo na četiri principa: slobodno kretanje ljudi, usluga, roba i kapitala.

Imala je četiri osnovna cilja⁷:

1. Poboljšati uslove života poljoprivrednog stanovništva i pružiti zadovoljenje poljoprivrednika intervencionim cenama. Ovo je postignuto kroz zagarantovane minimalne cene poljoprivrednih proizvoda koje je utvrdila Evropska zajednica. Cene proizvedenih proizvoda nisu mogle da padnu ispod ovih zagarantovanih cena;
2. Prevazići nemogućnost da se zadovolje potrebe za hranom jačanjem proizvodnih kapaciteta poljoprivrednih preduzeća (ograničavanje faktora proizvodnje, povećanje tehnološkog razvoja i korišćenje boljih agronomskih tehnika);
3. Stabilizovati tržišta;
4. Osigurati pristupačne cene za potrošače.

Kako su se potrebe društva menjale, tokom godina ovim ciljevima su dodati i drugi:

- pomoći u suočavanju sa klimatskim promenama i promovisati održivo upravljanje prirodnim resursima;
- očuvanje ruralnih područja i pejzaža širom EU;
- održati ruralnu ekonomiju na životu promovišući zapošljavanje u poljoprivrednom sektoru, poljoprivredno-prehrambenoj industriji i povezanim sektorima.

ZPP je tokom godina imala evoluciju koja je vodila od politike podrške proizvodima koja je zahtevala neku vrstu evropske autarhije hrane po troškovima izdašnog finansiranja do tržišno orijentisane politike.

⁶ https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_en

⁷ <http://www.terrelab.it/2016/02/pac-la-politica-agricola-comune/>

Danas, ove potrebe se susreću sa pitanjima zaštite životne sredine, socijalnim i pitanjima slobodnog tržišta, koja često osporavaju temeljne principe ZPP-a.

Više o ovoj temi možete pročitati u engleskoj verziji ovog vodiča: "Guide Access to Fresh Foods"

Pogledajte više

OPŠIRNIJE

https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/income-support_en
https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/market-measures_en
https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/rural-development_en
https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/financing-cap/cap-funds_it#eagf
https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/financing-cap/cap-funds_it#eafnd
https://ec.europa.eu/info/news/environmental-care-and-climate-change-objectives-future-cap-2019-jan-25_en
https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/future-cap/key-policy-objectives-future-cap_en
https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/future-cap_en#a-new-way-of-working

2. Žene i EU poljoprivreda

Žene su bitan faktor ruralnih područja i zajedničkih politika koje su im namenjene.

Uprkos centralnom položaju žena, može se reći da postoje brojne razlike i poteškoće u njihovom položaju u poređenju sa muškarcima.

Statističke studije pokazuju da mnogo više žena nego muškaraca napušta ruralna područja. Ovo u velikoj meri uzrokuje razlike u mogućnostima koje ruralna područja nude u pogledu pola.

Shodno tome, za rešavanje ovakvih izazova potrebne su odgovarajuće mere politika. Jednakost žena i muškaraca priznata je u konvencijama još od Rimskog sporazuma 1957. godine i Povelje o osnovnim pravima EU. Međutim, rezultati nedavnih studija i izveštaja pokazuju da je napredak nedovoljan, te i dalje postoje brojne nejednakosti između žena i muškaraca.

Kao i mnoge evropske poljoprivredne politike, i projekat RWSFF se zalaže za poboljšanje njihovog položaja kroz:

- Osnaživanje žena u ekonomiji i zatvaranje rodnih praznina u radnoj snazi, koje su ključne za postizanje ciljeva održivog razvoja

Pored ostalih pozitivnih razvojnih rezultata ekonomsko osnaživanje žena povećava produktivnost, ekonomsku diverzifikaciju i jednakost dohotka. Ekonomska jednakost žena je dobra za posao, budući da kompanije imaju velike koristi od njihovih organizacionih performansi

Ponovljeni zaključci mnogih studija ukazuju na sledeće:

- U EU mlade žene imaju manje izgleda da budu u plaćenom poslu, obrazovanju ili obuci nego mladići. Ova nejednakost ogleda se u njihovom profesionalnom i platnom statusu, tako da žene još uvek ne zarađuju jednako kao muškarci i nemaju isti pristup ili kontrolu nad proizvodnim resursima (poput obradive zemlje).
- Vreme koje žene provode na neplaćenom radu ozbiljno ograničava njihovu sposobnost da učestvuju u aktivnostima koje donose prihod. U svim regionima sveta žene troše najmanje dvostruko više vremena od muškaraca na neplaćenom kućnom poslu.
- OECD procenjuje da bi zatvaranje jaza među polovima radne snage do 2030. godine moglo doneti potencijalni prosečni dobitak od 12% u odnosu na veličinu ukupne ekonomije u zemljama OECD-a. Ako bi žene imale jednak pristup proizvodnim resursima kao i muškarci, mogle bi povećati prinose na svojim farmama za 20-30%, kao i povećati ukupne poljoprivredne proizvode.
- Generalno, žene imaju malo moći i kontrole nad odlukama koje se tiču njih i/ili njihovih resursa, bilo u njihovim domaćinstvima, zajednicama ili društvima u celini. Žene manje učestvuju u formalnoj politici od muškaraca i nedovoljno su zastupljene na većini nivoa odlučivanja.
- Finansijsko ulaganje EU u rodnu ravnopravnost, kao i postignuti rezultati, nisu sistematski mereni – imaju oblik uvođenja rodne ravnopravnosti u mnoge vrste različitih intervencija u različitim sektorima (EC, 2015).
- Iako žene u ruralnim područjima EU čine nešto ispod 50% ukupnog ruralnog stanovništva, one predstavljaju 45% ekonomski aktivnog stanovništva, a oko 40% njih radi na svojim porodičnim farmama. Štaviše, njihov značaj u ruralnoj ekonomiji je verovatno još veći, jer njihovo učešće kroz neformalnu ruralnu ekonomiju nije statistički priznato. Žene preduzetnice predstavljaju samo jednu trećinu samozaposlenih u EU, a žene poljoprivrednice predstavljaju 30% od ukupnog broja upravnika farmi u EU.

Žene imaju manje farme od muškaraca i obično više od muškaraca preuzimaju proračunatiji rizik. U polju inovacija ženske ideje se mogu prodati kao i muške, ali muški akteri ih pretežno ne prepoznaju (COPA, 2017).

Zbog ograničenih mogućnosti na lokalnim tržištima rada, žene (uglavnom visokokvalifikovane) po višoj stopi u odnosu na muškarace migriraju iz ruralnih područja. Kako bi pristupile kvalitetnijim zanimanjima preseljenje je od suštinskog značaja za žene iz ruralnih područja.

Specifičnost koja je uvek povezana sa neformalnom ulogom žena u ruralnim područjima je njihova uloga negovateljice u porodici što postaje značajna prepreka mobilnosti.

Oснаživanje žena trebalo bi stvoriti uslove za dobijanje jednakih radnih mogućnosti za žene i muškarce u pogledu slobode, ravnopravnosti, sigurnosti i dostojanstva.

Unutar zajedničkog evropskog okvira politike koji garantuje rodnu ravnopravnost, države članice moraju da identifikuju strateške prioritete u pogledu postignuća na rezultatima na tržištu rada, kao i bolje razumevanje ukupnog produktivnog rada i muškaraca i žena. Prvi korak je prepoznati da muškarci i žene možda nemaju iste mogućnosti i tretman na radnom mestu, i da se žene mogu suočiti sa različitim ograničenjima oko porodice i radnog angažmana (Hillesland et al., 2016).

Vrlo je ozbiljna činjenica da zaposlenost žena u ruralnim područjima često nema formalno priznanje, jer je gotovo trećina ukupnog broja žena u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu.

Ciljevi strategije EU za 2020. predviđaju učešće žena u zapošljavanju i ekonomskom rastu i u tom pogledu poljoprivredna i ruralna područja mogu dati značajan doprinos.

U poslednjoj deceniji u EU, poljoprivreda je bila sedmi najveći poslodavac žena, ali ovi podaci mogu biti obmanjujući jer ne pokrivaju neformalnu ruralnu ekonomiju u koju su žene i dalje uključene. Žene igraju ključnu ulogu u seoskim porodicama, zajednicama i ekonomijama, a takođe su važne i kao poljoprivrednice. Pored plaćenih poljoprivrednih poslova, žene i dalje preuzimaju glavni deo neplaćenih obaveza koje uključuju vođenje porodica i zajednica. Izvestan rad žena je podcenjen i nije u potpunosti prijavljen, jer žene imaju tendenciju da se klasifikuju i prijavljuju kao nezaposlene, posebno kada preduzimaju neplaćene poljoprivredne poslove.

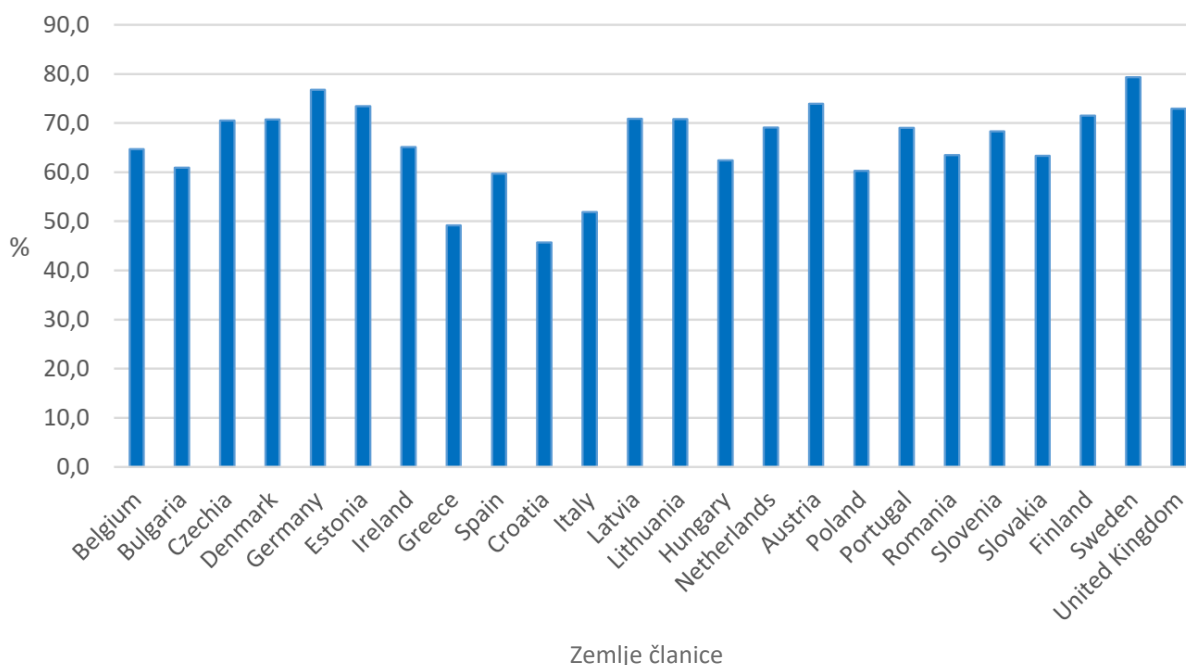
Za tri različita stepena urbanizacije gotovo da nije bilo razlike (0,5%) između stopa zaposlenosti u EU-28: u 2015. godini najniža stopa zaposlenosti zabeležena je među populacijom koja živi u ruralnim područjima (69,7%), dok su stope za gradove (70%), kao i za manje gradove i predgrađa (70,2%) bile samo neznatno veće⁸.

2017. godine u Evropskoj uniji stopa zaposlenosti za osobe između 20 i 64 godina iznosila je 72,2%, što je najviša stopa ikada postignuta u EU. I dalje, u svim državama članicama EU, stopa zaposlenosti je bila viša

⁸ <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/59433.pdf>

za muškarce nego za žene, ali se jaz u zaposlenosti na nivou EU smanjio. Generalno u Evropi stopa zaposlenosti žena je porasla od 2002. godine, a najveća povećanja su zabeležili Malta, Bugarska i Nemačka. 2017. godine najviše stope zaposlenosti žena su bile na Islandu (84,5%) i u Švedskoj (79,8%), dok su najniže zabeležene u Grčkoj (48%) i Italiji (52,5%).

Udeo žena u zaposlenosti u predominantno ruralnim regijama (raspon godina: 20-64), EU-28, 2017

Napomena: podaci za Kipar, Francusku, Lihtenštajn, Luksemburg i Maltu nisu dostupni

Izvor: Eurostat

U većini analiziranih zemalja neformalna ekonomija uključuje veći procenat žena nego muškaraca.

Neformalna ekonomija uključuje radnike koji rade u preduzećima neformalnog sektora (koja nisu zvanično registrovana) i one radnike koji rade na neformalnim poslovima (poslovi koji nemaju osnovnu socijalnu ili pravnu zaštitu i beneficije iz radnog odnosa). Žene su posebno prezastupljene u ovoj drugoj grupi, koja predstavlja većinu ranjivih radnika kod kuće.

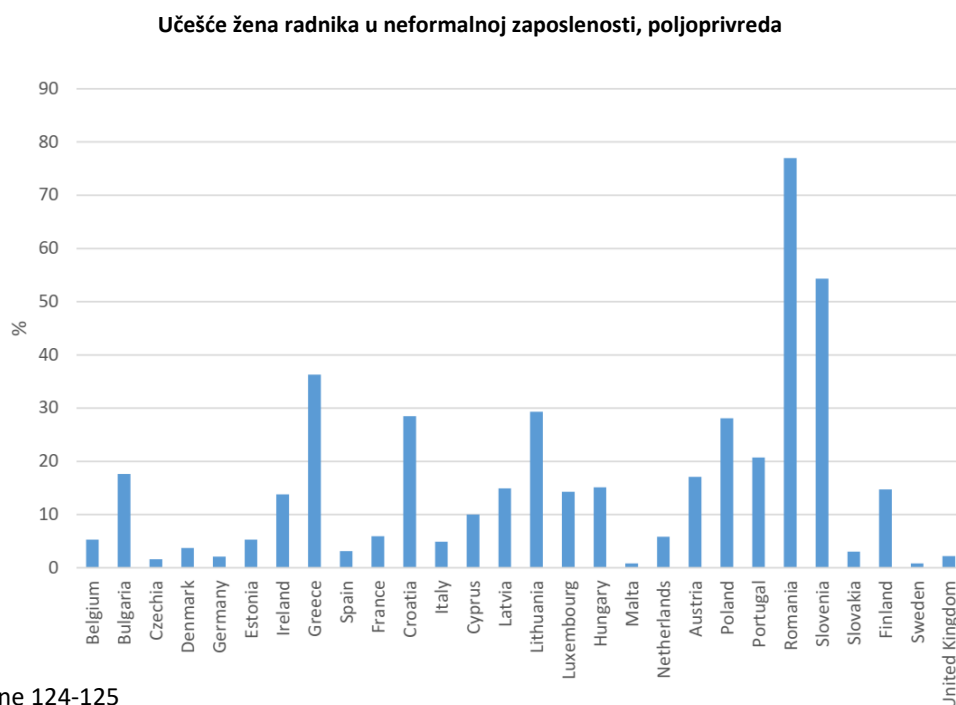
U svetlu preduzetničke prirode poljoprivrednog rada, 43% neplaćenih radnika u poljoprivredi su žene, od kojih su 26% vlasnice farmi. Prema izjavi Svetske organizacije poljoprivrednika, one možda ne potiču nužno iz poljoprivrednih porodica i mnoge se poljoprivrednom profesijom počinju baviti tek kada se venčaju za

poljoprivrednika⁹.

Razlika između muškaraca i žena u poljoprivrednom sektoru postoji već od početka, kao pristup pravnom vlasništvu nad porodičnom imovinom.

Kada imaju priznat vlasnički status, poljoprivrednice mogu da ulažu i dobijaju zajam na isti način kao i vlasnik poljoprivrednik.

Ako se posmatra učešće žena u neformalnom zapošljavanju u poljoprivredi, preovlađujućem ruralnom sektoru, veće učešće može se uočiti u nekoliko država članica EU (Rumunija sa 77%, Slovenija sa 54,3%, Grčka sa 36,3%, Litvanija i Hrvatska sa oko 30%). Najniže učešće žena radnika u neformalnom zaposlenju uočeno je u Švedskoj, Malti, Češkoj i Nemačkoj, verovatno zbog prilično niskog udela poljoprivrede u ukupnoj ekonomiji i uglavnom formalno organizovanog poljoprivrednog sektora u određenim evropskim regionima.

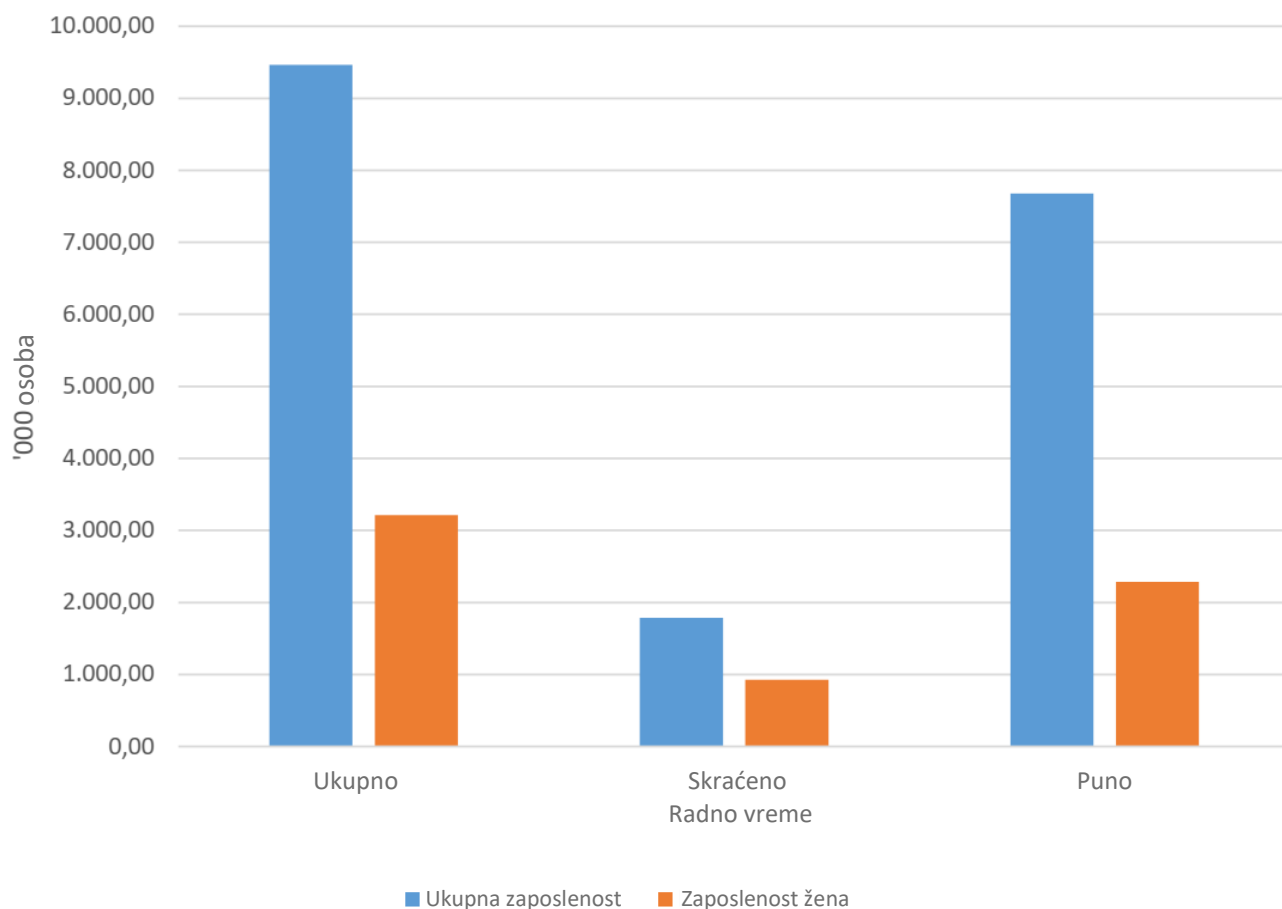
Izvor: ILO, 2018: Tabla 8.7; strane 124-125

Prema nedavnim podacima, udeo zaposlenosti žena u sektoru poljoprivrede, šumarstva i ribarstva u EU iznosi oko 34%. Međutim, postoji velika razlika između učešća žena u zaposlenju sa punim radnim vremenom (manje od 30%) u odnosu na poslove sa nepunim radnim vremenom (oko 52%).

⁹ <http://www.fao.org/gender/resources/infographics/the-female-face-of-farming/en/>

Postoji vrlo snažna povezanost između toga da je neko žena i vrste ugovora o radu koji se primenjuje: oko 80% svih poslova sa nepunim radnim vremenom u EU zauzimaju žene.

Ukupna zaposlenost i zaposlenost žena u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu prema random vremenu, EU-28, 2018

Izvor: Eurostat

Prisutne su dve različite perspektive uloge ženskog rada sa skraćenim radnim vremenom: jedna na to gleda pozitivno, dok druga naprotiv na to gleda na negativan način.

Jedna perspektiva je da se na to gleda kao na efikasno rešenje koje omogućava ženama koje rade sa decom da bolje usklade često kontradiktorne zahteve u svojoj karijeri i porodičnim obavezama.

Dve radikalno negativne vizije rada žena sa nepunim radnim vremenom na tržištu rada:

- U prvom slučaju, argument za zaposlenje žena sa nepunim radnim vremenom dovodi u pitanje legitimitet ženskog zaposlenja i poziva na delimičan povratak žena u njihovu ulogu domaćice. Ova

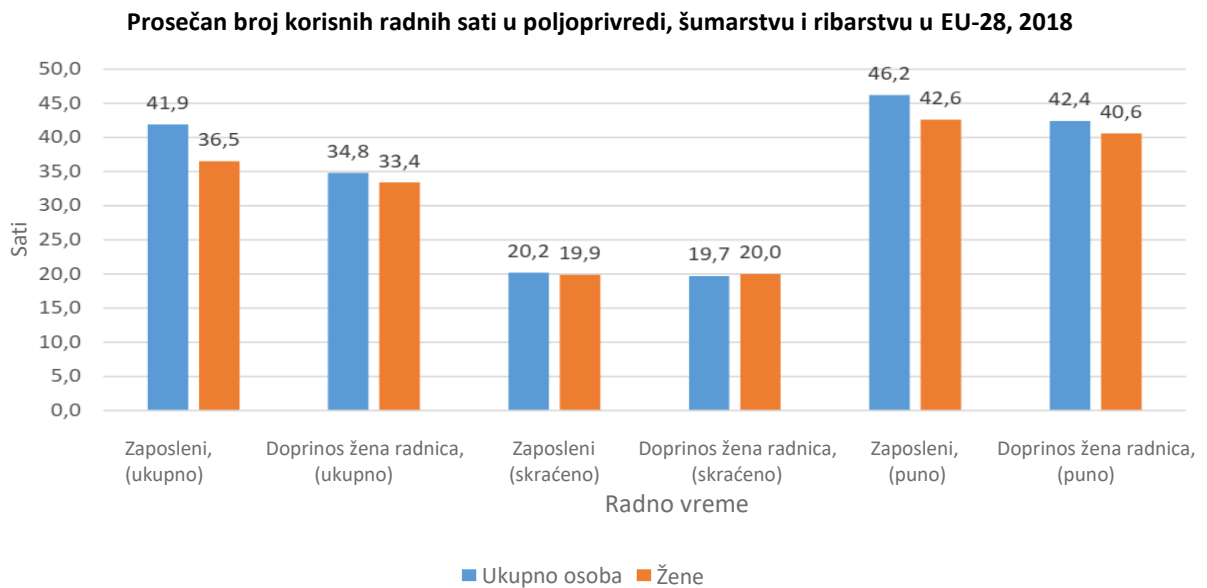
pozicija pretpostavlja postojanje supružnika koji radi, a rad sa skraćenim radnim vremenom stavlja u tradicionalnu rodnu poddelu plaćenog i kućnog rada (što ne mora nužno ukazivati na želju da se „žene vrate tamo gde im je mesto“).

- S druge strane, rad sa skraćenim radnim vremenom nudi efikasno sredstvo koje ženama omogućava da izbegnu prekid karijere nakon rađanja dece i time prevaziđu poteškoće sa kojima se susreću mnoge žene koje se vraćaju u radnu snagu.

Generalno, u ruralnim područjima žene su češće zaposlene na skraćenim i privremenim poslovima nego u urbanim sredinama.

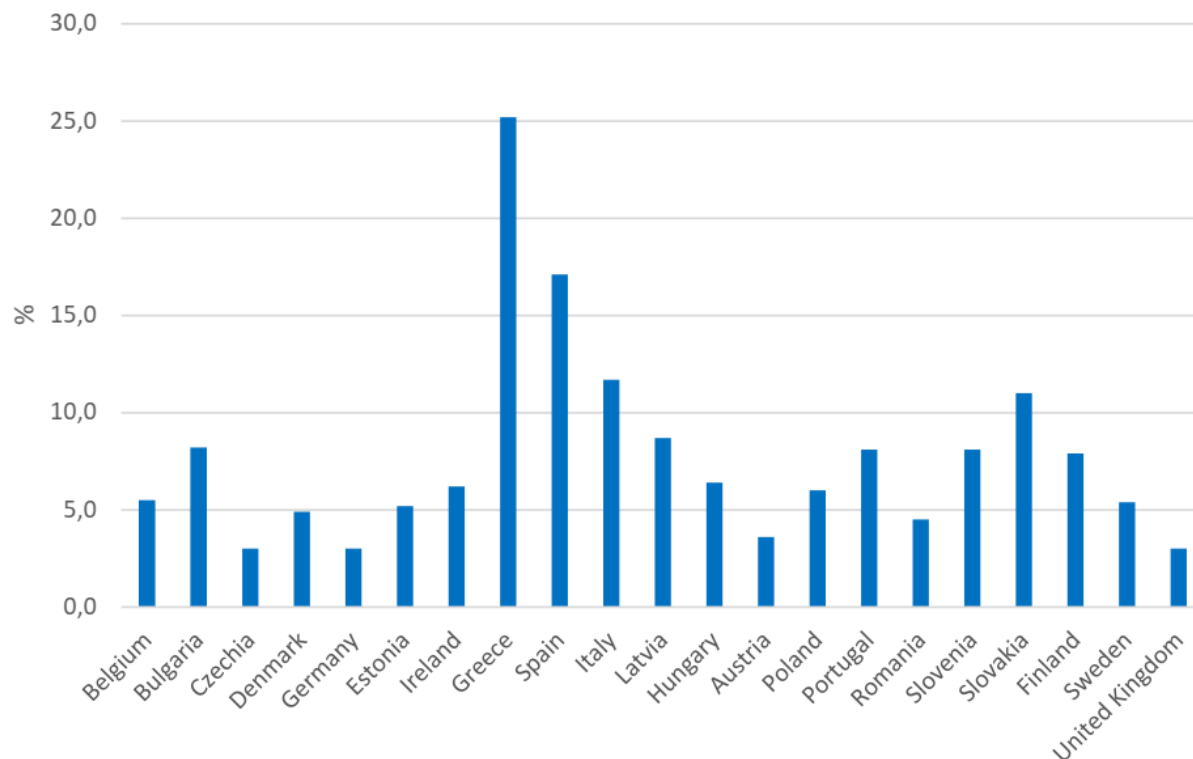
Žene su češće u lošije plaćenim ulogama i imaju veći rizik da žive u siromaštvu ili socijalnoj isključenosti od muškaraca.

U ruralnim oblastima EU udeo žena u samozapošljavanju je oko 38%, nešto veći nego u ukupnim oblastima. Najveći broj samozaposlenih u ruralnim područjima je u Francuskoj, Nemačkoj i Italiji.

Izvor: Eurostat

Stope nezaposlenosti u EU-28 u ruralnim oblastima takođe opadaju od 2013. godine, dostigavši 7,9% u 2018. Istorijski gledano, nezaposlenost više pogađa žene nego muškarce. 2000. godine stopa nezaposlenosti žena u EU-28 bila je oko 10%, dok je stopa nezaposlenosti muškaraca bila ispod 8%.

Udeo nezaposlenih žena u predominantno ruralnim regijama (raspon godina: 20-64), EU-28, 2017

Napomena: podaci za Hrvatsku, Kipar, Francusku, Lihtenštajn, Litvaniju, Luksemburg, Maltu i Holandiju nisu dostupni

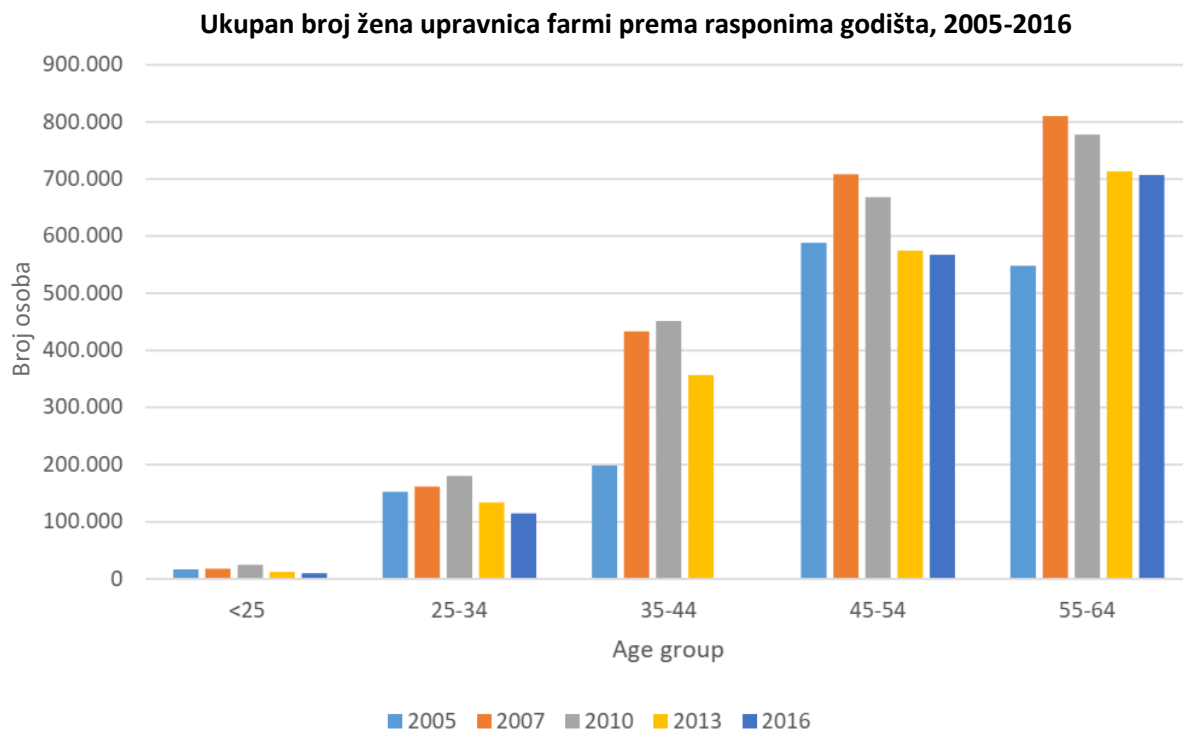
Izvor: Eurostat

Poljoprivreda i prehrambena industrija i usluge pružaju preko 44 miliona radnih mesta u EU, uključujući redovan rad za 20 miliona ljudi u samom poljoprivrednom sektoru.

Sa rodne tačke gledišta, postoje značajne razlike između žena i muškaraca u poljoprivrednom sektoru. Poljoprivreda je i dalje pretežno seoska profesija i muška oblast. Žene poljoprivrednice imaju znatno manji pristup zemljištu i drugoj proizvodnoj imovini, kontroli nad njima i vlasništvu nad njima, u poređenju sa svojim muškim kolegama. Međutim, broj farmi koje vode žene neprekidno raste.

Dok u proseku 30% farmi širom EU vode žene, one obično imaju manje farme: u proseku 5,84 ha u poređenju sa 12,88 ha koje poseduju muški vlasnici farmi.

Ženske ideje za inovacije mogu se prodati kao i muške, ali ih pretežno muški akteri ne prepoznaju i teži im je pristup kreditima (EC, 2017; COPA, 2017).

Napomena: podaci za raspon godišta 35-44 u 2016. nisu dostupni.

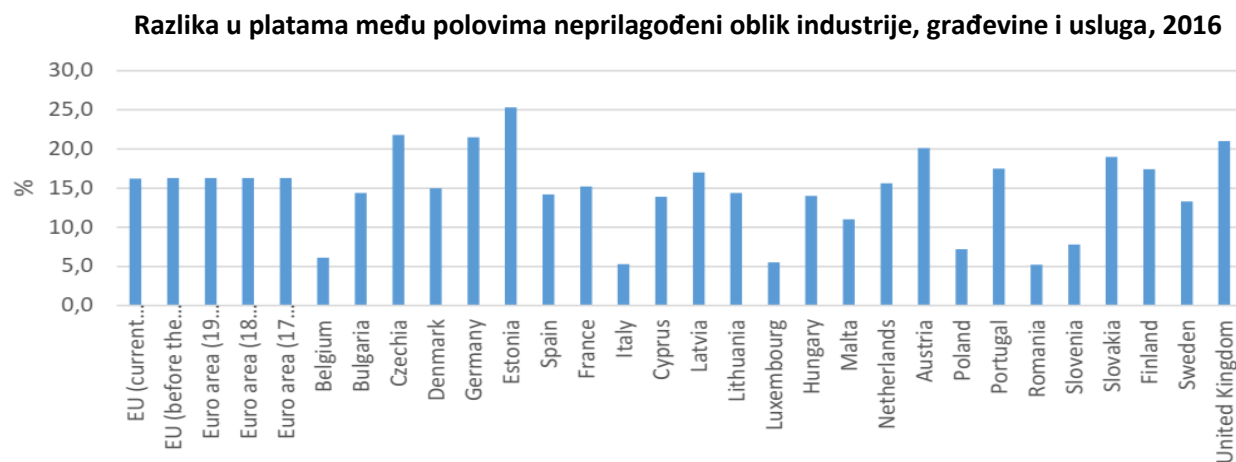
Izvor: Eurostat

Analiza rodni praznina u domenu novca pokazuje da su žene, sa nekim izuzecima, u nepovoljnijem položaju u poređenju sa muškarcima.

Širom EU žene zarađuju manje od muškaraca, imaju niži raspoloživi dohodak, a napredak u smanjenju rodnog jaza kreće se izuzetno sporo.

Za ekonomiju u celini, bruto satnice žena u 2016. bile su u proseku 16,2% ispod zarada muškaraca u Evropskoj uniji (EU-28) i 16,3% u evrozoni (EA-19).

U svim državama članicama razlika u platama među polovima varirala je za 20 procentnih poena, krećući se od 5,2% u Rumuniji do 25,3% u Estoniji.

Napomena: podaci za Hrvatsku, Grčku i Irsku nisu dostupni.

Izvor: Eurostat

Jaz između ženskih i muških penzija u EU više nego dvostruko je veći u odnosu na zarade. U poređenju sa rodnom razlikom u platama od 16%, razlika u penzijama u EU iznosila je 40% (mereno godišnjom primljenom penzijom i na osnovu podataka Eurostata).

Kroz Rezoluciju o napretku u jednakosti žena i muškaraca u Evropskoj uniji u 2013. godini (2014/221 (INI)), 2015. godine Evropski parlament je potvrdio nedostatak ovog napretka. Politika ruralnog razvoja EU 2014-2020 (Uredba (EU) br. 1305/2013¹⁰) cilja širi ruralni ekonomski razvoj i izlazi izvan okvira poljoprivrede i šumarstva. Uključivanje prioriteta „promovisanje socijalne inkluzije, smanjenje siromaštva i ekonomski razvoj u ruralnim područjima“, kao jedan od šest prioriteta EU za ruralni razvoj, igra važnu ulogu u stvaranju šire raznolikosti kvalitetnijih radnih mesta i u ukupnom poboljšanju lokalnog razvoja. Politika ruralnog razvoja 2014-2020 teži postizanju uravnoteženog teritorijalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući stvaranje i održavanje radnih mesta¹¹.

Rural Development Policy 2014-2020 is to achieve a balanced territorial development in rural areas, including creating and maintaining jobs.

Glavna pitanja koja se odnose na rodnu ravnopravnost i ulogu žena u ruralnim područjima su sledeća¹²:

- Starenje i maskulinizacija poljoprivrede i ruralnih područja
- Nevidljivost ženskog rada u poljoprivredi
- Nedovoljna zastupljenost žena u vlasništvu farmi i donošenju poljoprivrednih odluka

¹⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013R1305>

¹¹ http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0099_EN.html

¹² https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/soc_background_final_en.pdf

Istraživanje karakteristika ženskog rada u ruralnim aktivnostima i njihove uloge u ruralnim sredinama potvrđuje da u polju rada postoje brojne mogućnosti za rodnu ravnopravnost, jer:

- Žene mogu biti na čelu inovacija i diverzifikacije u ruralnim oblastima razvojem novih aktivnosti, proizvoda i usluga
- Žene često imaju dodatnu prednost svesti i znanja o lokalnim potrebama, kao i specifičnih međuljudskih i komunikacijskih veština

Tokom poslednjih godina dodatni faktor u uzrokovanju rodni razlika proizašao je iz migracionih kretanja ka i unutar EU: tražioci azila, izbeglice i državljani EU. To je za sobom povuklo stvaranje novih oblika ranjivosti i eksploatacije u poljoprivrednom sektoru. Zahtevi smanjenja ukupnih proizvodnih troškova i povećanja profitne marže rezultiraju opštim sažimanjem prava radnika (Evropski parlament, 2018)

EU još uvek nedovoljno sprovodi svoje rodne politike, a rodna ravnopravnost često je više retorička referenca nego sastavni deo (nacionalnih) programa. Rodna pitanja treba integrisati u ruralne politike na različitim nivoima, a postoji potreba za intenziviranjem istraživanja o strukturama i procesima ruralnog upravljanja iz perspektive rodne ravnopravnosti.

Integracija rodne simetrije u ruralnim oblastima je obaveza u dizajniranju i sprovođenju strategija, programa i projekata ruralnog razvoja.

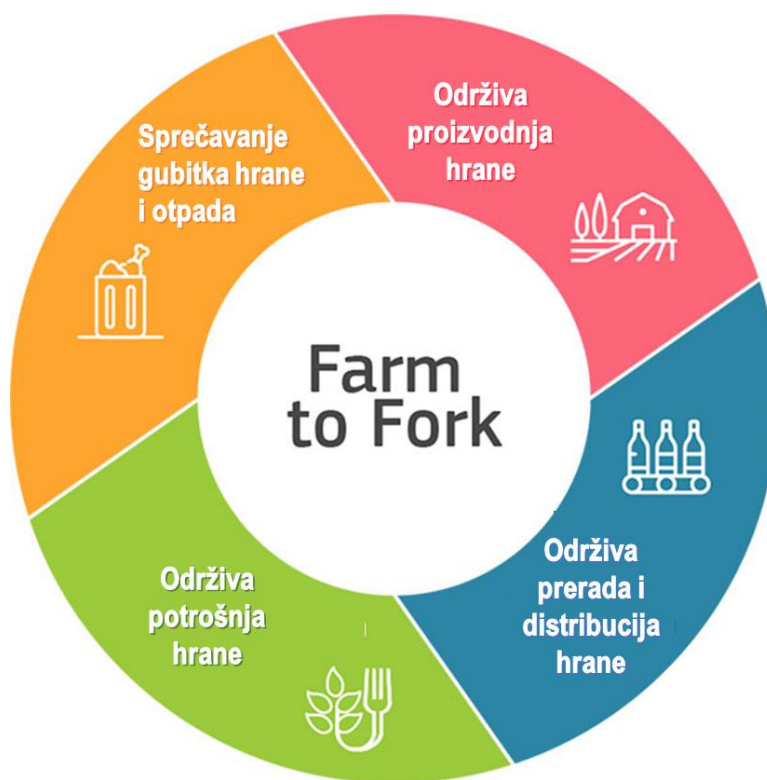
3. Strategija od farme do viljuške (Farm to Fork Strategy)

– za pošten, zdrav i ekološki prihvatljiv sistem hrane

Strategija “od farme do viljuške”¹³ (ili, što bi kod nas rekli, od polja do stola) je u srcu „Evropskog zelenog sporazuma“ (European Green Deal¹⁴) čiji je cilj da prehrambeni sistemi postanu pošteni, zdravi i ekološki prihvatljivi.

Strategija F2F ima za cilj da ubrza EU tranziciju ka održivom prehrambenom sistemu koji bi trebalo da:

- ima neutralan ili pozitivan uticaj na životnu sredinu
- pomogne u ublažavanju klimatskih promena i prilagođavanju njihovim uticajima
- smanji gubitak biodiverziteta
- obezbedi sigurnost hrane, ishranu i javno zdravlje, vodeći računa da svi imaju pristup sigurnoj, hranljivoj i održivoj hrani u dovoljnim količinama
- sačuva pristupačnost hrane istovremeno generišući pravedniji ekonomski povrat, podstičući konkurentnost sektora snabdevanja u EU i promovišući poštenu trgovinu

Izvor: https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/food_farm2fork_ring.jpg

¹³ https://ec.europa.eu/food/farm2fork_en

¹⁴ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

Ova strategija se zasniva na četiri stuba:

Održiva proizvodnja hrane: Strategija postavlja ciljeve da se značajno smanji upotreba i rizik od hemijskih pesticida, upotreba đubriva i prodaja antimikrobnih sredstava, kao i da se poveća poljoprivredno zemljište pod organskom poljoprivredom. Takođe će težiti poboljšanju dobrobiti životinja, zaštiti zdravlja biljaka i promovisanju usvajanja novih zelenih poslovnih modela, kružne ekonomije zasnovane na biološkim osnovama i prelasku na održivu proizvodnju ribe i morskih plodova.

Održiva prerada hrane, veleprodaja, maloprodaja, ugostiteljstvo i usluge povezane sa prehranom:

Strategija od farme do viljuške će mobilizovati prehrambenu industriju da poveća dostupnost i pristupačnost zdravih, održivih opcija hrane. Cilj je smanjiti ukupni ekološki otisak prehrambenog sistema i olakšati usvajanje zdrave prehrane. Evropska komisija će preduzeti mere za proširenje i promociju održivih proizvodnih metoda i kružnih poslovnih modela u preradi hrane i maloprodaji, uključujući naročito za mala i srednja preduzeća (MSP).

Održiva potrošnja hrane: Strategija F2F ima za cilj da poboljša dostupnost i cenu održive hrane i da promoviše usvajanje zdrave i održive ishrane od strane potrošača. Ključni elementi uključuju poboljšanje informisanosti potrošača, jačanje održive nabavke hrane i podsticanje usvajanja fiskalnih mera koje podržavaju održivu potrošnju hrane. To će podstaći upotrebu nutritivnih vrednosti na etiketama, označavanje porekla, te podršku organskim i etičkim proizvodima.

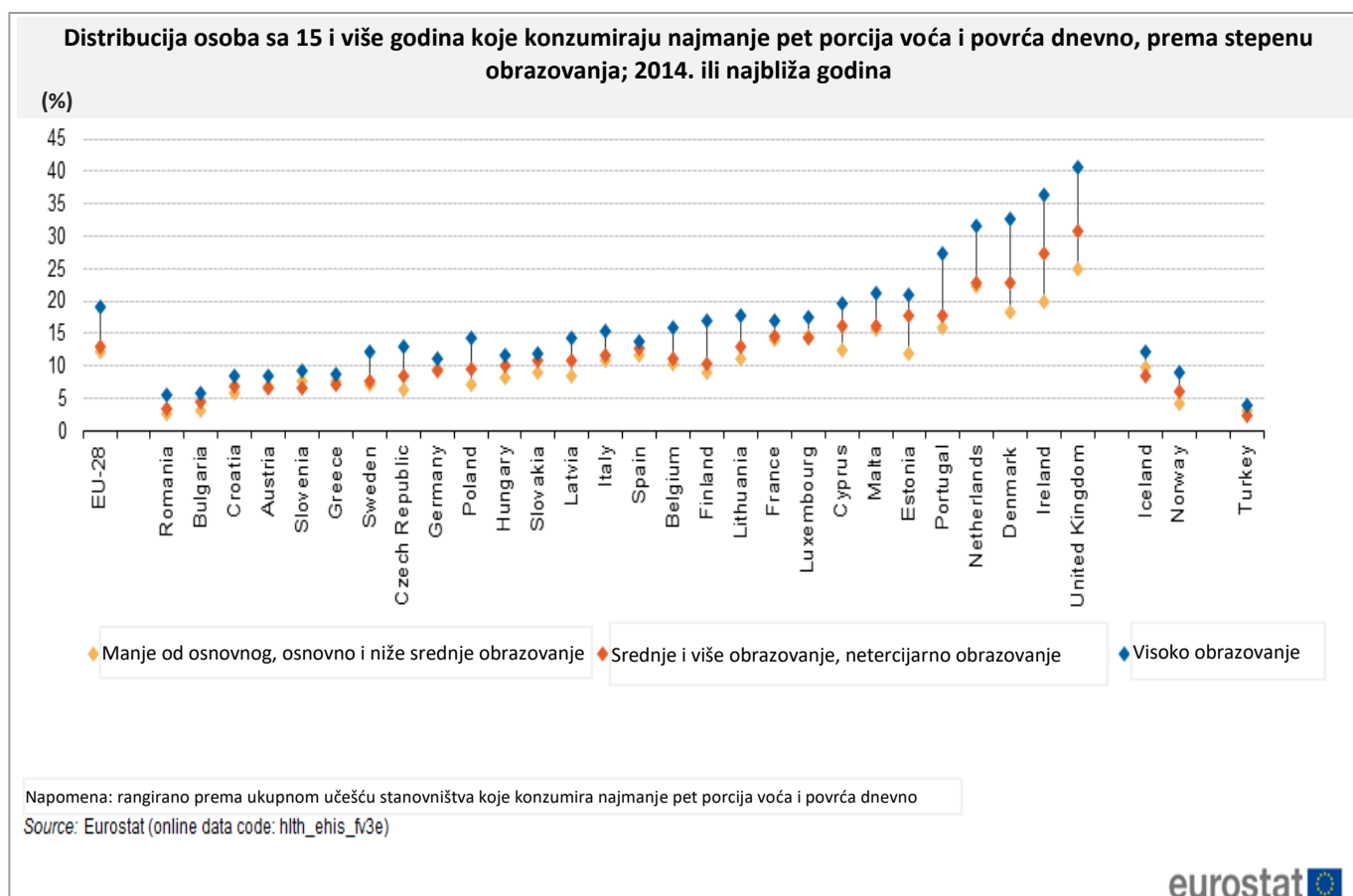
Sprečavanje gubitka hrane i otpada: Smanjenje rasipanja hrane ima ogroman potencijal za smanjenje resursa koje koristimo za proizvodnju hrane koju jedemo. Borba sa otpadom od hrane **trostruka je pobjeda:** ona štedi hranu za ljudsku ishranu; donosi uštedu za primarne proizvođače, kompanije i potrošače; i smanjuje uticaj proizvodnje i potrošnje hrane na životnu sredinu i klimu.

4. Trendovi sveže hrane u EU

O ovom pitanju nema mnogo javnih podataka. Podaci ovde uneti potiču iz publikacije Eurostata: Statistika potrošnje voća i povrća ([Fruit and vegetables consumption statistics](#) iz marta 2018. godine.

U 2014. godini 65,7% stanovništva EU-28 starosti 15 i više godina prijavilo je da svakodnevno jede najmanje jednu porciju voća i povrća. Ovaj procenat je varirao od manje od 50% u Bugarskoj i Rumuniji do više od 75% u Italiji, Velikoj Britaniji, Portugalu i Belgiji.

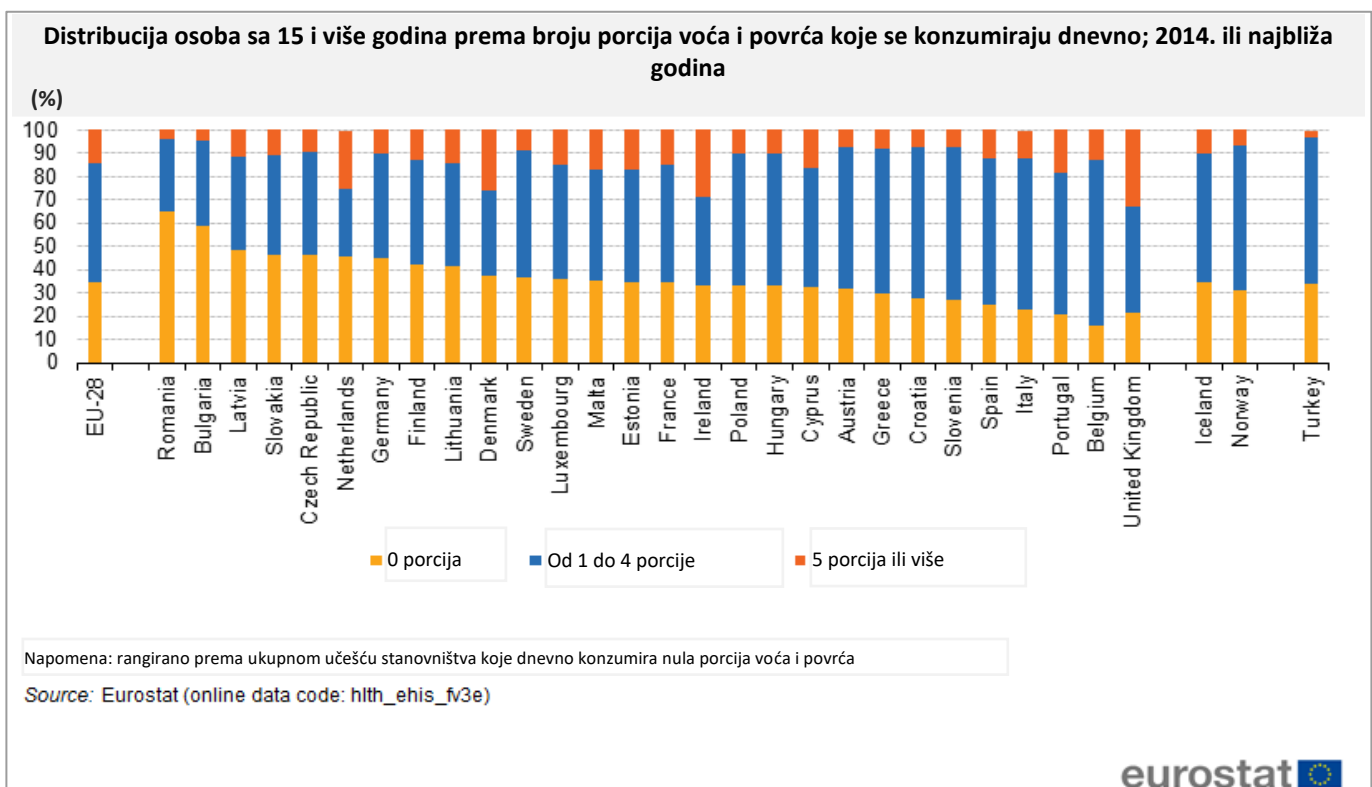
U proseku, više od polovine stanovništva u EU-28 prijavilo je da konzumira od jedne do četiri porcije voća i povrća dnevno, dok je otprilike svaka sedma osoba prijavila dnevnu potrošnju najmanje pet voća i povrća.

Širom EU-28 dnevna potrošnja voća i povrća se uveliko razlikovala; jedna četvrtina stanovništva ili više u Holandiji, Danskoj, Irskoj i Velikoj Britaniji konzumirala je najmanje pet porcija voća i povrća dnevno, u poređenju sa manje od 8% stanovništva u Grčkoj, Sloveniji, Austriji, Hrvatskoj, Bugarskoj i Rumuniji.

Suprotno tome, više od polovine stanovništva u Bugarskoj i Rumuniji (58,6%, odnosno 65,1%) izjavilo je da voće i povrće nisu uključeni u njihovu svakodnevnu ishranu.

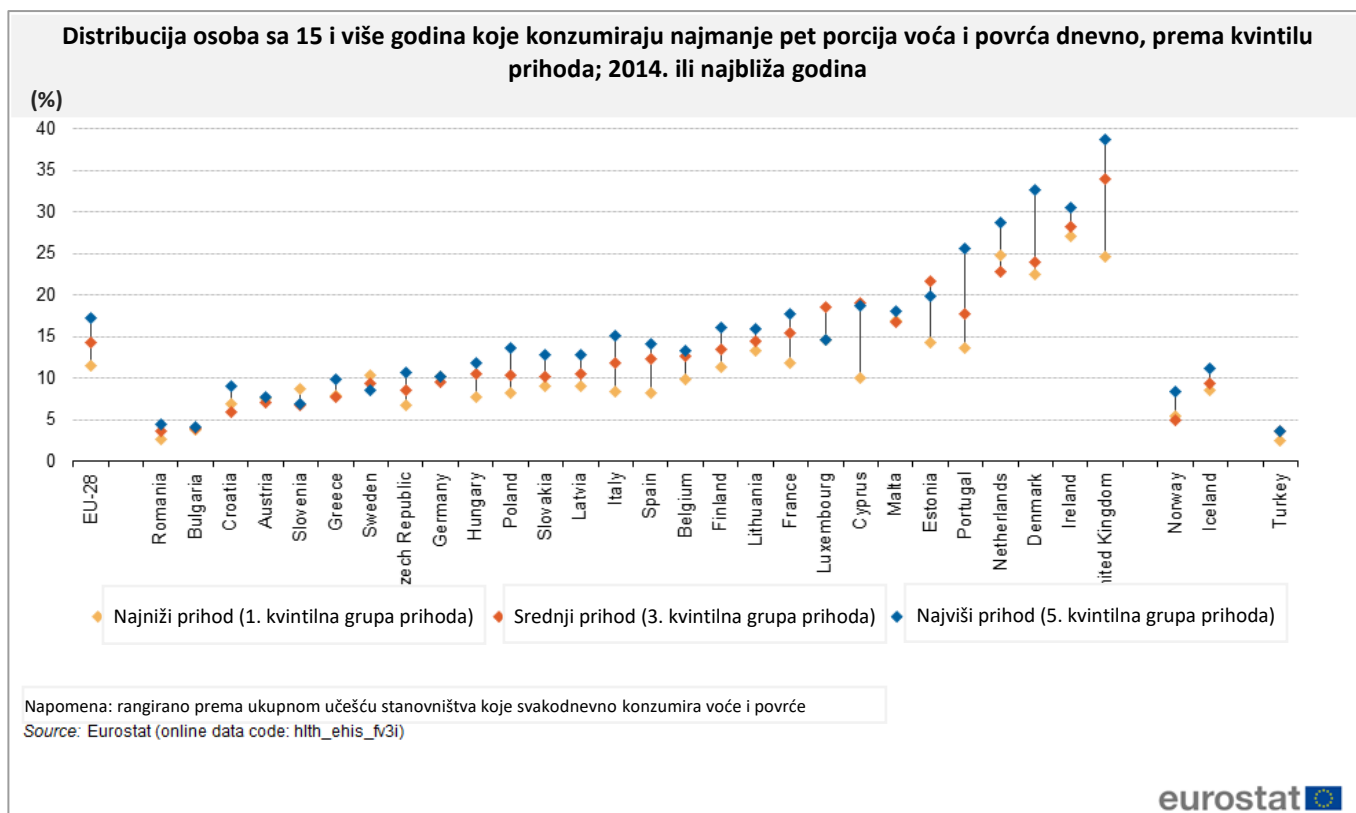
Osobe sa tercijarnim obrazovanjem najverovatnije su svakodnevno jele najmanje pet porcija voća i povrća: u 2014. godini 19,0% stanovništva EU-28 sa visokim nivoom obrazovanja prijavilo je da jede najmanje pet porcija voća i povrća dnevno, slede oni sa višim srednjim i višim srednjim netercijarnim obrazovanjem (12,9%) i oni koji imaju najviše završeno niže srednje obrazovanje (12,1%).

Ovaj opšti obrazac povećanja potrošnje voća i povrća sa sve većim obrazovanjem primećen je u svim državama članicama EU, sa izuzetkom Austrije, Slovenije, Grčke, Nemačke, Luksemburga, kao i Islanda, gde je udeo osoba sa višim srednjim ili višim srednjim netercijarnim obrazovanjem bio niži od onog za osobe sa niskim nivoom obrazovanja.

U odnosu na potrošnju voća i povrća i njegov odnos prema nivou prihoda, primećuje se da se u proseku učestalost dnevnog unosa od najmanje pet porcija voća i povrća povećavala sa povećanjem prihoda. U 2014. godini 11,6% stanovništva EU-28 u prvoj kvartilnoj grupi prihoda (20% populacije sa najnižim dohotkom) prijavilo je potrošnju od najmanje pet porcija voća i povrća kao deo dnevne ishrane, u

poređenju sa 14,3% u trećoj kvartilnoj grupi prihoda i 17,3% u petoj kvartilnoj grupi prihoda (20% populacije sa najvećim prihodom).

LITERATURA

(Reference navedene u nastavku dostupne su na Intrnetu: pristupljeno 15. decembra 2020)

- Aguglia, L.; De Santis, F.; Salvioni, C. Direct Selling: a Marketing Strategy to Shorten Distances between Production and Consumption (Italy) za prezentaciju na 113. EAAE seminaru "A resilient European food industry and food chain in a challenging world", Grička, Septembar 2009 <https://core.ac.uk/download/pdf/6689737.pdf>
- Aller, P. Realizing justice in local food systems. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society* 3(2):295–308, Jul 2010 <https://doi.org/10.1093/cjres/rsq015> [Google Scholar]
- Arabska, E. Farmers' Markets as a Business Model Encouraging Sustainable Production and Consumption. *Vsegrad Journal on Bioeconomy and Sustainable Development* 7(1):2-6, Maj 2018, 10.2478/vjbsd-2018-0001 [Google Scholar] https://www.researchgate.net/publication/326546076_Farmers'_Markets_as_a_Business_Model_Encouraging_Sustainable_Production_and_Consumption
- Augere-Granier, M.L. Short Food Supply Chains and Local Food Systems in the EU. European Parliamentary Research Service (EPRS), Brisel, Belgija, Septembar 2016 [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI\(2016\)586650](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI(2016)586650) [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/586650/EPRS_BRI\(2016\)586650_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/586650/EPRS_BRI(2016)586650_EN.pdf)
- Barbère, C. Farmers target growth through direct sales and short supply chains. EURACTIV.fr; Februar 2017 <https://www.euractiv.com/section/agriculture-food/news/farmers-target-growth-through-direct-sales-and-short-supply-chains/>
- Bazzani, C.; Canavari, M. Is local a matter of food miles or food traditions? *Italian Journal of Food Science* 29(3):505-517, Jul 2017; 10.14674/IJFS-733 [Google Scholar] [CrossRef] https://www.researchgate.net/publication/318636281_Is_local_a_matter_of_food_miles_or_food_traditions
- Bazzani, C.; Canavari, M. Alternative Agri-Food Networks and Short Food Supply Chains: A review of the literature. *Economia agro-alimentare / Food Economy* 15:11-34, October 2013; DOI: 10.3280/ECAG2013-002002 [Google Scholar] [CrossRef] https://www.researchgate.net/publication/265330829_Alternative_Agri-Food_Networks_and_Short_Food_Supply_Chains_A_review_of_the_literature
- Belletti, G.; Marescotti, A. (under the guidance of Russo, F.) - Short food supply chains for promoting local food on local markets, United Nations Industrial Development Organization (UNIDO); Department of Trade, Investment and Innovation (TI); Vienna International Centre, Beč, Austrija (2020) <https://suster.org/wp-content/uploads/2020/06/SHORT-FOOD-SUPPLY-CHAINS.pdf>
- Beguín, E.; Lesur-Dumoulin, C.; Millet-Amrani, S.; Canard, A.; Coudray, M. RMT Alimentation locale. Des Circuits Courts aux Chaînes Alimentaires Courtes de Proximité: Quels Impacts? Quels Enjeux? October 2016 https://ce4f57c-46ac-4284-835a-403f1a576024.filesusr.com/ugd/8f2784_d1f27938f0ac4ee6a01fd23ea6a7eb61.pdf
- Bellec-Gauche, A.; Chiffolleau, Y.; Maffezzoli, C. Glamur Project Multidimensional Comparison of Local and Global Fresh Tomato Supply Chains; INRA: Montpellier, Francuska, 2015 [Google Scholar] <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-02149832/file/glamur-wp3-france-tomato-3-cases.pdf>
- Benedek, Z.; Fert, I.; Szente V. The Multiplier Effects of Food Relocalization: A Systematic Review. *Sustainability* 12(9):3524, April 2020 <https://doi.org/10.3390/su12093524>
- Beris, D. Food: Location, location, location. *Annual Review of Anthropology* 48(1):61-75, 2019 [Google Scholar] <https://doi.org/10.1146/annurev-anthro-102317-050249>
- Bimbo, F.; Bonanno, A.; Viscecchia, R.; Nardone, G. The hidden benefits of short food supply chains: Farmers' markets density and body mass index in Italy. *International Food and Agribusiness Management Review* 18(1):1–16, Februar 2015, DOI: 10.22004/aga.econ.197756 [Google Scholar] <https://ageconsearch.umn.edu/record/197756>
- Blay-Palmer, A. Food Fears: From Industrial to Sustainable Food Systems; Ashgate Publishing, Ltd. Farnham, UK, 2008 [Google Scholar] https://books.google.rs/books?hl=sr&il=&id=WCp6Yt2BHowC&oi=fnd&pg=PP1&ots=zr2tndpIE&sig=5f7qLrV54w5s1buMm6Mvelq&redir_esc=#v=onepage&q&f=false
- Borsellino, V.; Kalji, S.A.; Schimmenti, E. COVID-19 Drives Consumer Behaviour and Agro-Food Markets towards Healthier and More Sustainable Patterns. *Sustainability* 8366, October 2020 <https://doi.org/10.3390/su12208366>
- <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/20/8366>
- Bos, E.; Owen, L. Virtual reconnection: The online spaces of alternative food networks in England. *Journal of Rural Studies* 45:1-14, Jun 2016 [Google Scholar] [CrossRef] [Green Version] <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2016.02.016>
- Bruch, M.; Ernst, M. A Farmer's Guide to Marketing through Community Supported Agriculture (CSAs). University of Tennessee. Institute of Agriculture, December 2010 <https://extension.tennessee.edu/publications/documents/pb1797.pdf>
- Brunori, G.; Galli, F.; Barjolle, D.; Van Broekhuizen, R.; Colombo, L.; Giampietro, M.; Kirwan, J.; Lang, T.; Mathijs, E.; Moya, D.; De Roest, K.; Rougoor, C.; Schwarz, J.; Schmitt, E.; Smith, J.; Stojanovic, Z.; Tsenkoff, T.; Touzard, J.-M. Are Local Food Chains More Sustainable than Global Food Chains? Considerations for Assessment. *Sustainability* 449, Maj 2016 <https://doi.org/10.3390/su8050449>
- Brunori, G. Local food and alternative food networks: A communication perspective. *Anthropology of food; From local food to localised food*, March 2007 <http://aof.revues.org/index430.html> (<https://doi.org/10.4000/aof/430>)
- Cairns, A.; Lopez, P.; Meyer, A.Z.F.; Proile, A. FReSH insight report – Consumption behavior and trends: Understanding the shift required towards healthy, sustainable and enjoyable diets; World Business Council for Sustainable Development (WBCSD), April 2018 https://docs.wbcsd.org/2018/07/FReSH_Consumption_Report.pdf
- Canfora, I. Is the short food supply chain an efficient solution for sustainability in food market? *Agriculture and Agricultural Science Procedia* 8:402-407, 2016 [Google Scholar] [CrossRef] <https://doi.org/10.1016/j.aaspro.2016.02.036>
- Cesaro, L.; Dries, L.; Ihle, R.; Maronigiu, S.; Peering, J.; Poetschki, K.; Schioppa, A. Impact of Farmer's Engagement in Food Quality Schemes and Short Food Supply Chains on Farm Performance; Evropska unija: Luksemburg, 2020 <https://www.strength2food.eu/wp-content/uploads/2020/02/D4.2-Impact-of-farmers-engagement-in-FQS-and-SFSC-on-farm-performance.pdf>
- Chable, V.; Ducottet, C.; Kuteilmach, M.; Filipon, E.; de Santis, G.; Rodriguez, I. (eds.) CERERE Book of Case Studies - Agrobiodiversity: Success stories in Europe; CERERE Project, Septembar 2019 http://cerere2020.eu/wp-content/uploads/2019/11/ENGLISH_finalBOOK_low.pdf
- Chiffolleau, Y.; Dourian, T. Sustainable Food Supply Chains: Is Shortening the Answer? A Literature Review for a Research and Innovation Agenda. *Sustainability* 12, 9831, November 2020, <https://doi.org/10.3390/su12239831>
- Chiffolleau, Y.; Millet-Amrani, S.; Rossi, A.; Rivera-Ferré, M.G.; Lopez Merino, P. The participatory construction of new economic models in short food supply chains. *Journal of Rural Studies* 68:182–190, Maj 2019 [Google Scholar] [CrossRef] <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.01.019>
- Chiffolleau, Y.; Loconto, A.M. Social innovation in agriculture and food: Old Wine in New Bottles?. *International Journal of the Sociology of Agriculture and Food* 24(3):306-317, Decembar 2018, <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-01966251>
- Chiffolleau, Y. From politics to cooperation: The dynamics of embeddedness in alternative food supply chains. *Sociologia Ruralis* 49(3):218–235, Jul 2009 [Google Scholar] [CrossRef]
- Gani, A., Vörös, L. M., & Fiume Fagioli, F. The Role of Local Food Chain in the Sustainable Management and Promotion of Territories. A Comparison Case Study of Umbria Region in Italy and the Sub-Region of Pest County in Hungary. *Italian Review of Agricultural Economics* 71(1):546-559, (2016) <https://doi.org/10.13128/REA-18671>
- Goj, G.; Hernández, P.O.; Pinzauti, I. Fresh, healthy, and sustainable food: Best practices in European healthcare; *Health Care Without Harm (HCWH)*, Decembar 2016 https://noharm-europe.org/sites/default/files/documents-files/4680/HCWHEurope_Food_Report_Dec2016.pdf
- Cinnamon J. The History of the Farm to Table Movement, Jun 2018 <https://upserve.com/restaurant-insider/history-farm-table-movement/>
- Cleveland, D.A.; Camuth, A.; Mazaroli, D.N. Operationalizing local food: Goals, actions, and indicators for alternative food systems. *Agriculture and Human Values* 32:281-297, Jun 2015 [Google Scholar] [CrossRef] <https://doi.org/10.1007/s10460-014-9556-9>
- Community Supported Agriculture: An Introduction. *Biodynamic Association*. <https://www.biodynamics.com/content/community-supported-agriculture-introduction-csa>
- Committee of the Regions Opinion of the Committee of the Regions on 'Local food systems' (outlook opinion 2011/C.104/01), Brussels, Januar 2011 <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C.2011:104:0001:0006:EN:PDF>
- De Fazio, M. Agriculture and sustainability of the welfare: The role of the short supply chain. *Agriculture and Agricultural Science Procedia* 8:461-466, 2016 [Google Scholar] [CrossRef] <https://doi.org/10.1016/j.aaspro.2016.02.044>
- Drejerska, N.; Golebiewski, J.; Fiore, M. Social media for interactions with customers within the short food supply chain: The case of the SKIN project. *Studies in Agricultural Economics* 121(2):94–101, August 2019, DOI: 10.22004/aga.econ.292235 [Google Scholar] [CrossRef] <http://ageconsearch.umn.edu/record/292235>
- Dubuisson-Quellier, S.; Lamine, C. Consumer involvement in fair trade and local food system: Delegation and empowerment regimes. *Geobournal* 73: 55-65, Jul 2008 [Google Scholar] <https://doi.org/10.1007/s10708-008-9178-0>
- Dunne, J.; Chambers, K.; Giombolini, K.; Schlegel, S. What does 'local' mean in the grocery store? Multiplicity in food retailers' perspectives on sourcing and marketing local foods. *Renewable Agriculture and Food Systems* 26(1):46-59 (Cambridge University Press), 2011, Doi: 10.1017/S1742170510000402 <https://www.jstor.org/stable/44490566?seq=1>
- DuPuis, E.M.; Goodman, D. Should we go "home" to eat? Toward a reflexive politics of localism. *Journal of Rural Studies* 21(3):359-371, Jul 2005 [Google Scholar] [CrossRef] <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2005.05.011>

- Durham, C.; King, R.P.; Roheim, C. Consumer definitions of "locally grown" for fresh fruits and vegetables. *Journal of Food Distribution Research* 40:56-62, 2009. Doi: 10.22004/agecon.162116 <https://ageconsearch.umn.edu/record/162116>
- Edwards-Jones, G.; i Canals, L.M.; Hounsome, N.; Truninger, M.; Koerber, G.; Hounsome, B.; et al. Testing the assertion that 'local food is best': The challenges of an evidence-based approach. *Trends in Food Science & Technology* 19(5):265-274, May 2008. 10.1016/j.tifs.2008.01.008 [Google Scholar] https://www.researchgate.net/publication/222399566_Testing_the_assertion_that_'local_food_is_best'_the_challenges_of_an_evidence-based_approach
- Ecocaters, Blog: Difference Between Farm to Table and Sustainable Food <https://www.ecocaters.com/blog/difference-between-farm-to-table-and-sustainable-food/>
- EIP-AGRI (European Innovation Partnership for Agricultural Productivity and Sustainability). Innovation in short food supply chains: Creating value together, Februar 2019 https://ec.europa.eu/eip/agriculture/sites/default/files/eip-agri_brochure_short_food_supply_chains_2019_en_web.pdf
- Elghannam, A.; Mesias, F.J.; Escarano, M.; Fouad, L.; Homilo, A.; Escarano, A.J. Consumers' Perspectives on Alternative Short Food Supply Chains Based on Social Media: A Focus Group Study in Spain. *Foods* 9(1):22, 2020 [Google Scholar] [CrossRef] <https://doi.org/10.3390/foods9010022>
- EU Agricultural Markets Briefs: You are part of the food chain - Key facts and figures on the food supply chain in the European Union; No. 4, Jun. 2015; DG Agriculture and Rural Development, Unit Agricultural Modelling and Outlook https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/trade/documents/agri-market-brief-04_en.pdf
- European Commission [EC]. Regulation (EU) No 1305/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and repealing Council Regulation (EC) No 1698/2005 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013R1305>
- European CSA Declaration. No date. <http://www.communitysupportedagriculture.ie/downloadable/European-CSA-Declaration.pdf>
- FAAN (Facilitating Alternative Agro-Food Networks (AAFNs); Final Report Summary - stakeholder perspectives on research needs (Local Food Systems in Europe), 2010 <https://cordis.europa.eu/project/id/217820/reporting>
- FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations). Covid-19 and the Role of Local Food Production in Building more Resilient Local Food Systems; Rim, Italia, 2020 <http://www.fao.org/documents/card/en/c/b1020en/>
- FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO. 2020. The State of Food Security and Nutrition in the World 2020. Transforming food systems for affordable healthy diets. Rim, Italia, FAO. <http://www.fao.org/3/ca9692en/online/ca9692en.html>
- FAO, INRAE. Enabling Sustainable Food Systems: Innovators' Handbook; FAO: Rim, Italia, 2020 [Google Scholar]
- FAO. The future of food and agriculture—Trends and challenges; Rim, Italia, 2017 <http://www.fao.org/3/6583e/6583e.pdf>
- FAO; IFAD; UNICEF; WFP; WHO. The State of Food Security and Nutrition in the World 2017. Building Resilience for Peace and Food Security; FAO: Rim, Italia, 2017 [Google Scholar]
- FAO. OECD-FAO Guidance for Responsible Agricultural Supply Chains; FAO: Rim, Italia, 2016. [Google Scholar]
- FAO. Sustainability Pathways: Sustainability Assessment of Food and Agriculture Systems (Sofa); FAO: Rim, Italia, 2014 [Google Scholar]
- FAO. Statistical Yearbook of World Food and Agriculture for the United Nations; FAO: Rim, Italia, 2013 [Google Scholar]
- FAO. Women: The key to food security, Rim, Itaja, <http://www.fao.org/3/x0171e/x0171e00.htm#TopOfPage>
- Feagan, R. The place of food: mapping out the 'local' in local food systems. *Progress in Human Geography* 31(1):23-42, (2007) <https://doi.org/10.1177/0309132507073527>
- Feenstra, G. Local food systems and sustainable communities. *American Journal of Alternative Agriculture* 12(1):28-36, (1997). DOI: 10.1017/S0889189300007165 [Google Scholar] [CrossRef]
- FFA (Forum for the Future of Agriculture). Blog: Women for the Future of Agriculture, Mart 2020 <https://www.forumforagriculture.com/women-agriculture/>
- Fonte, M. Knowledge, food and place. A way of producing, a way of knowing. *Journal Compilation European Society for Rural Sociology. Sociologia Ruralis*, 48(3):200-222, Jul 2008 <https://doi.org/10.1111/j.1467-9523.2008.00462.x>
- Fonte, M. Food consumption as social practice: Solidarity Purchasing Groups in Rome, Italy. *Journal of Rural Studies* 32:230-239, October 2013 [Google Scholar] [CrossRef] <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2013.07.003>
- Fondse, M. Grown Close to Home: A Grown close to home: a typology of short food supply chain business models in the Netherlands. Master's Thesis, Wageningen University, Wageningen, Hollandia, 2012 [Google Scholar] <https://edepot.wur.nl/243077>
- Forsell, S.; Lankoski, L. The sustainability promise of alternative food networks: An examination through "alternative" characteristics. *Agric. Hum. Values* 32:63-75, (2015) [Google Scholar] <https://doi.org/10.1007/s10460-014-9516-4>
- Fresh Food <https://livingrealfood.com/basics/fresh-food/>
- Fresh Food in Italy; Euromonitor International <https://www.euromonitor.com/fresh-food-in-italy/report>
- Galli, F.; Brunori, G. (eds.) Short Food Supply Chains as Drivers of Sustainable Development. Evidence Document. Document Developed in the framework of the FP7 project FOODLINKS (GA No. 265287); Laboratorio di Studi Rurali Sismondi Piza, Italia, 2013; ISBN 978-88-90896-01-9 <https://oraprints.org/ici/eprint/28858/1/evidence-document-sfsc-cop.pdf>
- Galli, F.; Bartolini, F.; Brunori, G.; Colombo, L.; Gava, O.; Grandi, S.; Marescotti, A. Sustainability assessment of food supply chains: an application to local and global bread in Italy. *Agricultural and Food Economics* 3(21), 2015 [Google Scholar] [CrossRef] <https://doi.org/10.1186/s40100-015-0039-0>
- Galli, F.; Gava, O.; Bartolini, F.; Marescotti, A.; Brunori, G. Global and Local Wheat-to-Bread Supply Chains. Italian Case Study Report (Task 3.5). Glamur Project FRAB, Februar 2015 [Google Scholar] https://www.researchgate.net/publication/299535879_Global_and_local_wheat-to-bread_supply_chains
- García, M.M.H. The Role of Women in Food Security—chapter three (2013)
- Gava, O.; Galli, F.; Bartolini, F.; Brunori, G. Linking Sustainability with Geographical Proximity in Food Supply Chains. An Indicator Selection Framework. *Agriculture* 8(9):130, 2018 [Google Scholar] <https://doi.org/10.3390/agriculture8090130>
- Gemert, M.; Bilal, H.; Strassner, C. Grassroots Initiatives as Sustainability Transition Pioneers: Implications and Lessons for Urban Food Systems. *Urban Science* 2(1):23, Mart 2018. DOI: 10.3390/urbansci2010023 https://www.researchgate.net/publication/323649313_Grassroots_Initiatives_as_Sustainability_Transition_Pioneers_Implications_and_Lessons_for_Urban_Food_Systems
- Giampietri, E.; Koemle, D.B.A.; Yu, X.; Finco, A. Consumers' Sense of Farmers' Markets: Tasting Sustainability or Just Purchasing Food? Sustainability 8(11):1157, (2016) <https://doi.org/10.3390/su8111157> [Google Scholar] [CrossRef]
- Giampietri, E.; Finco, A.; Del Giudice, T. Exploring consumers' behaviour towards short food supply chains. *British Food Journal* 118(3):618-631, Mart 2016 [Google Scholar] [CrossRef] <https://doi.org/10.1108/BFJ-04-2015-0168>
- Gilg, V.; Battershill, M. To what extent can direct selling of farm produce offer a more environmentally friendly type of farming? Some evidence from France. *Journal of Environmental Management* 60(3):195-214, November 2000 [Google Scholar] [CrossRef]
- Gold, M. Sustainable Agriculture: Definitions and Terms. USDA, National Agricultural Library, U.S. Department of Agriculture, Alternative Farming Systems Information Center (AFSIC); no. 99-02; September 1999; revised August 2007 <https://www.nal.usda.gov/afsic/sustainable-agriculture-definitions-and-terms>
- Goodman, D.; DuPuis, E.M.; Goodman, M.K. *Alternative Food Networks: Knowledge, Practice, and Politics*; Routledge: London, 2012 [Google Scholar] https://books.google.rs/books?hl=sr&lr=&id=wSOpAqAAQBAU&oi=fnd&pg=PR3&ots=GxZUfbyYap&sig=1HXywb8MqI_zM2TPzo-X0WANJZ0&redir_esc=#v=onepage&q&f=false
- Hand, M.S.; Martinez S. Just What Does Local Mean? *Choices* 25(1), 2010 https://www.choicesmagazine.org/UserFiles/file/article_108.pdf
- Hayden, J.; Buck, D. Doing community supported agriculture: Tactile space, affect and effects of membership. *Geoforum*, 43(2):332-341, Mart 2012 [Google Scholar] [CrossRef]
- Hinrichs, C. Embeddedness and local food systems: Notes on two types of direct agricultural market. *Journal of rural studies* 16(3):295-303, Jul 2000 [Google Scholar] [CrossRef] https://www.oacademia.edu/343920Q/Embeddedness_and_local_food_systems_notes_on_two_types_of_direct_agricultural_market
- Holloway, L.; Goodman, M.; Maye D. Ethical Foodscapes?: Premises, Promises, and Possibilities. *Environment and Planning A*, 42(8):1782-1796, August 2010. 10.1068/a43290 https://www.researchgate.net/publication/46559952_Ethical_Foodscapes_Premises_Promises_and_Possibilities
- Holloway, L.; Kneafsey, M.; Cox, R.; Dowler, E.; Venn, L.; Tuomainen, H. Reconnecting Consumers, Producers and Food: Exploring Alternatives. 10.5040/9781350047631. Berg, Oxford, 2008
- Holloway, L.; Cox, R.; Venn, L.; Kneafsey, M.; Dowler, E.; Tuomainen, H. Managing sustainable farmed landscape through 'alternative' food networks: A case study from Italy. *Geographical Journal - GEOGRJ* 172(3):219-229, September 2006. DOI: 10.1111/j.1475-4959.2006.00205.x. [Google Scholar] [CrossRef] https://www.researchgate.net/publication/249377286_Managing_sustainable_farmed_landscape_through_'alternative'_food_networks_A_case_study_from_Italy
- Horská, E.; Petříčková, M.; Šedík, P.; Nagyová, L. Factors Influencing the Sale of Local Products through Short Supply Chains: A Case of Family Dairy Farms in Slovakia. *Sustainability*, 12(20), 8499, October 2020 <https://doi.org/10.3390/su12208499> <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/20/8499>
- Hyland, J.; Crehan, P.; Colantuono, F.; Mcken-Walsh, A. The Significance of Short Food Supply Chains: Trends and Bottlenecks from the SKIN Thematic Network. *Studies in Agricultural Economics* 121(2):59-66, August 2019. DOI: 10.22004/agecon.292231 [Google Scholar] [CrossRef] <http://ageconsearch.umn.edu/record/292231>
- Ikerd, J. Eating Local: A Matter of Integrity. University of Missouri. 2005 <http://web.missouri.edu/~ikerd/papers/Alabama-Eat%20Local.htm>

- IPES-Food. From Uniformity to Diversity: A Paradigm Shift from Industrial Agriculture to Diversified Agroecological Systems; International Panel of Experts on Sustainable Food Systems; Brussels, Belgium, 2016
http://www.ipesfood.org/img/upload/files/UniformityToDiversity_FULL.pdf
- Jarzebowski, S.; Bourlakis, M.; Bezot-Jarzebowska, A. Short Food Supply Chains (SFSC) as Local and Sustainable Systems. *Sustainability* 12(11), 4715, Jun 2020, 10.3390/su12114715 [Google Scholar] [CrossRef]
<https://doi.org/10.3390/su12114715>
- Kebir, L.; Torre A. (2013). Geographical proximity and new short food supply chain, in: Lazeretti L. (ed.) *Creative Industries and Innovation in Europe, Concepts, Measures, and Comparative Case Studies*. Routledge, N. York, 328p.
https://www.researchgate.net/publication/230760542_Geographical_proximity_and_new_short_supply_food_chains
- Kelley, K.; Kirme, L.; Harper, J. Community Supported Agriculture (CSA). Penn State Extension. 2014 <https://extension.psu.edu/community-supported-agriculture-csa>
- Kirova, M., Montanari, F., Ferreira, I., Pesce, M., Albuquerque, J.D., Montfort, C., Neiryck, R., Moroni, J., Traon, D., Perrin, M., Echami, J., Arcos Pujades, A., Lopez Montesinos, E., Pelayo, E. Research for AGRI Committee – Megatrends in the agri-food sector, European Parliament, Policy Department for Structural and Cohesion Policies, Brussels, 2019 <http://bit.ly/MGT629Aq>
- Kirwan, J. Alternative Strategies in the UK Agro-Food System: Interrogating the Alterity of Farmers' Markets. *Sociologia Ruralis* 44(4):395-415, October 2004, 10.1111/j.1467-9523.2004.00283.x
https://www.researchgate.net/publication/227754906_Alternative_Strategies_in_the_UK_Agro-Food_System_Interrogating_the_Alterity_of_Farmers'_Markets
- Kneafsey, M. (ed.) EIP-AGRI Focus Group Innovative Short Food Supply Chain Management - Final Report. European Commission; Brussels, Belgium, 2015 [Google Scholar] https://ec.europa.eu/eip/agriculture/sites/default/files/eip-aagri_fq_innovative_food_supply_chain_management_final_report_2015_en.pdf
- Kneafsey, M.; Venn, L.; Schmutz, U.; Balazs, B.; Trenchard, L.; Eyden-Wood, T.; Bos, E.; Sutton, G.; Blackett, M. Short Food Supply Chains and Local Food Systems in the EU: A State of Play of Their Socio-Economic Characteristics; IRC Scientific and Policy Report; Joint Research Centre Institute for Prospective Technological Studies, European Commission; Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013, DOI:10.2791/88784 [Google Scholar]
https://ec.europa.eu/irc/sites/irshy/files/inline_ipsirc_80420_online.pdf
- Lamine, C. Settling Shared Uncertainties: Local Partnerships Between Producers and Consumers, *Sociologia Ruralis* 45(4):324-345, October 2005 <https://doi.org/10.1111/j.1467-9523.2005.00308.x>
- Lappo, A.; Björndal, T.; Fernández-Polanco, J. Consumers' Concerns and External Drivers in Food Markets; FAO, Fisheries and Aquaculture Circular: Rim, Italy, 2015 [Google Scholar] <http://www.fao.org/3/I4939e/I4939e.pdf>
- Leffew, M.; Ernst M.D. A Farmer's Guide to a Pick-Your-Own Operation. University of Tennessee, USA, 2014 <https://extension.tennessee.edu/publications/documents/pb1802.pdf>
- Lehtinen, U. Sustainability and local food procurement: A case study of Finnish public catering. *British Food Journal* 114(8):1053-1071, 2012 [Google Scholar] [CrossRef]
- Lever, J.; Sonnino, R.; Cheetham, F. Reconfiguring local food governance in an age of austerity: Towards a place-based approach? *Journal of Rural Studies* 69:97-105, Jul 2019 [Google Scholar] [CrossRef]
<https://www.pbs.org/food/features/the-lexicon-of-sustainability-terms/>
- Local Food Systems. USDA, National Agricultural Library, U.S. Department of Agriculture, Alternative Farming Systems Information Center. <https://www.nal.usda.gov/afsic/local-food-systems>
- Local and Regional Food Systems. ATTRA. U.S. National Sustainable Agriculture Information Service, 2015 https://attra.ncat.org/attra-pub/local_food/
- Loiseau, E.; Colin, M.; Alaphilippe, A.; Coste, G.; Roux, P. To what extent are short food supply chains (SFSCs) environmentally friendly? Application to French apple distribution using Life Cycle Assessment. *Journal of Cleaner Production* 276, 124166, 2020 [Google Scholar] [CrossRef] <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.124166>
- Malak-Rawlikowska, A.; Majewski, E.; Wąs, A.; Borgen, S.O.; Csillag, P.; Donati, M.; Freeman, R.; Hoàng, V.; Lecœur, J.-L.; Mancini, M.C.; et al. Measuring the Economic, Environmental, and Social Sustainability of Short Food Supply Chains. *Sustainability* 11(15), 4004, Jul 2019 <https://doi.org/10.3390/su11154004> [Google Scholar] [CrossRef]
- Mancini, M.C.; Menozzi, D.; Donati, M.; Biasini, B.; Veneziani, M.; Arfini, F. Producers' and Consumers' Perception of the Sustainability of Short Food Supply Chains: The Case of Parmigiano Reggiano PDO. *Sustainability* 11, 721, Januar 2019
<https://doi.org/10.3390/su11030721>
- Marsden, T. Food Matters and the Matter of Food: Towards a New Food Governance? *Sociologia Ruralis* 40(1):20-29, Januar 2000 <https://doi.org/10.1111/1467-9523.00129>
- Marsden, T.; Banks, J.; Bristow, G. Food Supply Chain Approaches: Exploring their Role in Rural Development. December 2002 <https://doi.org/10.1111/1467-9523.00158>
- Martinez, S.; Hand, M.; Da Pra, M.; Pollack, S.; Ralston, K. et al. Local Food Systems: Concepts, Impacts, and Issues. USDA. Economic Research Service. Report n.97, Maj 2010 [Google Scholar] <https://www.ers.usda.gov/publications/pub-details/?pubid=46395>
- Mastroradi, L.; Marino, D.; Cavallo, A.; Giannelli, A. Exploring the Role of Farmers in Short Food Supply Chains: The Case of Italy. *International Food and Agribusiness Management Review* 18(2):109-130, Maj 2015, DOI: 10.22004/agecon.204139 [Google Scholar] <http://ageconsearch.umn.edu/record/204139>
- Mastroradi, L., Marino, D., Giaccio, V. et al. Analyzing Alternative Food Networks sustainability in Italy: a proposal for an assessment framework. *Agricultural and Food Economics* 7(21), November 2019 [Google Scholar] [CrossRef]
<https://doi.org/10.1185/s40100-019-0142-8>
- Massey, A. Building Local and Regional Food Systems; SARE (Sustainable Agriculture Research & Education). USDA, 2015 <https://www.sare.org/wp-content/uploads/Building-Local-and-Regional-Food-Systems.pdf>
- Mauldin Group: What is Farm to Table Concept and Why Do We Embrace It? Holbrook Communities, Maj 2019 <https://www.holbrooklife.com/what-is-farm-to-table-concept-and-why-do-we-embrace-it/>
- McEachern, M.; Wamaby, G.; Carrigan, M.; Szigin, I. Thinking locally, acting locally? Conscious consumers and farmers' markets. *J. Mark. Manag.* 26:395-412, Februar 2010 [Google Scholar] [CrossRef]
- Michel-Villarreal, R.; Hingley, M.; Canavari, M.; Bregoli, I. Sustainability in Alternative Food Networks: A Systematic Literature Review. *Sustainability*, 859, Februar 2019 <https://doi.org/10.3390/su11030859>
- Miñana, B. Opinion: Is indoor farming critical to the local food economy? August 2020 <https://www.agriitecture.com/blog/2020/7/24/is-indoor-farming-critical-to-the-local-food-economy>
- Mount, P. Growing local food: scale and local food systems governance, *Agriculture and Human Values* 29:107-121, (2012) <https://doi.org/10.1007/s10460-011-9331-0>
- NIAES (New Jersey Agricultural Experiment Station); Rutgers, The State University of New Jersey. From Farm to Fork <https://niaes.rutgers.edu/food-nutrition-health/farm-to-fork.php>
- Navin, M. Scaling-Up Short Food Chains. *Journal of Social Philosophy* 46(4):434-448, Januar 2016 [Google Scholar] [CrossRef] <https://doi.org/10.1111/josp.12128>
- Nourished Planet - Sustainability in the Global Food System; Barilla Center for Food and Nutrition; Edited by Danielle Nierenberg, ISBN: 9781610918947, Jun 2018
- O'Kane, G. What is the real cost of our food? Implications for the environment, society and public health nutrition. *Public Health Nutrition* 15(2):268-276, Jul 2011 [Google Scholar] [CrossRef] [PubMed]
 DOI: <https://doi.org/10.1017/S136898001100142X>
- Petropoulou, E.A. The Role of Short Food Supply Chains in Greece - What Opportunities for Sustainable, Just and Democratic Food Systems at Times of Crisis? *Sociology and Anthropology*, 4(5):337-346, 2016. DOI: 10.13189/so.2016.040506 [Google Scholar] [CrossRef] <https://www.hrpub.org/download/20160430/SA6-11805710.pdf>
- Position paper on "Promoting European Local Food Systems" <https://www.euromontana.org/wp-content/uploads/2014/11/POSITION-PAPER-Promoting-European-Local-Food-Systems-Region-Lombardia.docx.pdf>
- Rapisarda, P.; Rizzo, M.; Scuderi, A. Analysis of a direct selling network for agrifood products. *Italian Journal of Food Science* 27(1):109-117, Mart 2015; 10.14674/1120-1770/jifs.v81
https://www.researchgate.net/publication/283231563_Analysis_of_a_direct_selling_network_for_agrifood_products
- Quisumbing, A.R.; Brown, L.R.; Feldstein, H.S.; Haddad, L.; Peña, C. IFPRI food policy statement. Women: The key to food security. *Food and Nutrition Bulletin*, vol. 17, no. 1 (1996); The United Nations University
<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/156482659601700116>
- Quisumbing, A.R.; Brown, L.R.; Feldstein, H.S.; Haddad, L.; Peña, C. WOMEN: The Key to Food Security; Looking into the Household. International Food Policy Research Institute (IFPRI), Washington, D.C. Jun 2000
<https://www.ifpri.org/publication/women-key-food-security-0>
- Quisumbing, A.R.; Brown, L.R.; Feldstein, H.S.; Haddad, L.; Peña, C. Women: the key to food security. Food Policy Report. International Food Policy Research Institute (IFPRI), Washington, D.C. August 1995
<https://www.ifpri.org/publication/women-key-food-security>
- WOMEN: Still the Key to Food and Nutrition Security. International Food Policy Research Institute (IFPRI), Washington, D.C. 2005 https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/AF1568D00555A006C1256FD5004DEE41-Women_Food_2005.pdf
- Regulation (EU) No 1169/2011 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on the provision of food information to consumers <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:02011R1169-20180101>
- Renting, H.; Marsden, T.; Banks, J. Understanding Alternative Food Networks: Exploring the Role of Short Food Supply Chains in Rural Development. *Environment and Planning A* 35(3):393-411, Mart 2003 DOI: 10.1068/a3510 [Google Scholar] https://www.researchgate.net/publication/23539274_Understanding_Alternative_Food_Networks_Exploring_the_Role_of_Short_Food_Supply_Chains_in_Rural_Development

- Rinaldi, C. Food and Gastronomy for Sustainable Place Development: A Multidisciplinary Analysis of Different Theoretical Approaches. *Sustainability* 9(10), September 2017; DOI: 10.3390/su9101748 https://www.researchgate.net/publication/320083462_Food_and_Gastronomy_for_Sustainable_Place_Development_A_Multidisciplinary_Analysis_of_Different_Theoretical_Approaches
- Roslynn, B. The Local Food Movement: Definitions, Benefits & Resources. Utah State University. Department of Environment & Society, April 2017 https://digitalcommons.usu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2693&context=extension_cural
- Rucabado-Palmar, T.; Cuelkar-Padilla, M. Short food supply chains for local food: A difficult path *Renewable Agriculture and Food Systems* 35(2):182-191, April 2020, DOI: <https://doi.org/10.1017/S174217051800039X> [Google Scholar]
- Sacks, J. *The Money Trail: Measuring Your Impact on the Local Economy Using LMB3*; New Economics Foundation: London, UK, 2002 [Google Scholar] https://www.researchgate.net/publication/271506744_The_Money_Trail_Measuring_your_impact_on_the_local_economy_using_LMB3
- Sage, C. Social embeddedness and relations of regard: Alternative 'good food' networks in south-west Ireland. *Journal of Rural Studies* 19(1):47-60, Januar 2003 [Google Scholar] [CrossRef]
- Sandesh Adhikari; Food security: Pillars, Determinants and Factors Affecting It. *Public Health Notes*, July 2018 <https://www.publichealthnotes.com/food-security-determinants-and-urbanization/>
- Schmitt, E.; Galli, F.; Menazzi, D.; Maye, D.; Touzard, J.-M.; Marescotti, A.; Sik, J.; Brunori, G. Comparing the sustainability of local and global food products in Europe. *Journal of Cleaner Production* 165(1):346-359, November 2017 [Google Scholar] <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2017.07.039>
- Schmitt, E. *Comparing local and global food - A definition framework and sustainability assessment* (Doctoral Thesis). ETH Zürich (2017) <https://doi.org/10.3929/ethz-b-000000089>
- Schutter, O.; Jacobs, N.; Clément, C.; Ajena, F. Towards a common food policy for the European union the policy reform and realignment that is required to build sustainable food systems in Europe; Adopted by the IPES-Food panel: February 2019 http://www.ipes-food.org/_img/upload/files/CFP_FullReport.pdf
- Schwarz, J.; Schuster, M.; Annaert, B.; Maertens, M.; Mathijs, E. Sustainability of global and local food value chains: An empirical comparison of peruvian and belgian asparagus. *Sustainability* 8(4):344, (2016) [Google Scholar] [CrossRef] <https://doi.org/10.3390/su8040344>
- Simón-Rojó, M.; Couceiro, A.; del Valle, J.; Fariña Tajo, J. Public Food Procurement as a Driving Force for Building Local and Agroecological Food Systems: Farmers' Skepticism in Vega Baja de Jarama, Madrid (Spain). *Land* 9(9):317, September 2020 <https://doi.org/10.3390/land9090317> [Google Scholar] [CrossRef]
- Staker, M.; Kolodinsky, J.; Wang, W.; Chase, L.C.; Kim, J.V.S.; Smith, D.; Estrin, H.; Vlaanderen, Z.V.; Greco, L. Evaluation of Farm Fresh Food Boxes: A Hybrid Alternative Food Network Market Innovation. *Sustainability*, 10(406), December 2020 <https://doi.org/10.3390/su122410406> (<https://www.mdpi.com/2071-1050/12/24/10406>)
- SMARTCHAIN project; EU Horizon 2020 - under grant agreement No. 773785 <https://www.smartchain-h2020.eu/short-food-supply-chains/>; platforma projekta: <https://www.smartchain-platform.eu/>
- Strategy Briefing - The Future of the Meat: Mapping a New Fresh Food Economy; Euromonitor International; Januar 2019 <https://www.euromonitor.com/the-future-of-the-meat-mapping-a-new-fresh-food-economy/report>
- Stotten, R.; Bui, S.; Pugliese, P.; Schemer, M.; Lamine, C. Organic Values-Based Supply Chains as a Tool for Territorial Development: A Comparative Analysis of Three European Organic Regions. *International Journal of Sociology of Agriculture and Food* 24(1):135-154, Januar 2018 <https://doi.org/10.48416/ijsofv24i1.120> [Google Scholar]
- Syrovátková, M.; Hrabák, J.; Spilková, J. Farmers' markets' locavore challenge: The potential of local food production for newly emerged farmers' markets in Czechia. *Renewable Agriculture and Food Systems* 30:1-13, Januar 2014 10.1017/S1742170514000064 [Google Scholar] https://www.researchgate.net/publication/271900951_Farmers'_markets'_locavore_challenge_The_potential_of_local_food_production_for_newly_emerged_farmers'_markets_in_Czechia
- Sylla, M.; Olszewska, J.; Świątek, M. Status and Possibilities of the Development of Community Supported Agriculture in Poland as an Example of Short Food Supply Chain. *Journal of Agribusiness and Rural Development* 43(1):201-207, (2017) DOI: <https://doi.org/10.17306/JJARD.2017.00266> [Google Scholar] [CrossRef]
- SUSTAIN. Ethical Hijack: Why the terms "local", "seasonal" and "farmers market" should be defended from abuse by the food industry. A report by Sustain: The alliance for better food and farming, Januar 2008 https://www.sustainweb.org/pdf/Ethical_Hijack.pdf
- Tanasă, L.; Brumă, I.S.; Dobos, S. The role of short food supply chains in the development of small-scale local producers case study; Harghita County, In: *Agrarian Economy and Rural Development - Realities and Perspectives for Romania. 6th Edition of the International Symposium*, November 2015, Bukurești; The Research Institute for Agricultural Economy and Rural Development (ICEADR), pp. 286-293 <https://www.econstor.eu/handle/10419/163315>
- Todorovic, V.; Maslaric, M.; Bojic, S.; Jokic, M.; Mircetic, D.; Nikolic, S. Solutions for More Sustainable Distribution in the Short Food Supply Chains. *Sustainability* 10, 3481, September 2018 <https://doi.org/10.3390/su10103481>
- Tovey, H. Local Food' As a Contested Concept: Networks, Knowledges and Power in Food-based Strategies for Rural Development, *International Journal of Sociology of Agriculture and Food* 16(2):21-35, Jun 2009 DOI: <https://doi.org/10.48416/ijsofv16i2.270> (<http://ijsof.org/index.php/ijsof/article/view/270>)
- Traylor R. Farm to Table: A Movement for Local and Organic Food. *WebstaurantStore / Food Service Resources / Blog*. Posted in: Eco-Friendly Tips/Foodservice Trends <https://www.webstaurantstore.com/blog/postdetails.cfm?post=1532>
- Trimarchi, M. What are locavores? <https://recipes.howstuffworks.com/locavore.htm>
- Tundys, B.; Wiśniewski, T. Optimization of Short Food Supply Chains for Organic Products: A Simulation-Based Approach. *Appl. Sci.* 10(8), 2783, (2020) <https://doi.org/10.3390/app10082783> [Google Scholar] [CrossRef]
- Tudisca, S.; Di Trapani, A.M.; Sgroi, F.; Testa, R.; Giamporcaro, G. Role of alternative food networks in Italian farms. *International Journal of Entrepreneurship and Small Business* 22(1):50-63, (2014) [Google Scholar] [CrossRef]
- UN Women Watch Home. Overview: Food Security. <https://www.un.org/womenwatch/feature/ruralwomen/overview-food-security.html>
- Vecchio, R. Local Food at Italian Farmers' Markets: Three Case Studies, *International Journal of Sociology of Agriculture & Food* 17(2):122-139; 2011
- Vittersø, G.; Torjusen, H.; Laitala, K.; Tocco, B.; Biasini, B.; Csillag, P.; de Labarre, M.D.; Lecoeur, J.L.; Maj, A.; Majewski, E.; et al. Short Food Supply Chains and Their Contributions to Sustainability: Participants' Views and Perceptions from 12 European Cases. *Sustainability* 11, 4800, (2019) [Google Scholar] [CrossRef] <https://doi.org/10.3390/su11174800>
- Watson, M. The Meaning of Farm-to-Table / Direct Relationship With Farmer and Restaurant or Home Cook; September 2019 <https://www.thespruceeats.com/farm-to-table-2216574>
- What is Sustainable Agriculture? Sustainable Agriculture Research and Education (SARE) program. USDA. <https://www.sare.org/Learning-Center/SARE-Program-Materials/National-Program-Materials/What-is-Sustainable-Agriculture>
- Wilkins, J. Marketing of Food: Alternative (Direct) Strategies. *Encyclopedia of Food and Culture*. Encyclopedia.com; Updated November 2020 <https://www.encyclopedia.com/food/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/marketing-food-alternative-direct-strategies>
- Wolff, M.; Spittler, A.; Ahern, J. A Profile of Farmers' Market Consumers and the Perceived Advantages of Produce Sold at Farmers' Markets. *Journal of Food Distribution Research* 36(1):192-201, Februar 2005 https://www.researchgate.net/publication/23943060_A_Profile_of_Farmers'_Market_Consumers_and_the_Perceived_Advantages_of_Produce_Sold_at_Farmers'_Markets
- Woods, T.; Ernst, M.; Tropp, D. Community Supported Agriculture - New Models for Changing Markets. U.S. Department of Agriculture, Agricultural Marketing Service, April 2017 <https://www.ams.usda.gov/sites/default/files/media/CSANewModelsforChangingMarketsb.pdf>
- Wikipedia, the free encyclopedia. <https://en.wikipedia.org>

